

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

- Ptačí tahy v Poodří, 1. díl: Jaro
- Štěrkovna u Mankovic
- Netopýři ve starých důlních dílech v údolí Odry
- Mauric Remeš

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, 700 30 Ostrava

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Zdeněk Pracný – Oftis, Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.

ISSN 1803-2338

Vychází 4 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 30 Kč, předplatné: 120 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XII. ročník, č. 2/2009

Titulní strana obálky: Husy polní na Horním bartošovickém rybníku, 25. 3. 2009 (Foto Karel Pavelka).

Tato strana: Malý muzikant – Martínek, syn primáše CM Ondřejnice Kamila Šperlína.

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5 000 Kč, A6 – 2 500 Kč
Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Ptačí tahy v Poodří, 1. díl: Jaro	4	Poslední tři zimy byly teplejší	49
Karel Pavelka		Ladislav Rošlapil	
Štěrkovna u Mankovic	10	Desáté Obecní slavnosti ve Staré Vsi nad Ondřejnicí	51
Martin Netoušek, Ivan Bartoš, Hedvika Psotová		Historická „Jízda kole obila“	
Chráněná krajinná oblast Poodří má nové logo	14	Alena Ševčíková	
Ivan Bartoš		Ohlednutí za 6. ročníkem Festivalu Poodří Františka Lýska	56
Moták pochop – symbol zachovalosti mokřadní krajiny	15	Jiřina Matějová	
Iva Němečková		Region Poodří	63
Netopýři ve starých důlních dílech v údolí Odry	17	Oldřich Usvald	
Josef Wagner		Nové knihy a DVD	67
Obec Hrabětice v 1. polovině 19. století	24		
Zdeněk Orlita			
Osudy staveb jsou různé – pár příkladů z Poodří	29		
Radim Jarošek			
Zámek v Polance nad Odrou jako dřívější šlechtické sídlo	31		
Radomír Zacios, Marie Černínová			
Ochotníci ve Vražném	35		
Stanislav Macek			
Historie divadelního spolku „Divadelníci“ ve Vražném	36		
Erika Proklová, Marie Rudolová, Jaromír Rudol, Anežka Horáková			
Kunwaldčan Georg Schmidt mezi Hotentoty	39		
Příspěvek k dějinám Moravských bratří, XIV. část			
Daniel Řičan			
Mauric Remeš – příběh muže, který povznesl moravskou paleontologii	42		
Bronislav Novosad			
Jan Lukášek – malý velký muž	48		
Petr Orel			

Ptačí tahy v Poodří

Díl první: Jaro

Úvod

Poodří, především jeho část soustředěná v chráněné krajinné oblasti, je pro mnohé lidi synonymem nejen řeky Odry a množství rybníků, luk a mokřadů, ale také bohatstvím a početností ptactva. Nejvíce nápadná je tato složka fauny patrná v oblasti hlavně na jaře a není to jen tím, že v tomto období roku zde v daleko větší míře protahují mnohé ptačí druhy než na podzim, ale také skutečností, že rozlohy stojatých vody jsou dočasně rozšířeny o rozlivy Odry ať způsobené táním sněhu na horách nebo trvalejšími dešti.

Na jaře jsou navíc ptáci na rybnících mnohem viditelnější, než třeba v hnízdím období, kdy se zdržují v blízkosti porostů vodních rostlin nebo na ostrovech u svých hnízd. Na rybnících je také znatelný pohyb různě velkých ptačích hejn jihoseverním směrem a osazenstvo jednoho rybníka se tak může znatelně změnit i během několika hodin, v průběhu dne nebo několika dní...

V období jarního tahu je proto Poodří, podobně jako jiné ornitologicky atraktivní oblasti našeho státu, středem pozornosti mnoha ornitologů, většinou z východní, střední a severní Moravy. Ti ovšem nescítají rybníky ani rybniční soustavy kompletně, tedy všechny druhy vodních ptáků a všechny viděné i slyšené jedince, ale vybírají si jen atraktivní a vzácné druhy.

Následující přehled je sestaven nejen z poznatků těchto náhodných nebo příležitostných návštěv ornitologů, ale hlavně z podkladů patronátní skupiny ornitologů, která vznikla v souvislosti se zařazením CHKO Poodří mezi evropsky významná ptačí území v roce 1992 a provádí pravidelná plošná sčítání všech rybničních soustav od března až do října každého roku. Údaje uvedené v tomto článku jsou tedy jen střípkem z množství dat, která jsme za tu dlouhou dobu nashromáždili. Mnohé již bylo publikováno (viz literatura na konci článku), větší část údajů však teprve čeká na zpracování.

Labutě a kachny plovavé

Začátek a průběh ptačího tahu je hodně ovlivněn průběhem a především trváním zimy a zámrazem nebo napuštěností rybníků. Stálým a nejpočetnějším druhem vrubozobých na tahu na rybnících v Poodří je, mimo výjimky jakou byl letošní rok, **kachna divoká**. Při zamrzlých rybnících v březnu využívá tento druh k odpočinku řeku Odru přiléhající k rybníkům. Jeho početnost může dosahovat v jednotlivých rybničních soustavách až 1 000 kusů – jako např. na rybnících u Bartošovic.

Většinou jsou ale tyto počty soustředěny v celé chráněné krajinné oblasti – zatímco však v roce 1996 byly v třetí dekádě března tyto počty zaregistrovány

na řece Odře, tak v dalším roce 1997 již jen pouze na rybnících (Pavelka et al., 2000). V roce 1999 byly podobné počty kachen divokých sečteny pouze na rybnících u Bartošovic (21. 3., 1 019 ex., K. Pavelka), stejně jako v následujícím roce (8. 3. 2000, 1 074 ex.). Ještě větší počty odhadl J. Havránek (in litt.) na stejných rybnících v roce 1992 – v druhé dekádě března to bylo 1 200 ex. a v třetí dekádě dokonce 1 500 ex. Toto velké soustředění na jedné rybniční soustavě může být zapříčiněno nízkým stavem vody na sousedních soustavách (Albrechtický, Studénka) nebo i zvláště výhodnými potravními okolnostmi na lokalitě. Svoji roli může hrát i myslivecká aktivita – to ovšem spíše na podzimním tahu – tedy v září a říjnu.

V normálních letech se pak počty kachny divoké pohybují na soustavě u Bartošovic, stejně jako na jiných větších rybnících (Albrechtický, Jistebník-jih), mezi 300 až 500 ex. Přímě neskutečné na poměry naší oblasti byla početnost kachny divoké na bartošovických rybnících na začátku března 2008 – 1. 3. jsem zde napočítal kolem 3 000 ptáků a za 14 dní později, tedy 15. 3. 2008, dokonce ještě 3 500 jedinců kachny divoké. Je to zatím nejvyšší počet ptáků od jednoho druhu z řádu vrubozobých zjištěný na jedné lokalitě v Poodří! A převyšuje skoro třikrát nejvyšší početnost této kachny zjišťované opět na bartošovických rybnících v polovině září – tedy maxima podzimního tahu – v některých letech (viz druhý díl článku).

Další druhy kachen plovavých jsou již méně početné. Počty **kopřivky obecné** v posledních letech silně poklesly, což souvisí nejspíše s poklesem celé populace druhu. Výskyt ptáků na tahu není navíc o mnoho vyšší, než populace vyskytující se pak po hnízdím období v květnu a červnu. Celkově bývá zjišťováno v druhé dekádě dubna v celé CHKO přes 200–300 ex., ojedinele v 90. letech 20. století až přes 400 ex. (viz tabulka č. 3). Výjimečné je zastížení 190 ex. druhu na rybníku Kačák u Albrechtíček již v březnu – dne 16. 3. 2003 J. Pospíšilem (viz tabulka č. 1).

Pestře zbarvení samci severské kachny **hvízdáka euroasijského** nás upoutají především v březnu, kdy nastává vrchol výskytu tohoto druhu u nás. Jeho početnost se pohybuje od 5 do 20 ptáků, v některých letech a na některých rybničních soustavách se pak vyskytují i stovky jedinců – jeho tah vrcholí v poslední dekádě měsíce. V případě záplav preferuje tento druh zaplavené louky. Tak dne 21. 3. 1999 jsem sečetl u Bartošovic 139 ex. tohoto druhu (109 samců a 28 samic), zatímco 28. 3. 2004 to bylo 105 ex. (64 samců a 41 samic). V letošním roce jsem na zaplavené louce za Horním

bartošovickým rybníkem pozoroval 270 ex. tohoto druhu (14. 3. 2009).

To decentněji zbarvená **ostralka štíhlá** je naopak velmi málo početná, vyskytují se jednotlivé páry do 10 ex. na rybníční soustavu. Větší početnost je zjišťována opět na zaplavených loukách, většinou za Horním bartošovickým rybníkem – 16 ex. (10 samců a 6 samic) dne 28. 3. 2004.

Nedílnou součástí jarního tahového spektra jsou i naše nejmenší kachny – čírky. Atraktivní jsou pro ně vodní nádrže s nižší hladinou vody. Početnější je **čírka obecná**, jejíž maximální zjištěné počty na rybníčních soustavách se pohybují od 40 do 70 ex. Výjimečně bylo zjištěno více – dne 28. 3. 2008 bylo na rybníku Bezruč sečteno 76 ex. (K. Pavelka). Její tah začíná o něco dříve, než u její příbuzné, **čírky modré**. Ta se vyskytuje pouze v počtech od 20 do 40 ex. na rybníční soustavu, početnost kolem 50 ex. je již vzácná. Maximální zjištěný počet druhu je zatím v Poodří 63 ex. z Bartošovic (31. 3. 2001 – K. Pavelka). Podobně jako čírky přitahují málo napuštěné rybníky i **lžičáka pestrého**, který upoutá i laika nejen krásným zbarvením samce, ale také mohutným, lžícovitým zobákem, jehož využívá k lovu potravy. Lžičák pestrý má maximální tahovou početnost v druhé a třetí dekádě dubna – na soustavě u Albrechtic zjistil J. Košťál dne 20. 4. 1997 107 ex. (57 samců a 51 samic). Tyto počty lžičáka už však dlouho nebyly v Poodří zjištěny...

Snímek z rybníka Kačák u Studénky dne 14. 3. 2003 – v popředí kromě lysky černé i páry hvízdáka euroasijského, v horní části snímku v pozadí je polák velký. Foto Karel Pavelka.

Husí reje

Březen je také vrcholem tahu husí. To platí při normálním průběhu zimy, při teplém počasí přeletují velká hejna přes Poodří hus již v únoru, často i v lednu. V této době však není možné je spatřit na hladině rybníků, protože většina z nich je vypuštěná. **Husa velká** hnízdí v Poodří již od roku 1997 a její počty se neustále zvětšují. V normálních letech jsou jedinci hnízdní populace pozorováni v Poodří již v únoru, i když je sníh

a rybníky jsou vypuštěné nebo zamrzlé. Při teplých zimách je možné je vidět již v lednu, dokonce i v prosinci. Po ochlazení se opět „ztratí“, aby se objevily při dalším oteplení. To svědčí o tom, že jejich zimoviště se nachází velmi blízko – podle některých zpráv zřejmě již v jižní části sousedního Polska a ne až na jižní Moravě, jak jsme se dosud domnívali. Kromě hnízdicích ptáků se objevují protahující severské populace, které letí na sever ve velkých výškách. Někdy sletí níže a jsou pozorovány při přeletu – zcela ojedinělé je pozorování I. Němečkové (in litt.) 5. 3. 2009 – cca 2 100 ex. přelétalo ve 12 hodin nad soustavou u Bartošovic jižním směrem.

Nejpočetněji protahuje v Poodří nebo přeletuje nad ním na severu Evropy hnízdicí **husa polní**. Jsou zaznamenávána hejna o počtu 10–15 kusů v hejnu, někdy však i větší hejna s více než 100 jedinci. První větší soustředění při jarním tahu této husy na pooderských rybnících bylo zjištěno 15. 3. 2008 – na rybnících u Bartošovic 190 ex. a na rybníku Bezruč u Jistebníku v tomtéž dni pak dokonce 360 ex. Tato hejna se zastavila jen krátce. V letošním roce se však objevily nebývalé počty hus polních především na rybnících u Bartošovic a zdržely se tu skoro měsíc. V ranních hodinách 14. 3. 2009 (8.00 h. SEČ) přiletělo na Horní bartošovický rybník hejno, jehož početnost byla stanovena na 3 100 ex., z toho bylo cca 50 ex. husy běločelé. Kolem 11 hodiny pak 1 650 ex. odletělo směrem na Studénku. Asi 1 200 ex. stejného druhu bylo zjištěno na stejném rybníku 25. 3. 2009, 29. 3. až navečer přiletělo 1 600 ex. – 10. 4. už husy nebyly pozorovány (vše vlastní zjištění).

Buď samostatně nebo v hejnech husy polní se objevuje i další severská husa, **husa běločelá**. Jsou zaznamenávána malá hejna o 10–20 jedincích, která jsou pozorována jen jednou a i během dne pozorování se přesunují dále na sever. V roce 1995 se však asi 50 hus běločelých zdržovalo přes měsíc na rybnících u Bartošovic – 4. 2. napočítal L. Boucný 54 ex. a 10. 3. jsem sečetl já 51 ex. na Horním bartošovickém rybníku.

Uvnitř obrovského hejna husy polní 14. 3. 2009 jsem objevil i **bernešku bělolící**, hnízdicí v Grónsku, na Špicberkách, ostrově Vajgač, Nové zemi a severní Sibiři. Bernešku jsem pozoroval ještě po měsíci na rybnících u Studénky – rybník Velký Okluk, 12. 4. 2009 – a nakonec i na bartošovických rybnících na začátku května (3. 5. 2009). Jde teprve o druhé pozorování tohoto druhu bernešky v CHKO Poodří.

Bohatství ve vodě – jen někde

Husy a kachny plovavé, které jsme si představili v předchozích kapitolách, se při lovu potravy kromě výjimek nepotápějí, ale jen panáčkují a podstatnou složkou jejich potravy jsou i rostliny. Potápivé kachny se živí za tahu převážně potravou

živočišnou – tzv. zooplanktonem, tedy volně se ve vodě vznášejícími korýši (buchankami, perloočkami), ale i larvami a dospělci vodních brouků a ploštic, červy, měkkýši atd.

Početně významným druhem kachny v Poodří je **polák velký**. V některých letech při silnějším tahu jeho počty dokonce převažují nad kachnou divokou. Stává se to právě při povodních... a konkrétně opět hlavně na rybnících u Bartošovic a také u Albrechtic.¹⁾ Na všech rybníčních soustavách se jeho početnosti v dubnu pohybují od 500 do 700 ex; výjimečně je soustředěno na jenom rybníku třeba i 1 200 ex., jako tomu bylo na rybníku Kačák u Albrechtic 16. 3. 2003 (J. Pospíšil, viz tab. č. 1) – ostatní rybníky v soustavě byly zamrzlé – jde o největší koncentraci tohoto druhu dosud zjištěnou na jenom rybníku v Poodří. Jeho příbuzný, **polák chocholačka** dosahuje na jarním tahu a v hnízdním období sotva polovičních počtů, ale přesto 410 ex. sečtených ve stejném termínu na zmíněném rybníku je rovněž výjimečná koncentrace. Zcela vzácně se nyní vyskytuje na jarním tahu druh dříve v Poodří jako i jinde u nás hnízdící, **polák malý** (Dolní bartošovický rybník, 4. 5. 1994 1 samec a 31. 3. 2001 1 ex., vlastní zjištění).

Hohol severní se objevuje již v únoru a protahuje ještě v březnu. Nejspíše jde o jedince zimující na řekách u hranice s Polskem a v Polsku. Jde o severský druh kachny, který hnízdí pravidelně v Poodří již od 70. let 20. století jako v jediné pravidelné hnízdní oblasti na Moravě (další je až v jižních Čechách). Jeho počty v této době se pohybují kolem 10 i 20 ex. na rybníční soustavu, většinou však mezi 5–10 kusů.

Dva zbývající druhy potápivých kachen jsou nově hnízdící druhy v Poodří po roce 2000 a jejich početnost na jaře je znatelně větší než v minulosti, protože se zde vyskytují již příslušníci naší hnízdní populace.

Zrzohlávka rudozobá jakoby se k nám svým pestrým zbarvením ani nehodila. Její počty na jaře dosahují až 20 ex. na soustavu. Je ojedinělá i areálem rozšíření – jeho těžiště je v Asii od Azovského moře na východ (Hudec a kol., 1994).

Nově u nás hnízdící severská kachna, **morčák velký**, se objevuje v Poodří jako hohol také v únoru a protahuje i v březnu. Je potravním specialistou – živí se především malými rybami.

Další druhy lovcí pod vodou jsou potápky. **Potápka roháč** hnízdí a její počty zvyšují protahující severněji hnízdící populace. Podobně je tomu u **potápky černokrké**, která však maxima na průtahu dosahuje až na přelomu dubna a května. Průtah **potápky malé** není nikterak patrný na zvýšení počtů od hnízdních stavů.

Výskyt ptáků lovcích pod vodní hladinou ovlivňuje průhlednost vody a množství v ní se vyskytujících se bezobratlých, především planktonních

korýšů. Jejich výskyt je negativně ovlivněn druhem a množstvím rybí obsádky – proto tyto druhy preferují rybníky s menšími rybami, jak bylo zjištěno i v Poodří (Pavelka, Košťál, 2000). Proto se koncentrace těchto druhů mění rybník od rybníku.

Poznámka

1) I když tato soustava náleží z velké části do katastru města Studénka, část Nová Horka (mimo Fojtův rybník, který patří do katastru Albrechtic), pracovně ji tak nazýváme pro odlišení od další soustavy rybníků u Studénky nacházející se dále po proudu Odry (rybníky Hůrní, Podlážka a další až po rybník Kozák). Nová Horka navíc historicky patřila pod Albrechtic, jsou zde pohřbeni i poslední soukromí majitelé zámku Nová Horka.

Na čerstvých bahnech je živo

Charakteristickou skupinou ptáků vyskytujících se v Poodří na jarním tahu jsou bahňáci (řád *Charadriiformes*). Jejich nejhojnějším zástupcem je **čejka chocholatá**, hnízdící u nás na loukách a polích. Její početnost se výrazně snížila a to se odráží i na nižších počtech ptáků na tahu. Je vlastně jedním z prvních zvěstovatelů jara u nás, spolu se skřivanem polním, linduškou luční a špačkem obecným. Všechny tyto druhy se objevují již v únoru a většinou se vyskytují i během tahu. Tah čejky vrcholil v březnu a její největší zjištěné počty na jaře mírně přesahují 1 000 ex. Tyto velké koncentrace jsou zjišťovány především na napouštěných rybnících s částečně odkrytým rybníčním dnem – na Dolním bartošovickém rybníku jsem napočítal dne 16. 3. 1997 1 050 ex., 4. 3. 1999 870 ex. a 14. 3. 2003 850 ex. Čejky se pravidelně vyskytují i na zaplavovaných a podmáčených loukách a polích. Její hnízdní početnost i u nás v posledních letech enormně poklesla, takže poslední roky jsou menší i její počty na jarním tahu.

V březnu se také objevuje další početný zástupce tohoto řádu, **bekasina otavní**. Nejčastěji se vyskytuje na místech ostrícových luk, které jsou dotovány jarní záplavovou vodou – jde např. o louky za Horním bartošovickým rybníkem ve směru na Kunín, louky mezi Bartošovicemi a železniční tratí na Příbor a do roku 2002 byla význačnou lokalitou také podmáčená louka Sladká díra ve Studénce nedaleko železniční stanice. Její početnost se v maximech tahu, které spadají do první až druhé dekády dubna, pohybuje mezi 30–50 jedinci na lokalitu.

Další druhy tohoto řádu jsou v velké většině vázány na bahnitá dna vypouštěných rybníků – platí, že nejvíce je atraktivní bahno ihned nebo do několika dnů po vypuštění. Tito ptáci většinou využívají hranici mezi dnem a vodou. Jsou uzpůsobeni k získávání potravy v tomto prostředí – mají dlouhé zobáky s pohyblivou horní čelistí, zpracovávají dno pod sebou nohami a pak odchyťávají vyplašenou potravu zobákem. Některé druhy tak činí automaticky jako šicí stroj (jespáci), jiné druhy

Zaplavená ostřicová louka na levém břehu Odry u příborské trati (k. ú. Pustějov, v návrhu chráněného území Mokřady Pustějovského potoka). Jedna z lokalit výskytu bekasiny otavní na jarním tahu (Foto Karel Pavelka).

využívají hodně zraku (vodouši, jespák bojovný) a zobají jen tam, kde vidí nějaké živočichy.

V dubnu je maximum výskytu **vodouše šedého**, který dává přednost především vypuštěným rybníkům. V tomto měsíci se také v některých letech můžeme setkat mnohdy s početnými hejny **jespáka bojovného**. V Jistebníku pozoroval M. Vavřík 1. 5. 1993 140 ex. V roce 2002 se vyskytlo na lokalitě Sladká díra u Studénky 6. 4. 127 ex., na rybníku Bažantí u Jistebníku jsem pak zjistil 27. 4. téhož roku 171 ex. Druhým nejhojnějším druhem jespáka je **jespák obecný** s mnohem menší početností, malé druhy **jespák malý** a **jespák šedý** jsou v Poodří na jaře ojedinělé. Podstatně pravidelnějším druhem bahňáka na jaře je také **vodouš tmavý**. **Kulík říční** se výjimečně vyskytuje ve větších koncentracích (rybník Velký Bědný u Studénky, 23. 5. 1998, 20 ex., K. Pavelka), podobně jako **pisík obecný** – maximální zjištěné počty se pohybují kolem 20 ex na rybník.

Kulík zlatý se objevuje především na podzimním tahu, jarní výskyt je neobvyklý. V roce 2003 jsem 14. 3. viděl na Dolním bartošovickém rybníku 46 ex. Mnohem vyšší počty však byly zjištěny v roce 1997 na stejném rybníku – 16. 3. 160 ex., 29. 3. 180 ex. (vlastní zjištění) a 12. 4. napočítal na stejné lokalitě J. Vlach asi 200 ex. Neobvyklá je v tomto případě nejen velká početnost, ale také délka pobytu ptáků – minimálně 14 dní, ale nejspíše celý měsíc! Tento druh rád pobývá při tahu na čerstvě zoraných polích, a proto mnohdy jeho výskyt uniká pozornosti ornitologů.

Vodouš rudonohý nejen vzácně v Poodří hnízdí na vlhkých loukách i dnech vypuštěných rybníků, ale také protahuje: Hladké Životice, zaplavená louka za Horním bartošovickým rybníkem, 13. 4. 1996, 25 ex., zatímco 27. 3. 1998 bylo na Horním bartošovickém rybníku viděno 18 ex. (vlastní zjištění).

Zcela výjimečné i v rámci České republiky je pozorování O. Závalského, který viděl na mokřadní louce Sladká díra u Studénky 6. 4. 2002 100 ex.! (Mandák, Stolarczyk, 2004). Nejhojněji protahujícím vodoušem je ale **vodouš bahenní**. Početně jeho tah vrcholí začátkem května: Bartošovice, Horní bartošovický rybník, 3. 5. 1998, 44 ex., 23. 5. 1998, 56 ex., Studénka, rybník Velký Bědný, 23. 5. 1998, 52 ex., Sladká díra, 21. 5. 1999, 55 ex. a v Jistebníku na rybníku Bažantí 27. 4. 2002 bylo 50 ex. (vše vlastní zjištění). Někteří ptáci se mnohdy zdrží až do června. **Vodouš kropenatý** protahuje především v největších počtech v dubnu (až 20 ex.) a vyskytuje se často nejen na rybnících, ale také na zaplavených loukách, mokřadech v nivě a na březích vodních toků. Jeho výskyt se u některých jednotlivců protahuje až do hnízdní sezóny a jeho hnízdění v CHKO Poodří je pravděpodobné – především v okolí rybníků u Bartošovic. Např. v roce 2006 se vyskytoval varující pár v červnu a červenci na Horním bartošovickém rybníku (vlastní zjištění).

Dlouhá křídla nad hladinou

Poslední význačnou skupinou na vodu vázaných ptáků protahujících na jaře Poodřím jsou ptáci z řádu dlouhokřídlých. Nejhojnějším druhem je **racek chechtavý**, který v Poodří hnízdí na dvou stálých hnízdních koloniích i když v ubývajících počtech párů (viz Pavelka et al., 2000). Jeho stavy jsou na jaře především v březnu obohaceny o protahující ptáky, kteří hnízdí v Polsku. Až několikatisícová hejna na rybnících u Bartošovic a především u Albrechtíček – spojení zrakových vjemů i s hlasovými projevy tisíců ptáků již není u nás tak často k vidění – jsou neodmyslitelnou součástí jarní atmosféry v CHKO Poodří. Dosud na průtahu v dubnu se objevuje, výjimečně i v hnízdním období v květnu, velmi podobný **racek černohlavý**, hnízdící již na stojatých vodách u Ostravy a Karviné. Zatím byl pozorován na soustavách u Bartošovic a Albrechtíček (K. Pavelka, J. Košťál).

Nejmenší z našich racků, **racek malý**, se vyskytuje ve třetí dekádě dubna a v první polovině května na tahu. Jeho početnost v 90. letech 20. století byla vyšší (např. 63 ex. pozoroval M. Vavřík in litt. na rybnících u Studénky 1. 5. 1993 a ve stejný den i 28 ex. na rybnících Bartošovic, 30. 4. 1997 viděl J. Košťál na rybníku Kotvice u Studénky 59 ex.). V posledních letech je viděn v počtech do 10, výjimečně do 20 ex. Z větších druhů racků protahuje pravidelně v březnu a dubnu **racek bouřní** i větší druhy, **racek stříbřitý** a **racek bělohlavý**.

Menší zástupci z tohoto ptačího řádu jsou rybáci. Ti sbírají potravu především těsně nad vodní hladinou (hmyz) nebo pod ní (drobné ryby). Pravděpodobně hnízdící **rybák obecný** zde zůstává i po hnízdním období, kontrastně zbarvený

Výřez hejna husy polní s patronou hlavou bernešky bělolící dne 14. 3. 2009, Horní bartošovický rybník v k. ú. Bartošovice. Snímek byl pořízen digiscopingovou sestavou stativ. dalekohledu Bresser 25–75x/80 a kompaktního digitálního fotoaparátu CANON PowerShot 590 IS – přiblížení cca 90–100krát!
Foto Karel Pavelka.

rybák černý a ještě výrazněji zbarvený **rybák bělokřídý** se objevují především na tahu od třetí dekády dubna do poloviny května v počtech mezi 5–20 ex., výjimečně je pozorováno kolem 50 ex. a výše na rybníční soustavu. Zcela ojedinělé je zatím pozorování J. Košťála z rybníku Kačák u Albrechtic, který zde sečetl 230 ex. **rybáka bělokřídého** 13. 5. 1997. V posledních letech se zvýšila početnost **rybáka bahenního** na jarním průtahu – 11. 5. 2003 jsem pozoroval na soustavách u Albrechtic a Studénky celkem 17 ex.!

Trochu netypicky zde zařazují pravidelně protahujícího dravce – **orlovce říčního**, specialistu na lov ryb, jenž je pravidelně pozorován především v dubnu na průtahu. Kdo jednou viděl tohoto ptáka při úspěšném lovu, je to pro něj trvale v paměti zapsaným a neobyčejným zážitkem.

Tah probíhá i mimo vodní plochy

Jedním z prvních druhů objevujících se v Poodří na jaře je **špaček obecný**, který přilétá již v únoru a v hejnech o několika stovkách kusů nocuje až do začátku hnízdění v rákosinách rybníků. Podobné je to u v dubnu přilétající **vlaštovky obecné** a **jiříčky obecné**. Jarní tahovou atmosféru dotvářejí v Poodří především v prostředí mimo rybníky také mnohdy početná hejna **holuba hřivnáče**, která se zastavují na stromech na březích rybníků případně v lesních porostech – např. 600 ex. viděl O. Závalský 11. 4. 1993 v Bartošovicích. Rovněž **drozd kvíčala** ožívuje Poodří svými početnými hejny především v březnu. V roce 2001 jsem 30. 3. měl možnost pozorovat v nivě Odry u Jeseníku nad Odrou kolem 12 hodiny SEČ silný průtah tohoto druhu – v pěti hejnech zde protáhlo z jihu na sever celkem 2 400 ptáků, z toho

největší hejno čítalo 1 300 ex.! Mezi drobnými druhy pěvců jsou hojně táhnoucími druhy na jaře **pěnkava obecná** i **pěnkava jikavec** – v nivě Odry u Mankovic jsem 30. 3. 2001 během třiceti minut (10.00–10.30 h. SEČ) sečetl 1 540 ex. ve společných hejnech při tahu z jihu na sever.

Závěr

Údaje uvedené v tomto článku jsou jen střípkem z množství dat, která jsme za dobu celoplošného sčítání ptáků na rybnících v Poodří od roku 1992 nashromáždili. Mnohé bylo publikováno (viz literatura), větší část v terénu získaných údajů však teprve čeká na zpracování. Zatím jsou skryty buď pouze v terénních zápisnicích jednotlivých ornitologů nebo v excelových tabulkách v počítačích. Tento článek je napsán spíše populární formou, s preferencí textu před dlouhými a složitými tabulkami. Jeho účelem je nejen poodkrýt něco z přírodních hodnot Poodří, ale také informovat laickou veřejnost o zajímavostech a vzácnostech pooderské přírody a utvrdit je v tom, že její ochrana stojí pořád za to.

Děkuji svým spolupracovníkům z patronátní skupiny – Janu Košťálovi, Jaromírovi Pospíšilovi, Ivě Němečkové, Pavlu Krečmerovi – i dalším ornitologům za poskytnutí jejich dat pro sestavení tohoto článku.

Karel Pavelka

Literatura

- HUDEC, K. a kolektiv, 1994: Fauna ČR a SR. Ptáci – Aves, díl. I. (2. přepracované a doplněné vydání). Fauna ČR a SR. Sv. 27. Academia Praha.
- KOŠTÁL, J., 1995: Problematika ochrany významného ptačího území CHKO Poodří. Pp. 55–59 In: Hora, J., Plesník, J. & Jandová, J., eds.: Sbor. Významná ptačí území v České republice, Kostelec nad Černými lesy 1995, ČSO, LF ČZU a IAE ČZU, Praha.
- MANDÁK, M., STOLARZCYK, J., 2004: Význam mokřadní louky u Studénky pro vodní ptáky v letech 2002 a 2003. *Acrocephalus (Ostrava)*, 20: 83–85.
- PAVELKA, K., 2000: Aktuální problémy ochrany ptáků a jejich prostředí. 3. Avifauna vybraných významných ornitologických lokalit: Poodří. *Sylvia*, 36: 21–25.
- PAVELKA, K., FORAL, M. & KOŠTÁL, J., 1995: Aktivita v ochraně a sledování avifauny Poodří v rámci programu IBA v letech 1992–1994, pp. 45–54 in Hora, J., Plesník, J. & Jandová, J., eds.: Sbor. Významná ptačí území v České republice, Kostelec n. Č. lesy 1995, ČSO, LF ČZU a IAE ČZU, Praha.
- PAVELKA, K., KAŠINSKÝ, J. & FORAL, M., 1992: Vliv zemědělství a rybníkářství na ptačí faunu CHKO Poodří. pp. 86–90 In Hora, J., Kaňuch, P. a kol., eds.: Sbor. ref. Významná ptačí území v České a Slovenské republice, Třeboň 1992, Čs. sekce ICBP, Praha.
- PAVELKA, K. & KOŠTÁL, J., 2000: Water and wetland birds on fishponds with different carp fishstocks In the Poodří floodplain, 1993–98. *Sylvia*, 36, suppl.: 17.
- PAVELKA, J., KOŠTÁL, J. & POSPÍŠIL, J., 2000: Avifauna na rybnících a řece Odře v IBA-CHKO Poodří v letech 1992–1998 a činnost patronátní skupiny v letech 1995–1998, pp. 65–91 In: Málková, P. & Jandová, J., eds.: Sbor. Významná ptačí území na konci tisíciletí, Mikulov 1999, ČSO, Praha.

Další foto – viz barevná příloha.

Tabulka č. 1: Velká koncentrace ptáků na rybníku Kačák u Albrechtic v březnu 2003

Uvedeny jen vybrané druhy, tučná čísla vyznačují hodnoty blížíící se dosud maximálním zjištěným počtům ptáků u vyznačených druhů na jarním tahu pro celou CHKO Poodří.

Datum kontroly:	14. 3. 2003	16. 3. 2003
Pozorovatel:	Karel Pavelka	Jaromír Pospíšil
Ptačí druh	Celkový počet ex.	Celkový počet ex.
Labuť velká	133	142
Hvízdák euroasijský	8	35
Kachna divoká	266	0
Kopřivka obecná	17	190
Hohol severní	9	17
Polák velký	0	1 200
Polák chocholačka	171	410
Lyska černá	346	600

Tabulka č. 2: Srovnání vyskytujících se avifauny na rybnících a zaplavených loukách 28. 3. 2004

Počty zvláště tučně na louce svědčí o preferenci zaplavené louky před rybníky pro získávání potravy a odpočinek (neexistence břehů).

Lokalita: Bartošovická rybníční soustava a přilehlé zaplavené louky (k. ú. Bartošovice, Hladké Životice, HBr – Horní bartošovický rybník, data K. Pavelka)

	Louky za HBr	Bartošovické rybníky
Kormorán velký	33	8
Labuť velká	2	7
Husa velká	přelety z rybníků	14
Hvízdák euroasijský	87	17
Kachna divoká	184	610
Kopřivka obecná	0	28
Ostralka štíhlá	16	0
Čírka obecná	70	0
Hohol severní	0	5
Polák velký	71	276
Polák chocholačka	3	97
Zrzohlávka rudozobá	0	20
Lyska černá	0	136
Racek chechtavý	350	545

Tabulka č. 3: Srovnání početnosti vybraných druhů vodních ptáků na rybnících v CHKO Poodří v druhé dekádě dubna v letech 1992, 1998 a 2006 s rokem 1996 (záplavy na loukách v okolí rybníků u Bartošovic a Albrechtic), data sčítatelé K. Pavelka, J. Košťál, J. Pospíšil, M. Jakubec a další.

Rok 2006 je bez rybníků u Polanky nad Odrou.

Vysvětlivky: R - rybníky; L - zaplavené louky a P - zaplavená pole, podél Odry mezi soustavami u Albrechtic a Bartošovic; čísla tučně zvýrazněná upozorňují u těchto druhů na jejich preferenci zaplavených luk před rybníky.

D R U H / R o k	1992	1996 R+L,P	1996 L,P	1998	2006
Hvízdák euroasijský	5	47	47	0	12
Kachna divoká	232	382	288	335	358
Ostralka štíhlá	3	21	18	0	2
Čírka obecná	43	60	52	56	132
Čírka modrá	64	55	51	103	51
Lžičák pestrý	76	49	22	48	71
Polák velký	638	1 308	438	764	740
Polák chocholačka	317	471	299	372	346
Racek chechtavý	20 181	10 597	5 075	11 660	7 131

Štěrkovna u Mankovic

Je již nejspíš veřejným tajemstvím, že přímo v CHKO Poodří, v k.ú. obce Mankovice se připravuje otvírka těžebny štěrkopísků a mnoho lidí se jistě ptá, proč a zda je to v tak cenné oblasti vůbec vhodné. Popisem faktického stavu celého záměru chce tento článek přispět k informovanosti všech, kteří o tuto problematiku mají zájem a hodlají se o ní více dozvědět.

Důvody záměru

Základní otázkou pro jakýkoliv záměr by mělo být proč a proč zrovna zde. Proč tedy těžba štěrkopísků v CHKO Poodří? Jeden z hlavních důvodů je ryze geologický. Bývalý okres Nový Jičín a vlastně celý Moravskoslezský kraj je silně nedostatkový z hlediska zdrojů štěrkopísku pro stavební účely. V bývalém okrese Nový Jičín kromě ložiska Bernartice, kde se těží méně kvalitní jemnozrné ledovcové písky, vhodné pouze pro použití do malt a v případě nižší kvality suroviny do násypů a ložiska Vražné, které je již z větší části vytěženo pro potřeby výstavby dálnice D47, není žádné jiné ložisko štěrkopísku, suroviny ve stavebnictví zatím nenahraditelné, než ložisko Mankovice. I přes současnou recesi lze z dlouhodobého hlediska očekávat v regionu vysoký zájem o tuto stavební surovinu, a to nejen pro připravované velké dopravní stavby či jejich rekonstrukce, ale i pro prostý fakt, že v blízké oblasti Novojičínska a Frýdecko-Místecká se vzhledem k velkému počtu obyvatel vždy stavět bude. Pokud nemá být veškerá spotřeba štěrkopísku pro tyto záměry kryta dovozem z větší vzdálenosti, především pak z Olomouckého kraje, je jediným řešením možnost využití místních menších ložisek. Na první pohled celkem logický požadavek krýt spotřebu z místních zdrojů a tím i snižovat celkové zatížení krajiny nákladní dopravou, však v bývalém okrese Nový Jičín naráží na zásadní problém – ložiska štěrkopísku zde nejsou, resp. těch pár, které existují v CHKO Poodří, či v jeho nejbližším okolí. Lze tedy vůbec skloubit požadavek snížení ekologické stopy vzniklé transportem z větší vzdálenosti a zachování a rozvíjení cenné krajiny Poodří v případě těžby štěrkopísků na jeho území? Věříme že dlouhodobou přípravou konkrétního záměru za přispění odborníků z celé řady oborů a jeho následnou pečlivou realizací toto možné je.

Umístění

Oblast plánované těžby se nachází v CHKO Poodří východně od obce Mankovice na levém břehu řeky Odry místně zvaném Pod dráhou. Na západě je ohraničeno železniční tratí Přerov – Bohumín, na severu Kletenským potokem, na východě významným krajinným prvkem Suchdolský les a na jihu Přírodní památkou Meandry Staré Odry. Vlastní ložisko štěrkopísků Mankovice, tak

jak bylo ověřeno geologickým průzkumem provedeným v 70. letech 20. století, je však větší než samotné území těžby a zahrnuje i oblasti, které nelze těžebně využít, jako je například již výše zmíněné území „Meandry Staré Odry“ či přiléhající nadregionální biokoridor. Území, na kterém bude těžba prováděna, je v současné době tvořeno plochou polní krajinou o nadmořské výšce mezi 255 a 258 m n. m. Nejpřehlednější místo pro náhled na celou lokalitu je od přejezdu přes železniční trať Přerov – Bohumín, a to ze strany od Suchdola nad Odrou. Prakticky celé zájmové území leží v záplavové oblasti řeky Odry vyjma mírné vyvýšeniny u již zmíněného železničního přejezdu, kde bude situováno i technické zázemí štěrkovny tak, aby záplavovou činností řeky Odry nebylo ovlivňováno a naopak samo negativně neovlivnilo odtokové poměry (především při zvýšených stavech vod). Na základě hydrologické studie lze konstatovat, že zvětšení retenčního prostoru vznikem těžebních jezer dojde k zachycení ne nepodstatného množství protékající vody a tím i ke zploštění povodňové vlny. Nově vytvořený retenční prostor vzniklý v původním prostoru umístění skrývky (tj. mezi současným povrchem a hladinou podzemní vody), bude mít kapacitu cca 700 000 m³. Tento retenční prostor umožní zachycení množství vody protékající při průtoku stoleté vody po dobu 3 hodin. Významně ovlivněn bude i odtok takto akumulované vody, který bude značně zpomalen díky tomu, že nebude probíhat povrchově, ale až po snížení průtoků v řece Odře, zvodnělým kolektorem. Tímto mechanismem dojde k dalšímu zploštění povodňové vlny. Z tohoto důvodu je možné považovat vliv těžebního území na odtokové poměry dokonce za velmi příznivý (1).

Geologie ložiska

Ložisko štěrkopísků Mankovice bylo objeveno v rámci vyhledávacího úkolu prováděného v celém údolí Odry v 1. polovině 70. let dvacátého století (2). Cílem tohoto úkolu bylo s konečnou platností vyřešit otázku, zda existují nějaká průmyslově využitelná ložiska štěrkopísku uložená řekou Odrou na jejím horním toku mezi městem Odry a Polankou nad Odrou. Úkol to byl důležitý jak z hlediska geologického, neboť toto území nebylo do té doby za tímto účelem nikterak zkoumáno, tak i z hlediska surovinového, vždyť celá oblast Beskyd, Podbeskydí i průmyslová aglomerace Ostravska byla a je z hlediska zdrojů štěrkopísků silně nedostatková. Objevení ložiska Mankovice bylo vzhledem k objemu zásob a kvalitě suroviny největším úspěchem tohoto úkolu. Následně pak byl proveden podrobný geologický průzkum ložiska (3) i s výpočtem zásob.

Jeden z cílových chráněných druhů živočichů – moták pochop
(Foto Radomír Jirsák, www.jirsaphoto.cz).

Ložisko Mankovice a jeho nejbližší okolí se nachází v krajině silně ovlivněné geologickými pochody, které probíhaly v nejmladší geologické etapě – čtvrtohorách. Především pochody spjaté s činností pevninského ledovce a s činností řeky Odry. Přímé podloží ložiska je tvořeno třetihorními (miocenními) šedými, zelenošedými a tmavošedými tuhými jíly. Ty představují nejmladší (badenskou) výplň dlouhé geologické struktury – karpatské předhlubně, která lemuje nejvýchodnější horstvo našeho území – karpatský oblouk – od Mikulova, přes Brno a Přerov až na Ostravsko a pokračuje i mimo toto území jak do Rakouska, tak i do Polska.

Reliéf povrchu těchto podložních jílu je velice plochý. Vrstvným průzkumem byla identifikována pouze mírná sníženina západovýchodního směru, nacházející se v severní polovině ložiska. Reliéfem podloží je ovlivněna i mocnost tělesa štěrkopísků, která je největší v prostoru sníženiny, kde dosahuje až 6 m. Průměrná mocnost štěrkopísků v zájmovém území byla průzkumem ověřena na 4,5 m.

Surovina ložiska je tvořena štěrkopísky údolní terasy řeky Odry. Tyto štěrkopísky jsou převážně hrubé nebo střednězrné s převahou štěrkové

frakce. Vzhledem k tomu, že prostor ložiska Mankovice se nachází na počátku této terasy, není překvapením horninové složení valounů. Ty jsou převážně tvořeny různými typy kulmských hornin (převážně šedých slepenců, podřadně i prachovců či jílovitých břidlic), jež byly pouze krátce transportovány z nedalekého Nízkého Jeseníku. Mezi valouny lze spatřit i barevně naprosto odlišné světlé valouny křemene, pocházející z různých žil opět převážně z prostoru Nízkého Jeseníku a v malém množství se ve valounovém materiálu objevují i tmavě šedé jemnozrné horniny – čediče, pocházející z neovulkanitů Nízkého Jeseníku (známý je např. vrch Velký Roudný).

Na sedimenty údolní terasy nasedají skrývkové materiály tvořené sprašovými a povodňovými hlínami o průměrné mocnosti 1,5 m.

Ložisko Mankovice je ložiskem slepým, tzn. že je ohraničeno geologicky a to převážně poklesem mocnosti štěrkopísku pod mocnost průmyslově využitelnou, tj. pod 2 m. Velikost ložiska byla ovlivněna směrem toku řeky Odry, která se zde otáčí SV směrem a ve vzniklém prostoru tohoto ohybu došlo k tvorbě optimálních podmínek pro depozici štěrkopískového sedimentu.

Ložisko umístěné ve štěrkopíscích údolní terasy je v celé mocnosti zvodněné, přičemž hladina spodní vody závisí především na hladině vody v řece Odře.

Technické řešení záměru

Celková zájmová plocha těžby a úpravy štěrkopísku je cca 85 ha. Nicméně vzhledem k tomu, že přes toto území vede několik technických infrastruktur (vysoké napětí, plynovod, vodovod) a z hlediska vhodnějšího zapojení území po těžbě do celkové charakteristiky CHKO Poodří, bude těžební činnost prováděna postupně v celkem sedmi oddělených plochách a přímo zasáhne pouze část celého území. Jelikož je ložisko v celé své mocnosti zvodnělé, budou tyto těžební prostory finálně tvořit sedm rozličně velkých vodních ploch. Z ohledem na mocnost ložiska bude těžební činnost prováděna pouze z břehu vhodným bagrem s podkopovou lžící, neboť nasazení plovoucího bagru pro tento typ ložiska není vhodné. Hloubka těžebních jezer se bude přímo odvíjet od mocnosti těžené suroviny, tzn. že bude dosahovat 4 až 6 m.

Na základě požadavků CHKO Poodří a výsledků řízení EIA (4) bude těžba prováděna postupně v jednotlivých těžebních jezerech. Rovněž revitalizace exploatovaných ploch bude prováděna průběžně a nově vytvořené vodní plochy budou plynule začleňovány do okolní krajiny. Blízkost centrální části CHKO dává záruku, že nově vytvořené plochy budou rychle osídleny cennými vodními, mokřadními a vlhkomilnými společenstvy. Pro zajištění čistoty vody v těžebních jezerech dojde k přesunu části Lučního potoka, aby jeho případně znečištěné vody nekončily v jednom z těžebních jezer.

Vytěžená surovina, která obsahuje i velké množství vody, bude nejprve umístěna na břehu v blízkosti těžebního místa pro její dostatečné odvodnění. Z této meziskládky bude převážena k finální úpravárenské lince, umístěné v severní části zájmového území v blízkosti železničního přejezdu přes trať Přerov – Bohumín. Úprava štěrkopísku bude zahrnovat procesy třídění, drcení a praní tak, aby výsledné výrobky (frakce) mohly být použity dál ve stavebnictví, především při výrobě betonů či betonových výrobků. Do samotného procesu úpravy štěrkopísku nevstupují zvenčí žádné cizorodé látky, pouze technologická voda. Ta bude odebírána z těžebního jezera a zpět spolu s prachovitými i jílovitými částicemi bude odváděna do sedimentační laguny, samostatně oddělené od těžebních jezer. Jemnozrné materiály uložené v sedimentační laguně poslouží jako vhodný substrát pro vytvoření větší rákosiny na jejím místě. Vzhledem k objemu zásob lze předpokládat, že samotná těžba na ložisku bude probíhat po dobu dvaceti let, nicméně již během této doby budou jednotlivá těžební jezera rekultivována a zapojována zpět do okolní krajiny. Přednostně bude těžba ukončena v jihovýchodní části lokality, sousedící s nejhodnotnějšími krajinnými segmenty – významným krajinným prvkem Suchdolský les a Přírodní památkou Meandry Staré Odry.

Následné využití těžebního prostoru a následné začlenění do krajiny

Celý záměr se nachází ve velmi citlivé oblasti CHKO Poodří a Ptačí oblasti Poodří, v území s jednoznačnou prioritou zájmů ochrany přírody. Tento fakt se již od zahájení projekčních prací odrazil na jeho provozně těžební koncepci a především pak na koncepci cílového stavu lokality a jejího začlenění do okolní krajiny.

Ač se území nachází v rámci CHKO Poodří a Ptačí oblasti, je jeho současný přínos k biodiverzitě krajiny a k záměrům ochrany přírody minimální, neboť jej tvoří blok intenzivně obhospodařované orné půdy s drobnými výskyty keřové zeleně. Z pohledu krajinného rázu představuje zájmové území segment antropogenní agrární krajiny.

Revitalizace celého území byla zpracována v těsné spolupráci investora, projektanta a především pak správy CHKO a odborných konzultantů z oboru ochrany životního prostředí (5).

Základ pro cílový stav těžebního prostoru (revitalizaci) vychází z přítomnosti finálních sedmi různě velkých vodních ploch, z nichž některé budou propojeny stávajícími mělkými kanály. Tyto kanály budou po většinu roku suché, kromě období zvýšené hladiny vody. Břehy těžebních jezer budou již v průběhu samotné těžby upraveny v širokém spektru sklonů – od pozvolných sklonů s širokou litorální zónou až po segmenty kolmých stěn s přirozenou abrazí tak, aby stěna zůstávala „čerstvá“ a umožnila hnízdění ptáků. Břehová čára bude rozvolněná a v délce minimálně 80 % bude vytvořena jako pásmo litorálních porostů.

V rámci rekultivačních prací dojde k vytvoření podmínek pro vznik minimálně jedné větší rákosiny o výměře 5 ha a to využitím velmi mělkých vod a jemného substrátu v sedimentační laguně. Tato rákosina společně s několika dalšími menšími se stane vhodným biotopem pro možné zahrnutí bukače velkého a motáka pochopa.

Veškerá zemina a hlšina bude použita v co nejkratší době po jejím odstranění pro tvarovou modelaci břehů, aby byl uplatněn jeden z důležitých principů rekultivace – finálně zajistit co nejčlenitější úpravu reliéfu.

Hlavní zásadou biologické rekultivace bude v co největší míře využití procesů přirozené sukcese. Vzhledem k celkové členitosti finálního stavu krajiny s mnoha mikroreliéfy bude lokalita vhodná pro rozvoj širokého spektra biotopů. V cílovém stavu lokality budou zastoupeny 39 % vodní plochy, 44 % trávobylinná společenstva, 13 % litorální pásmo a ze 4 % dřevinná společenstva. Posledně jmenovaná společenstva budou vytvořena především v prostoru hlavního vstupu do lokality (u železničního přejezdu) a vytvoří tak přirozenou bariéru, oddělující zájmové přírodně blízké území od území výrazněji poznamenaného lidskou činností.

Výsadby stanovištně vhodných dřevin budou mít charakter iniciačních výsadeb, čímž dojde k urychlení přirozené sukcese. Zájmové území však nebude ponecháno divočení, ale vývoj společenstev bude dlouhodobě monitorován a na základě odborného monitoringu budou uplatňovány cílené zásahy (eliminace invazivních druhů, podpora stanovištně vhodných společenstev a opatření k podpoře cenných druhů fauny a flóry).

Tímto způsobem vznikne v přírodních podmínkách hodnotná studijní plocha přirozené sukcese.

Dlouhodobý monitoring prováděný na lokalitě poskytne cennou dlouhodobou řadu dat o chování prostředí před, v průběhu a po skončení těžby. Takto komplexní databáze je v současné době spíše výjimkou a poslouží při plánování a vyhod-

nocování i jiných záměrů nejen v rámci CHKO Poodří.

Vhodnost navrhovaného cílového stavu lokalitu doložila i rozsáhlá studie vlivu těžby na chráněná území evropské soustavy NATURA 2000 (6), kdy při naplnění cílového stavu lokality lze očekávat vliv pozitivní, a to především z důvodu vzniku nových biotopů v současnosti víceméně jednotvárné oblasti, vhodných například pro hnízdění motáka pochopa či bukače velkého.

Jak se k záměru staví Správa CHKO Poodří?

Podpora záměru Správou CHKO Poodří možná překvapí ochranářskou i laickou veřejnost. Nepřekvapí však toho, kdo zná aktuální stav předmětného území a je schopen ho porovnat se stavem některých vytěžených štěrkoven na Moravě, které se staly významnými útočišti chráněných druhů a oázami života v intenzivně obdělávané zemědělské krajině.

V širším kontextu se podpora Správy CHKO opírá i o historii území a analýzu aktuálních potřeb i dlouhodobého výhledu ochrany přírody v CHKO.

Historie území

Je třeba si uvědomit, že reliéf předmětného území je velmi mladý. Odra, vystupující z úzkých údolí Nízkého Jeseníku, vytvářela po vstupu do Moravské brány jakousi vnitrozemskou deltu, zanášenou valouny i jemnějším materiálem, ukládaným pomaleji proudícím tokem Odry, která zde dříve proudila vícero vzájemně propojenými koryty.

Nástup zemědělství přinesl nejen nový způsob obživy obyvatel, ale i změny krajiny – původně zaštěrková niva Odry se začala zanášet půdou, spláchnutou z odlesněných a obdělávaných plujin na okolních říčních terasách. Přesto niva ještě po dlouhá tisíciletí sloužila hlavně jako doplňkový zdroj obživy – prevažoval lov, rybolov a pastva. Významné změny v nivě samotné přineslo období po feudální kolonizaci Novojičínska, kdy stále intenzivnější obdělávání vedlo k masivnímu zahlinění nivy. Ta se podle stupně zamokření začala využívat k lučnímu či rybníčnímu hospodaření. Odstavená říční koryta, která nenašla využití jako mlýnské

a rybníční náhony, byla zanášena další zeminou a mnohdy zavážena. Narovnávaní vodních toků a odvodňování krajiny melioracemi, které provázelo hospodaření v krajině v minulých dvou stoletích, se nevyhnulo ani území mezi Mankovicemi a Suchdolem nad Odrou. Částečně bylo narovnáno aktivní koryto Odry, potoky byly přeměněny v meliorační příkopy, v ornou půdu byly přeměněny rybníční soustavy u Mankovic a Suchdola nad Odrou (cca 70 ha vodních ploch), velký pastevní les v sousedství a odstavené meandry Odry. Dříve pestrá krajina s bohatou stanovištní i druhovou diverzitou a velkou retenční schopností se proměnila v jednotvárnou a chudou kulturní step. Že tomu dříve bylo opravdu jinak, nasvědčuje ve starých mapách zachycený místní název dnes již zaniklého potůčku, či spíše paralelního koryta Odry – Lososí potok.

I když rekultivace zdaleka nekompenzuje úbytek vodních a lesních ploch v daném území za poslední dvě/tři století, má pro ochranu přírody v jižní části CHKO zásadní význam.

Rekultivace těžebního prostoru do podoby mokřadu v aktivní záplavové zóně s různorodými vodními plochami, měkkým luhem a rozsáhlými rákosinami bude význačným přínosem pro mokřadní a vodní společenstva, která jsou na jihu CHKO zastoupena nedostatečně.

Asi nejvýznamnějším přínosem z ochranářského hlediska je vznik nových stanovišť pro obojživelníky, kterých v zemědělské krajině trvale ubývá, i pro druhy Ptačí oblasti Poodří – bukače velkého, motáka pochopa, kopřivku obecnou a ledňáčka říčního, stejně jako další druhy vodního ptactva.

Legislativní a časový rámec

Každý těžební záměr podléhá několikastupňovému povolovacímu řízení, a totéž v ještě přísnější variantě platí pro těžbu na lokalitě Mankovice. Do dnešní doby se podařilo úspěšně ukončit proces EIA (posouzení vlivu záměru na životní prostředí) jehož součástí bylo i samostatné posouzení záměru na soustavu NATURA 2000. Celý proces byl ukončen veřejným projednáním, kde byla dána možnost široké veřejnosti seznámit se s projektem

Pohled na lokalitu ze sila ZZN v Suchdole nad Odrou (Foto Radim Jarošek).

a k vznesení dotazů či připomínek k němu. V současné době probíhají další legislativní kroky, z nichž asi nejvýznamnější jsou změny územních plánů dotčených obcí (Mankovice a Suchdol nad Odrou) a řízení o využití zemědělské půdy na nezemědělské účely. Pokud tyto řízení dopadnou ve prospěch celého záměru, lze očekávat, že k zahájení vlastních prací (v první fázi přípravných) dojde v roce 2010.

Závěr

Těžba šterkopísku je uvažována v údolní nivě řeky Odry, kde jsou koncentrovány významné zájmy ochrany přírody, bezprostředně v zájmové ploše však žádné takové hodnoty nejsou lokalizovány. Cílenou revitalizací těžebních prostor dojde v konečném stavu ke zvýšení biodiverzity a obnově přirozených funkcí říční nivy. Citlivě realizovaná těžba s následnou revitalizací tak přispěje ke zhodnocení území, které má v současné době charakter velkoplošné polní kultury a nově vzniklá společenstva zvýší biologickou rozmanitost a ekologickou stabilitu lokality. Revitalizované plochy se tak stanou ekologicky i esteticky integrální součástí CHKO Poodří, kdy fragmentací stávající jednotvárné krajiny formou diverzifikovaných vodních ploch a doprovodných společenstev bude posílena i krajinařská hodnota území.

Záměr je v rovněž souladu s novým plánem péče, kde odpovídá deklarovanému cíli v návrhové části – v celé CHKO realizovat opatření k udržení a obnově přírodě blízkého vodního režimu.

*Mgr. Martin Netoušek, Českomoravský šterk a. s.
e-mail: martin.netousek@cmsterk.cz*

*Mgr. Ivan Bartoš, Správa CHKO Poodří
e-mail: ivan.bartos@nature.cz*

*Ing. Hedvika Psotová, arvita P
e-mail: arvita@arvita.cz*

Literatura:

- (1) HELCELET P.: Stanovení dobývacího prostoru a těžba na výhradním a nevýhradním ložisku Mankovice – Hydrologické vyhodnocení, 2008, www.tomcat.cenia.cz
- (2) KÁŇOVÁ M.: Údolí Odry, část Odry – Polanka nad Odrou, GP Ostrava, 1975, MS Geofond Praha
- (3) ŠEVČÍK M.: Mankovice – závěrečná zpráva předběžného průzkumu s výpočtem zásob ložiska šterkopísku, GP Ostrava, 1976, MS Geofond Praha
- (4) MERTL A.: Stanovení dobývacího prostoru a těžba na výhradním a nevýhradním ložisku Mankovice – dokumentace EIA, Aqua Enviro, 2008, www.tomcat.cenia.cz
- (5) PSOTOVÁ H.: Mankovice – návrh sanace, rekultivace a následného využití těžebního prostoru, arvita P, 2008
- (6) MACHAR I.: Hodnocení důsledků záměru těžby šterkopísku v lokalitě Mankovice (CHKO Poodří) na chráněném území evropské soustavy NATURA 2000, 2006

Další foto – viz barevná příloha.

Chráněná krajinná oblast Poodří má nové logo

Předchozí logo s motivem stulíku po 17 letech dosloužilo a spolu s předchozím plánem péče vstoupilo do historie CHKO.

Nové logo bylo schváleno na počátku roku 2009 a pracovníci Správy CHKO Poodří doufají, že se sta-

ne symbolem dialogu mezi ochranou přírody a veřejností.

Byla dodržena tradice log chráněných krajinných oblastí, které zvolenými grafickými znaky charakterizují významné předměty ochrany či krajinné dominanty. Logo je kruhového tvaru a název CHKO je vypsán po jeho obvodu.

Kompozici loga tvoří dva motivy:

- nespoutaný a volně meandrující tok Odry v údolní nivě, který symbolizuje hlavní předměty ochrany CHKO i Evropské významné lokality Poodří.

- silueta dravce motáka pochop symbolizuje spojení nivy Odry s okolní krajinou a zároveň Ptačí oblast Poodří. Moták pochop je jedním z pěti významných druhů Ptačí oblasti Poodří. Je to aktivní dravec, hnízdící v rákosinách a vysokých bylinných porostech mokřadů a rybníků. K vyhledávání potravy, kterou převážně tvoří menší obratlovci, využívá nejen mokřady v CHKO, ale hlavně okolní zemědělskou krajinu.

Přesah letek přes obvod vnitřního kruhu vyjadřuje přesvědčení pracovníků Agentury ochrany

přírody a krajiny, že péče o přírodu a krajinu je výsledkem dialogu a spolupráce s hospodáři a místními obyvateli a může přinášet výsledky pouze v kontextu propojení chráněných území s okolní krajinou v kontextu místním, ale i evropském a globálním.

Autorkou grafického zpracování loga je MgA. Jana Štěpánová z grafického studia RedGreenBlue, motiv loga navrhli pracovníci Správy CHKO Poodří.

Ivan Bartoš, Správa CHKO Poodří

Moták pochop – symbol zachovalosti mokřadní krajiny

Moták pochop (*Circus aeruginosus*) je ptačím druhem, pro kterého byla vyhlášena Ptačí oblast Poodří. Je to dravec, který osídluje otevřenou bezlesou krajinu a zejména mokřady. Ty jsou zastoupeny v Ptačí oblasti Poodří nejčastěji v podobě rybníků, poněvadž zde mohou růst formace rákosin – dominantních vodních porostů litorálních zón (obr. 1). Stébla rákosy nebo orobince poskytují vhodný podklad pro stavbu hnízd. Jakmile ptáci přiletí ze zimovišť v Africe, obsazují nejvhodnější (tzv. optimální) hnízdiště. Ti, kteří přiletí včas, mají výhodu oproti později doletivším ptákům, na které zbudou méně kvalitní (terestrické) rákosiny. Ze včasného přiletu profitují páry i tím, že mohou dříve vyhnízdit a vyvést početnější potomstvo. Tato efektivní hnízdní strategie jim totiž umožňuje přivést potomstvo do relativně stálého počasí s dostatkem potravy, což jsou limitující faktory pro zdárné dokončení hnízdění. V době inkubace vajíček sedí samice na hnízdě a zahřívá snůšku (obr. 2), samec má na starost zásobování potravou.

Zatímco v první dekádě hnízdění (duben až květen), tedy v období inkubace vajec, krmí sebe

a samici, okamžitě po vylíhnutí mláďat se jeho rodičovské povinnosti znásobují. Dokud jsou mláďata velmi malá a nemají vyvinutou vlastní termoregulaci, musí samec krmit nejen samici, která téměř neopouští hnízdo a navíc i věčně hladová mláďata (obr. 3). Naštěstí se ve stejné době rozmnožuje řada živočichů, zejména hraboši, kteří jsou nejoblíbenější součástí jídelníčku pochopů. Přestože dokáže pochop ulovit téměř jakoukoliv kořist od žab až po mladého zajíce, je taková potrava spíše ojedinělá, poněvadž při jejím lovu musí vynaložit velké množství energie. Proto se mu vyplatí lovit zejména malé zemní savce nebo ptáky do velikosti lysky, kterých je v tu dobu dostatek.

Oba rodiče se starají velice pečlivě o mláďata až do věku přibližně dvou měsíců, kdy opouští rodné hnízdo, potulují se po okolí a snaží se samostatně lovit (obr. 4). Na podzim je čeká velmi dlouhá cesta na zimoviště. Tato pro ně nová cesta je však plná nástrah, pokud však mladí pochopi toto období přežijí ve zdraví, je velká šance, že se do svého rodiště v příští sezóně opět navrátí.

Život pochopů je plný zajímavých momentů. Na rozdíl od ostatních dravců (třeba káně, jestřába nebo sokola) hnízdí „na zemi“, zatímco ti staví

hnízda zejména na stromech nebo na skalách. Proto se během jejich fylogenetického vývoje vyvinula účinná hnízdní strategie formovaná zejména predaním tlakem, stavět hnízda v nepříístupných mokřinách. Rybníky s rákosinami jim poskytují ideální prostor pro bezpečné hnízdění. V našich středoevropských končinách ohrožují hnízdění pouze savci jako jsou lišky či všezřavá prasata divoká, kteří vyplení bez skrupulí obsah hnízda a navíc mohou ohrozit na životě i samotné rodiče. Proti potenciálním ptačím predátorům (krkavcovití, volavky) dokáží pochopi účinně hájit hnízdo útokem se snahou vypudit je z blízkosti hnízda.

Nově se však v Poodří objevil nepůvodní druh, který představuje vysoké riziko pro hnízdící pochopy. Tímto druhem je norek americký (*Mustela vison*), který vyhledává často potravu na rybnících, kde pochopi hnízdí. Protože se jedná o druh pochopům zcela neznámý, není jasné, jak se s touto novou situací do budoucna vypořádají. Jednou z možností, jak přispět k lepší obraně vlastních hnízd, je tzv. semikolonialita párů. Blízkost souseda umožňuje vzájemnou kooperaci při společné obraně hnízd proti vetřelcům. Tato aktivní obrana je natolik účinná, že zvyšuje hnízdní úspěšnost ptáků.

I když jsou pochopi v současnosti chráněni a jejich populace jsou stabilizované, a tak se může zdát, že je jejich ochrana bezpředmětná, měli bychom si uvědomit, že zde existují jiné faktory, které mohou populace destabilizovat nepřímo – záborem jejich potravní základny, situované zejména

na orné půdě. Dnešní trend urbanizace prostředí kdekoli žijeme, se odehrává zejména na orné půdě. Zábory půd jsou typické pro většinu lidských sídel, které expandují do volného prostoru a prolínají se chaoticky s dosud nezastavěnou krajinou, kterou tak znehodnocují. Krajina se fragmentuje, živočišné volné krajiny se musejí stěhovat jinam (ale kam?) a pochop přichází natrvalo o svou potravní základnu. Proto se nemůžeme spokojit jen s ochranou hnízdišť zajištěnou například Nařízením vlády č. 25/2005 Sb., kterou se vymezuje Ptačí oblast Poodří, ale sami bychom měli aktivně přispívat uvážlivým přístupem k výstavbě ve volné krajině tak, aby naše počínání nezpůsobilo těžkou hlavu nastupující generaci, která bude toto území spravovat po nás (obr. 5).

Iva Němečková, Správa CHKO Poodří (text a foto)

Literatura:

- NĚMEČKOVÁ I. 2005: Vliv hnízdního biotopu na iniciaci a úspěšnost hnízdění motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) v CHKO Poodří. *Acrocephalus* 21: 45–47.
- NĚMEČKOVÁ I. & MRLÍK V. 2007: Vliv počasí a potravy na reprodukci motáka pochopa (*Circus aeruginosus*). *Buteo* 15: 75–83
- NĚMEČKOVÁ I. & MRLÍK V. 2008: Podmínky zachování lokální populace motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) v ptačí oblasti Poodří a analýza faktorů ovlivňujících její stabilitu. Studie Slezské ornitologické společnosti, Ostrava. 56 stran (nepubl.)

Netopýři ve starých důlních dílech v údolí Odry

Oblast Jeseníků byla od nepaměti známa svým výskytem zlatonosných rud. Proto většina hornické činnosti na Jesenicku byla spojena právě s dobýváním zlata. Počáteční rýžování a povrchové dobývání zlatonosných rud bylo někdy ve třináctém století nahrazováno hlubinným dolováním. Netěžilo se jen zlato, ale místy byla zpracovávána v četných hamrech i místní železná ruda.

S dobýváním rud byl i ve 13. a 14. století spojen rozkvět měst a rozvoj hornictví, což se projevilo při kolonizaci a osídlování celé oblasti Jeseníků. Hlavními iniciátory kolonizačních aktivit byla dvě biskupství – na severu vřatslavské a na jihu olomoucké.

Velmi významnou dobývanou surovinou v oblasti Nízkého Jeseníku byla pokrývačská břidlice. Počátky dolování břidlice se zde datují někdy do 18. století (podle některých pramenů např. v lomu ve Svobodných Heřmanicích byla zahájena těžba už v roce 1776). Největšího rozmachu dosáhla těžba břidlice ve druhé polovině 19. století. Dnes už není přesně známo, v kolika lomech a dolech se tehdy břidlice těžila. Podle některých autorů existovalo v r. 1880 ve Slezsku více jak 50 závodů na těžbu a zpracování břidlice a z doby před první světovou válkou bylo známo více jak 70 malodolů na břidlici.

Také přímo na Odersku má dolování dlouhou historii. V okolí Oder se nejdříve těžily rudy – stříbro, galenit, sfalerit a chalkopyrit. V pozdějších dobách na hornickou tradici navázala i těžba pokrývačských břidlic.

Avšak i tato těžba byla postupně z různých důvodů opouštěna, doly chátraly, mnohé ze vstupů byly zasypány, stávaly se cílem návštěv dobrodruhů, trampů nebo těch, kteří chtěli poznat něco z historie dobývání rud a břidlice, neboť v některých dolech zůstaly zachovány historická kolejiště, trouchnivějící důlní vozíky, dřevěná výztuž...

Doly sice ztratily svůj význam praktický, ale začínaly nabývat jiného. Staly se nejen hmatatelným dokladem bývalé hornické slávy, ale hlavně jsou důležitým biotopem jedné z nejpřísněji chráněných skupin savců u nás i v Evropě – zimovišti netopýřů. Zimovišti, která jsou dnes největší na severní Moravě a jedna z největších v republice.

Sledováním, dokumentací a ochranou zimovišť v opuštěných důlních dílech v jesenické oblasti se od roku 1979 věnují členové Základní organizace České speleologické společnosti ORCUS z Bohumína. Během této doby se jim nejen podařilo lokalizovat velmi významná zimoviště netopýřů (jako třeba největší zimoviště netopýra černého u nás čítající až 2 000 jedinců), ale také zachránit před likvidací řadu starých důlních děl, sloužících jako zimoviště. Tento příspěvek je věnován starým

důlním dílům pouze v údolí řeky Odry, v celém Nízkém Jeseníku je jich mnohem více.

Krátce o netopýřech

Netopýři, hmyzožraví létající savci, kteří jsou řazeni do řádu letounů, mají obdivuhodnou schopnost echolokace pomocí přírodního sonaru, který funguje na základě příjmu odražených vysokofrekvenčních zvukových signálů. Jejich přesnost orientace pomocí ultrazvuku je fantastická a intenzita vysílaných signálů, které lidské ucho neregistruje je taková, že kdybychom je slyšeli, byly by silnější než pneumatická sbíječka.

To jim umožňuje spolehlivou orientaci v prostoru. Tyto zvuky vznikají u netopýřovitých rezonancí hlasivek a jsou vydávány tlamou, u vrápenovitých pak nosem s blanitými výrůstky, které jim umožňují vysílat daleko přesnější zvukový kužel. O to více však musí otáčet hlavu, aby pokryli větší část prostoru před sebou, což jim zaručuje bezpečnou orientaci v prostoru a značnou úspěšnost při lovu. Vysokofrekvenční signály se odrážejí od předmětu a vlny, které se vracejí ve změněné podobě zpět, jsou přijímány sluchovým aparátem. Tak je netopýř schopen přesně zjistit polohu překážky či kořisti.

K páření netopýřů dochází již na podzim, kdy samice vyhledávají samce. Samice je schopna v pohlavních žlázách uchovat sperma až do doby klimaticky vhodné k vývoji zárodku, až do jara příštího roku. Takovému jevu říkáme zpožděné oplození. Pokud i během vývoje embrya dojde ke zhoršení vývojových podmínek, třeba z důvodu ochlazení, může samice zpomalit i růst zárodku nebo ho i zcela zastavit a vyčkat na vhodnější dobu. Potom mluvíme o utajené březosti. Přesto při větších teplotních výkyvech může dojít k masovému úhynům již narozených mláďat. Doba březosti trvá v našem klimatickém pásmu podle druhu 2 až 3 měsíce. Samice obvykle mívá jen jedno mládě, které se rodí už značně veliké a vyvinuté. Porod trvá až jednu hodinu. Narozené mládě je zachyceno ocasní částí létací blány, avšak k prsním bradavkám se musí vyškrábat samo. Samičky vrápenců mají ještě u pohlavního otvoru pár přichytných bradavek, kde se mládě přidrží při změně polohy matky. Ještě 4 až 6 týdnů je mládě plně závislé na matce závislé, ta je přibližně prvních deset dní nosí všude s sebou, i na noční lov. Později mládě zůstává v úkrytu a samice se k němu vrací v čase kojení, a to i několikrát za noc. Některé kolonie čítají i statisíce jedinců, samice je schopna díky pachovým a především individuálním zvukovým signálům poznat spolehlivě právě to své mládě.

Netopýř je typickým hibernantem – živočichem, který upadá do zimního spánku, pro který potřebuje

příhodné zimoviště. Při vyhledávání vhodných zimovišť mohou jedinci překonat až 1 000 kilometrů. Pro řadu druhů jsou nejvýhodnějšími zimovišti různé podzemní objekty jako jeskyně, opuštěná důlní díla a štoly. Během zimního spánku se sníží teplota jejich těla na teplotu okolí, srdeční tep poklesne až dvacetkrát (normální tep je okolo 400 tepů za minutu a v zimním období klesne až na 16 tepů) a sníží se i frekvence dechu. Důležitá je přípravná fáze netopýřů na zimní spánek, při níž v období podzimu stoupá jejich lovecká aktivita, a netopýři si vytvářejí dostatečné zásoby tuku na zimu.

Netopýři patří mezi nejohroženější skupiny našich živočichů – netopýr velký, n. brvitý, n. černý a vrápenec malý jsou zařazeni dle Vyhlášky č. 395/1992 Sb. mezi kriticky ohrožené, ostatní netopýři mezi silně ohrožené.

Celkově na území ČR žije více než 20 druhů netopýřů a v důlních dílech v údolí Odry zimuje následujících devět z nich:

Netopýr brvitý (*Myotis emarginatus*)

Obývá teplejší oblasti západní poloviny palearktické oblasti od Portugalska a Maroka po střední Asii a Afghánistán, ale na našem území byl donedávna klasifikován jako vzácný druh, který byl znám jen nemnohými zimními nálezy. V posledních letech vykazuje populační vzestup a je rozšířený po celé Moravě a středních Čech. Jeho jídelníček tvoří pavouci, housenky, dvoukřídlý hmyz a noční motýli, které většinou sbírá z větví či ze země. Jeho srst je na hřbetě rezavohnědá a na břicho žlutavě šedobílá, jeho váha je 6 až 15 g a rozpětí křídel 220 až 245 mm.

Početné letní kolonie vytváří na půdách starých budov, kde jsou netopýři zavěšeni na stropěch. Ani na letních koloniích, ani při zimní hibernaci nezalézají do spár.

Při našich sledováních bylo zjištěno, že k zimování využívají stropy podzemních prostor s téměř

stoprocentní relativní vlhkostí a teplotou + 5 až + 7 °C.

Netopýr černý (*Barbastella barbastellus*)

Obývá oblasti severozápadního Maroka a Kanárských ostrovů, Pyrenejského poloostrova, jižní Anglie a jižní Skandinávie do Běloruska, Ukrajiny a Zakavkazí. U nás se vyskytuje na celém území a na zimovištích, která tvoří jeskyně, štoly, sklepy, bunkry patří k nejpočetnějším druhům.

Je to středně velký netopýr, jehož srst i boltce jsou zabarveny hnědočerně až černě.

Loví zpravidla ve výškách v okolí korun stromů, ale často, zvláště v okolí vodních ploch, se pohybuje i nízko nad zemí. Specializuje se na lov drobných nočních motýlů, a daleko méně na mouchy nebo tiplice.

Je typicky štěrbinovým druhem, ale v zimním období jej nacházíme i v „hroznech“, čítajících i několik set kusů jednotlivců zavěšených na stěnách, dřevěných částech výztuže ve starých štolách. K zimování využívá chladné podzemní prostory (v některých zimovištích jsme během hibernace naměřili teplotu pod bodem mrazu), využívá štěrbinu, spáry za skalními deskami a mezi kamennou základkou. A jak jsme zjistili, vždy ale suchou. Jeho počty na zimovištích jsou vysoké.

Netopýr řasnatý (*Myotis nattereri*)

Obývá většinu Evropy včetně jižní Skandinávie, oblasti severní Afriky, Turecka a Zakavkazska. U nás nepatří k velmi hojným druhům, ale přesto jej nacházíme na celém území. Letní kolonie čítající i několik desítek kusů můžeme najít většinou na půdách, za trámy starých budov, v zimním období hibernují jednotlivě zavěšeni na stropěch stěnách různých podzemních úkrytů (štol, jeskyní, sklepů a pod.).

Patří mezi menší druhy rodu *Myotis* a mívá váhu od 5 do 10 g a rozpětí křídel 250–280 mm. Zvláštností jeho létacích blan jsou husté, asi 2 mm dlouhé brvy, které ve dvou řadách vyrůstají na okraji ocasní létací blány. Jsou domněnky,

že tyto brvy slouží jako kartáč k seškrabávání hmyzu z povrchů listů přímo do vaku, který netopýr vytvoří z ocasní blány a z něj pak hmyz snadno sbírá tlamou.

Netopýr severní (*Eptesicus nilssonii*)

Je to středně veliký druh netopýra s černohnědým zabarvením srsti, která má na konci zlatožluté špičky, takže srst mívá téměř zlatý nádech. Vyskytuje se na rozsáhlém území od Francie, přes Střední Asii, Kašmír, Čínu až po Japonsko. Při lovu byl pozorován i v oblastech okolo polárního kruhu. Jeho průměrná váha je 8–12 g a rozpětí křídel 240–280 mm. U nás byl ještě nedávno považován za vzácný druh netopýra s řídkými nálezy v horských oblastech Pošumaví, Českého lesa a Sudet.

Při našich sledováních od roku 1976 na zimovištích v opuštěných dolech Oderských vrchů a Nízkého Jeseníku byl zde nalezen na řadě lokalit a dokonce v dole Zálužná I dosáhl počtu až 107 ks v roce 1984 a 65 ks v roce 2001. K zimování využívá chladné prostory, kde se relativní vlhkost pohybuje okolo 90 %, a kde se teploty blíží nebo i klesají pod bod mrazu. V období mírných zim jim postačí i hluboké skalní štěrbiny nebo štěrbiny ve vstupech do jeskyní a starých štol. V letním období obývají různé úkryty ve starých stavbách, štěrbiny mezi trámovým, dvojitými střechami, za dřevěným obložením, ale také dutiny ve stromech a podzemní dutiny. Loví hmyz ve skupinách krouživým letem, nejvíce v blízkosti nočních lamp, na okrajích lesů či v okolí bažin a rybníčků.

Netopýr ušatý (*Plecotus auritus*)

Tento středně veliký netopýr patří do rodu *Plecotus*, se od ostatních druhů liší neobyčejně dlouhými ušními boltci, které při letu drží vztyčené a natažené dopředu. V klidu a při zimování však boltce skládá nazad, složeny pod křídly k boku těla. Osídluje hlavně lesní území palearktické části od Portugalska až po Sachalin, Japonsko a Čínu. Jeho váha se pohybuje od 5 do 10 g, rozpětí křídel 240–280 mm a jeho srst je na hřbetu zbarvena do hněda a na břichu do běla s hnědožlutým

nádechem. K zimování využívá různé podzemní prostory, kde zimuje samostatně jak zavěšený na stropěch, tak i ve štěrbinách. U nás se vyskytuje na celém území republiky a v podhorských oblastech patří k nejhojnějším netopýrům.

Při lovu létá nízko nad vegetací i uprostřed korun, potravu tvoří kromě létajícího hmyzu (tiplic, nočních motýlů čeledi můrovitých, chrostíků, brouků) i nelétavé formy – housenky, pavouci, škvoři, které sbírá v letu z povrchu listů, větví i těsně u země.

Netopýr vousatý (*Myotis mystacinus*)

Je jedním z našich nejmenších netopýrů rodu *Myotis*. Osídluje celou část kontinentální Evropy a jemu velmi podobné formy patří ke stejnému druhu, pak můžeme najít v až v oblastech Západní Indie, Indočíny a Japonska. U nás se nalézá nejvíce v podhorských a horských oblastech Jeseníků, Krkonoš, v místech s dostatkem vodních ploch a lesů, ale jsou známy i nálezy z center velkých měst. Jeho hmotnost je 4,5 až 6,5 g a jeho srst je na hřbetě zbarvena černohnědě se světlejším přechodem na břišní straně. Loví létající hmyz okolo vegetace ve výškách do 6 metrů, hlavně menší druhy jako pakomáři, jepice apod. U nás patří k vzácnějším druhům. K zimování si vybírá chladnější prostory podzemních úkrytů jak jeskyní tak starých důlních děl, kde jej můžeme převážně nalézt zavěšeného na stěnách a výjimečně ve spárách.

Největší zimující počty byly nalezeny právě ve starých dolech v okolí Malé Morávky, Bílé Desné a v námi sledovaných lokalitách byl nevyšší počet sledován v dole Zálužná, kde v roce 1984 zimovalo 65 kusů a v roce 1996 52 kusů. Je zajímavostí, že v ostatních letech se zde jejich počty pohybovaly okolo 10 kusů. Letní kolonie vytváří převážně v dutinách střešních krytin, za trámovým, dřevěným obložením a bývá v nich až 200 jedinců, převážně samic. Samci nacházejí obdobné úkryty jednotlivě.

Netopýr velký (*Myotis myotis*)

Od ostatních druhů rodu *Myotis* se liší výrazně větší velikostí. Srst je šedavá, u dospělých špinavě hnědá, na břicho špinavě bílá. Létací blána světle hnědá. Váha jeho těla je 16–40 g a rozpětí křídel 350 až 430 cm. Obývá celý evropský kontinent, kromě Skandinávie a také část Blízkého východu. Jeho křídla mají značnou plochu a jejich široké rozpětí pomáhá netopýrovi chytat letící hmyz do blány mezi prsty a nohama dokáže si podávat hmyz, zachycený blánou křídel dále do tlamičky.

Loví hmyz nad stromy i keři a významnou část jeho potravy tvoří nelétavé formy hmyzu, zejména střevlíci, a to až z 80 %. Ty vyhledává při nízkém letu nad zemí, kdy ultrazvukem prohledává povrch a kořist sbírá se země. Téměř polovinu roku

(od října do dubna) tráví v místech zimního spánku. Vybírá si jeskyně, stará důlní díla a štoly, kde patří mezi nejhojnější hibernující netopýry. Nacházíme je téměř na všech našich sledovaných podzemních lokalitách, kde zimuje zavěšený jednotlivě nebo v menších skupinkách na stropěch a stěnách úkrytů. V letním období vytváří početné kolonie (čítající od 50 do 1 000 samic) na půdách kostelů, zámků, hradů a jiných budov. Malé kolonie mnohdy stejně jako samotářsky žijící samci zalézají do štěrbin v trámův.

Netopýr vodní (*Myotis daubentonii*)

Patří mezi menší druhy rodu *Myotis*. Jeho váha je 6–10 g. Obývá rozsáhlý areál od západní a jižní Evropy po kontinentální Asii, mimo jižní Ukrajinu a Kaspického moře. U nás se vyskytuje na celém území a patří mezi hojně zastoupené druhy. Při lovu je můžeme pozorovat nad vodními hladinami, rybníky i řekami. Kolem 90 % jeho kořisti tvoří pakomáři a komáři, výjimečně i rybí potěr. Tuto kořist sbírá přímo z vodní hladiny pomocí prodloužených prstů nohou a konzumuje za letu. Jeho srst na hřbetě je tmavohnědá a na břicho šedobílá.

V létě využívá k úkrytům dutiny stromů, nejlépe v blízkosti vodních ploch, ale můžeme je také najít v různých štěrbinách a dutinách. V zimním období je nacházíme v různých podzemních úkrytech, starých štolách, jeskyních, kde zimuje zavěšený na stropěch a stěnách, ale také ve spárách a štěrbinách.

Vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*)

Patří do čeledi vrápencovitých a je jejím nejmenším druhem. Osídluje rozsáhlá území od Portugalska po podhůří Kavkazu a na jihu až po Súdán a Etiopii. U nás patřil v 50. a 60. letech 20. století k nejhojnějším druhům, zejména podhorských a lesních oblastech. V 70. letech nastal u tohoto druhu prudký pokles populace a v Čechách se vyskytoval jen na málo lokalitách. Na Moravě tento pokles nebyl tak výrazný. Byl zařazen u nás mezi kriticky ohrožené druhy. V současnosti, jak ukázala naše sledování, jeho počty jak na zimovištích ve starých důlních dílech tak i jeskyních podstatně stouply a dvojnásobně se zvýšil i počet lokalit s jeho zimním výskytem. V Jeseníkách jsou známy lokality, kde počet zimujících vrápenců malých přesahuje 2 000 ks.

Jeho srst na hřbetě je šedobílá a na břicho ještě světlejší, váha se pohybuje od 3 do 8 g a rozpětí křídel 190 až 250 mm. Od netopýrovitých se vápenec na první pohled liší nosním blanitým výrůstkem ve tvaru podkovy i způsobem zavěšení

při zimování. Jedinci visí na stropěch jednotlivě tak, že se vůbec nedotýkají, zabalení do létací blány s ocasem přiloženým k tělu. Připomínají zavěšené hrušky. Takto je blány chrání před skapávající vodou a snad i pomáhají udržovat tělesnou teplotu. Přezimují v podzemních lokalitách, kde se teplota pohybuje od +5 °C do +8 °C a relativní vlhkost se pohybuje okolo 100 %. V létě můžeme najít na půdách, v jeskyních či sklepeních samce a samice odděleně, na rozdíl od zimních úkrytů, kde zimují společně. Loví za letu, převážně mezi stromy, někdy i hodně pozdě v noci.

Co netopýři do těchto dolů v zimě přitahuje?

Faktorů je několik. Tím hlavním je stabilita mikroklimatu v dolech. Teplota zde kolísá během celého roku jen minimálně a v zimním období se zde pohybuje (podle dynamiky větrání) od +2 °C do +6 °C a relativní vlhkost do 95 do 100 % (ta je pro zimující netopýři velmi důležitá, neboť jim nevysychají jejich létací blány). Také prostorné a lehce dostupné vletové otvory jsou pro netopýři přilétající na zimoviště velmi důležité.

Dalším důležitým faktorem jsou velké prostory podzemí a značné množství úkrytů zvláště pro netopýři zimující ve štěrbinách a spárách. Tisíce spár a štěrbin vzniklo při budování základek z hlusiny a nekvalitní břidlice. Ty dnes využívají k zimování hlavně netopýři černí, kteří zde vytvářejí rozsáhlé kolonie.

Metodika sledování

Sledování zimovišť netopýřů ve starých důlních dílech je prováděno tak, aby docházelo k minimálnímu rušení hibernujících jedinců. Jsou určovány jednotlivé druhy a prováděno sčítání jedinců bez jejich sundávání ze stropů nebo vyjímání ze spár (tedy není určováno pohlaví). Stejně tak není zasahováno do zimujících kolonií nebo do několika řad netopýřů, kteří se nacházejí v hlubokých spárách mezi břidlicovými bloky (v Oderských vrších se jedná o kolonie netopýra černého). Zde byl proveden pouze odborný odhad počtu kusů.

V počátcích sledování v osmdesátých letech, kdy se kroužkovaly zimující populace, byly tyto kolonie rozebrány, a tak byly stavy v jednotlivých koloniích známy přesněji. V současné době je kladen důraz především na minimální rušení hibernantů. Dalším faktorem ovlivňujícím počty nalezených netopýřů je i obrovské množství hlubokých, členitých spár ve stovkách metrů kameninové základky, které není možno do hloubky prohlédnout a tak najít zimující jedince. Stejně tak nelze důkladně prohlédnout i stropy podzemních prostor, které dosahují výše více jak 10 metrů.

Proto provádět zimní kontroly mohou opravdu zkušené sčítatele, kteří určí jednotlivé druhy i na několikametrovou vzdálenost.

Touto metodikou sledování je zabezpečeno minimální rušení hibernantů, pro něž každé probuzení znamená velkou ztrátu naakumulované energie na přežití zimního období a tak riziko úhynu.

Stará důlní díla v údolí řeky Odry sloužící jako zimoviště netopýřů

Sledování netopýřů ve všech zmíněných lokalitách provádějí od roku 1984 členové Základní organizace České speleologické společnosti ORCUS z Bohumína, kteří se také starají o ochranu těchto zimovišť.

V údolí řeky Odry a nejbližším okolí existuje řada dalších opuštěných důlních děl, jako třeba štola Klokočov, Na Čermence, Peklo a další, které však jsou z chiropterologického hlediska nezajímavé, protože se v nich v zimním období netopýři nevykytují, nebo jen v počtu 1–2 kusy.

K názvům jednotlivých lokalit – ty bývají uváděny různě a v příspěvku jsou uvedena pojmenování, která používají organizace provádějící bezpečnostní uzavírky dolů.

Staroldřůvecký mlýn (Willibaldzeche)

Opuštěná důlní díla se nacházejí jižně od obce Staré Oldřůvky u Staroldřůveckého mlýna v prudkém svahu nad řekou Odrou.

Pozůstatkem po hornické činnosti je zde dnes několik štol rudného dobývání a mohutná komora po těžbě pokrývačské břidlice. Břidlicový důl tvoří jedna rovná 180 m dlouhá komora, její šířka je 8 m a výška asi 10 m. Je vedena přímo v ložiskovém pruhu štípatelných jílových břidlic o mocnosti až 10 m. Tento rozsáhlý prostor ústí celým profilem na povrch. Naproti obrovitému vstupnímu portálu do podzemí je situována odpadová halda. Odval kopíruje téměř celý svah kopce až do Odry, kde je podezděn asi pět metrů vysokou ochrannou zídou. Při těžbě pokrývačských břidlic se v těžené hornině narazilo na stříbroolovnaté zrudnění, které bylo sledováno kutacími pracemi. Na lokalitě začala těžit od roku 1886 Libavská kutací společnost založená notářem F. Kupidem a majitelem dolů na pokrývačské břidlice W. Posseltem.

Dnes jsou zde přístupny, ale opatřeny uzavíratelnými mřížemi, tři důlní díla. Kromě již popsané 180 m dlouhé komory nad haldou, leží několik metrů nad úrovní řeky Odry dvě štoly nazývané Willibald štola č. 1 a Willibald štola č. 2. Jde vesměs o chodby obloukovitého profilu vysoké 1,6–2,2 m a široké 1,0–1,4 m, z nichž většina je zaplavena vodou do výše 0,5 m.

Willibald štola č. 1 je i významným zimovištěm netopýřů. Celkem zde bylo zatím zastiženo 9 druhů netopýřů. V zimním období zde převládá netopýř velký a celkový počet hibernantů se pohybuje okolo 20 kusů.

Willibald – vstupní portál.

Stavy zimujících netopýřů v lokalitě Willibald 2 (V Zátočině)

Sledované hibernační období	1999	2000	2001	2005	2007	2008	2009
netopýř velký	2	3	3	10	7	6	12
netopýř vodní	4	6	1		2	2	2
netopýř brvitý	1	1	1	1	3	2	2
netopýř severní		1					
vrápenec malý	0		1		2	1	2
netopýř vousatý			1		0		
netopýř ušatý				2	1	1	1
netopýř černý				2			1
netopýř řasnatý					2		

Štoly Pod Otáhalovými

Štoly se nacházejí nedaleko obce Staré Oldřůvky na okraji Vojenského újezdu Libavá. Vstup se nachází po pravé straně cesty ze Starých Oldřůvek, která klesá k řece Odře. Asi po 300 m od konečné zastávky autobusu po pravé straně je viditelný odval, na jehož temeni se v malé terénní rýze nachází vstup.

Štola otevírala ložisko štípatelných jílovitých břidlic. Dnešní vstup je zčásti zasypán a do dolu lze proniknout otvorem 1x0,7 m.

Za vstupní štolou se otevírá několik odtěžených komor, vysokých až 10 m a širokých až 20 m, které jsou zčásti vyplněny základkou z břidlicových desek a kamenů.

Lokalita Starooldřůvecký mlýn – interiér rozlehlé komory.

Stavy zimujících netopýřů v lokalitě Pod Otáhalovými

Datum kontroly	12.12.2005	6.1.2007	15.3.2008
netopýř velký	2	2	2
vrápenec malý			1
netopýř vousatý			1

Důl František (také Olověný, Františkův důl)

Lokalita se nachází v jihozápadním svahu Olověného vrchu (616 m n. m.) na území vojenského újezdu nedaleko zaniklé obce Barnov a je památkou po vyhledávání a těžbě stříbrnosného galenitu. V této oblasti kulmu se stříbro vyskytuje jako příměs galenitu v žilách s polymetalickými rudami. Doly zde byly otevřeny po celé období 18. a 19. století.

Důl je otevřen štolou o profilu 1x1,5 m, který se zvětšuje do profilu 2x3 m. Asi po 25 m (tato část chodby je zaplavována vodou do výše asi 0,5 m) štola zatáčí do pravého úhlu a asi po 75 metrech se nachází křižovatka chodeb. Uprostřed křížení je otevřená, asi 70 m(!) hluboká šachtice, za kterou pokračují štoly dvěma směry. Otevřená šachtice je překryta ztrouchnivělými kládami, překrývajícími šachtici na jejím okraji. Na další chodby navazuje několik komínů a další, většinou slepé, šachtice a vyrubané prostory. Celková délka dolu je asi 400 m. Profil většiny chodeb je homolovitý o šíři 1–2 m a výšce 2–3 m.

V lokalitě bylo prováděno sledování netopýřů pouze v horních patrech, protože níže položené části, do nichž vede šachtice, jsou silně rozrušené a zborcené a hrozí neustálým zavalením.

Sledované hibernační období	1985	1995	2002	2003
vrápenec malý	1			4
netopýr velký	10	6	8	1
netopýr brvitý	3	1	12	2
netopýr vodní	4	2	2	
netopýr vousatý	1		4	
netopýr ušatý	1			
netopýr černý				7

Nový svět

Ve svazích Veselského kopce u Oder byla v minulosti otevřena řada dolů na štípatelnou břidlici. Dnes je zachováno několik nevýznamných štol a hlavně Nový svět, který se nachází v nadmořské výšce 460 m n. m. V tzv. Rollederově kronice z r. 1903 (Rolleder A.: Geschichte der Stadt und des Gerichtbezirkes Odrau) je tato lokalita uváděna jako Flaschkův důl.

Vstup o profilu velikosti 0,8x0,35 m se nachází na konci zčásti zasypané terénní rýhy po pravé straně lesní cesty vedoucí ze silnice Odry-Veselí. Je opatřen uzavíratelnou mříží a za krátkým závalem ústí do chodby o profilu 2,5x1,8 m. Důl pak pokračuje křížícími se chodbami a odtěženými komorami, které jsou z velké části zavaleny, s prohnílou dřevěnou výztuží, spadlými stropními břidlicovými deskami. V závěru těchto zřícených částí

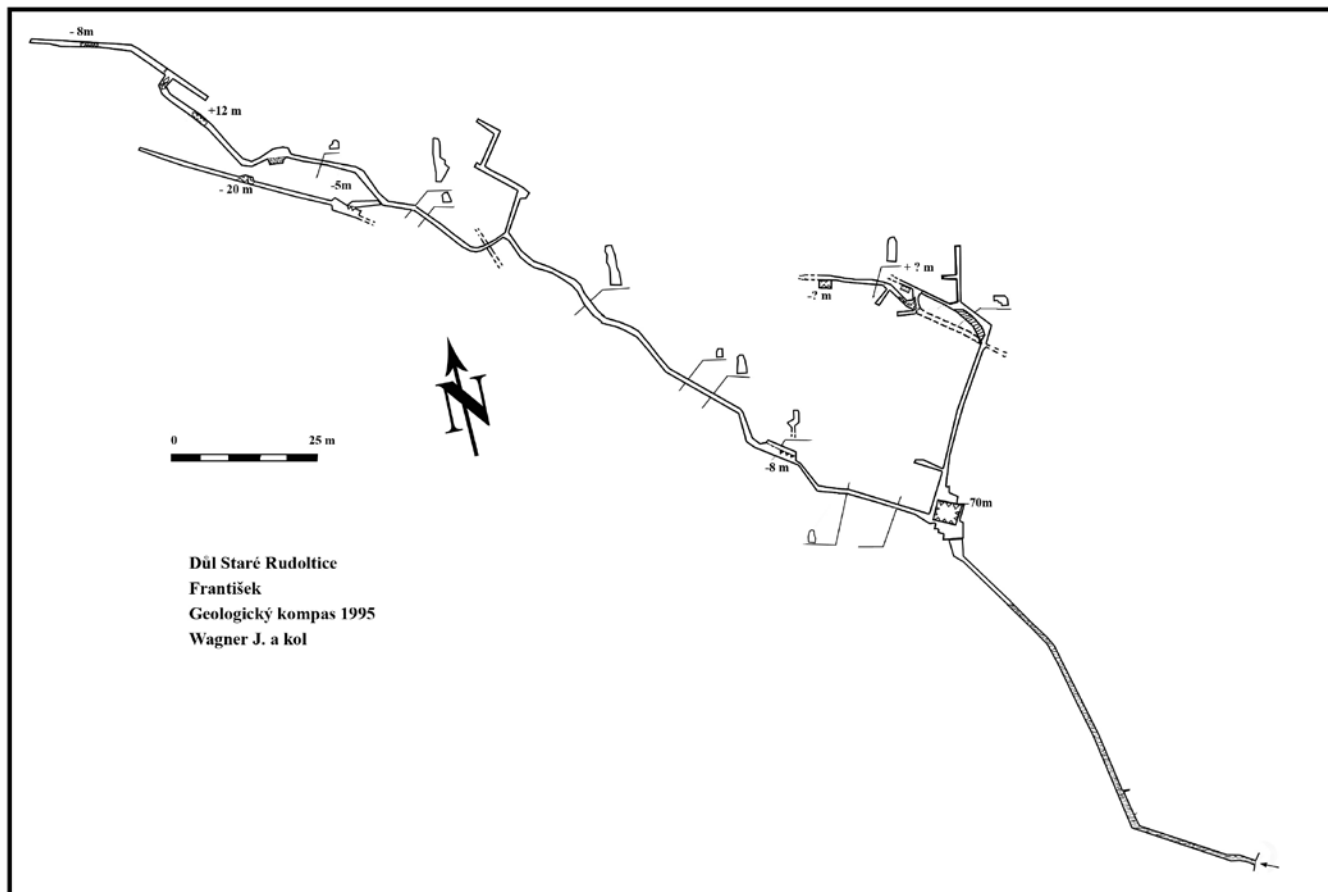
je krátká plazivka vedoucí do největších prostor dolu, které jsou vyplněny břidlicovou základkou, ve které byla ponechána chodba s typickým obloukovým profilem. Uprostřed chodby je v základce vytvořena čtyřstěnná komora, s úžasně přesně a rovně na sobě seskládanými břidlicovými deskami, které tvoří stěny komory. Z komory chodba v základce pokračuje a v jejím závěru je asi tři metry vysoký kolmý stupeň, který vede do horních partií odtěžených prostor dolu. Tady v horních partiích v největší komoře je na jejím stropu odkryt typický a učebnicový příklad asi osmimetrové vrásky.

Důl je v současnosti významným zimovištěm netopýrů. Především jde o pravidelné zimování skupiny netopýrů brvitých (*Myotis emarginatus*), kteří patří mezi kriticky ohrožené druhy u nás. Celkem zde zimuje 7 druhů netopýrů.

Sledované hibernační období	1994	1995	1998	2002	2004	2007	2008	2009
netopýr velký	4	10	10	13	19	15	13	5
netopýr brvitý	5	6	5	7	5	14	6	10
netopýr vodní	7	1		1	3	1	3	
netopýr vousatý					2			
vrápenec malý	2			3	1	5	2	7
netopýr černý							3	
netopýr severní			1					

Josef Wagner, ORCUS Bohumín (text a foto)

www.speleo-orcus.cz

Obec Hrabětice v 1. polovině 19. století

Dne 29. srpna roku 1776 se v obci Hrabětice sešli nově zvolený rychtář vsi Anton Richter, vesničtí přísežní Georg Tittl a Matthias Dietrich. K nim se přidali úředníci vrchnostenské správy z nedalekých Hranic hejtman Karl Johann Neumann, obroční písař Josef Kopp a lesní pojezdny Johan Mayer. Na jednání nechyběl ani vrchní úředník a regent ditrichsteinských statků Johann Jakob Brauer. Zástupci nové obce i úředníci hranického panství se v tomto srpnovém dni skláněli nad mapou, aby zakreslili hranice nové vsi „Graffen Dörfel“, která vznikala na troskách živořícího blahutovického dvora (Plattendorfer Hoff).¹⁾ Hrabětice se tedy zařadily mezi typické raabizační, respektive dominikální vesnice zakládáné od 70. let 18. století na pozemcích zrušených vrchnostenských dvorů. Vzhledem k neefektivnosti hospodaření na panských dvorech, kde byla ekonomika velkostatku odkázána na neproduktivní a nemotivující robotní práci poddaných, navrhly ústřední kruhy monarchie v polovině 70. let 18. století poměrně radikální řešení. Rakouský ekonom František Antonín Raab navrhnul zrušit, rozparcelovat a rozprodat či propůjčit do nájmu neproduktivní hospodářské dvory. Poměrně novátorskou ekonomickou strategii aplikoval stát zpočátku pouze na modelových příkladech a rozparceloval tzv. komorní statky a dvory patřící zrušenému jezuitskému řádu.²⁾

Tehdejší vlastník hranického panství, pod nějž Blahutovický dvůr spadal, kníže Karel Ditrichstein-Proskau, překonal počáteční ostych, který se ve velkostatkářských kruzích vůči revoluční raabizační myšlence projevoval a rozhodl o konečném osudu skomírajícího dvora. V tehdejší blahutovickém dvoru chovala vrchnost pouze mladý hovězí dobytek, navíc byly dřevěné objekty dvora v druhé polovině 18. století v nevyhovujícím stavebně technickém stavu.³⁾

Kromě racionálních ekonomických důvodů, které v polovině 70. let 18. století vedly ditrichsteinskou vrchnost k likvidaci neprosperujícího blahutovického dvora a k založení nové vsi, se dochovala ještě vzpomínka na jeden z honů, které pořádal Karel Maxmilián z Ditrichsteina se svou chotí Marií Annou Josefou. Prameny nepodložená událost, která koluje v literatuře, vypráví o honcích, kteří se během lovu dostali až do míst, kde stával blahutovický dvůr. Jak převzal Václav Severa do Vlastivědy moravské: „Panstvo užaslo nad čarokrásným pohledem odtud do Kravařska. I prohodili někteří, že by na tomto místě mohla státi pěkná vesnička a hned navrhli, aby se jmenovala dle přítomné hraběnky.“⁴⁾ Zda byla hlavním impulsem k založení nové vsi „lovecká událost“, kterou lze vzhledem k chybějícím pramenům odkázat spíše do roviny ústně tradovaných příběhů, nebo úzkostlivý zájem o prosperitu panství, není dodnes

uspokojivě objasněno.⁵⁾ S největší pravděpodobností zde svou roli sehrála kombinace obou skutečností: kníže Karel Maxmilián se v průběhu lovu dostal do míst blahutovického dvora a na jedné straně byl okouzlen „čarokrásným pohledem“ do kravařských rovin a současně zděšen katastrofickým stavem panského statku. Výsledkem snad mohlo být spojení příjemného s užitečným a ves vznikající v údolíčku vesnického potoka byla nejen splněním představy o osadě v malebném zákoutí, ale současně výhodným řešením neuspokojivě hospodářské situace.⁶⁾

Konkrétní průběh celého rozparcelování blahutovického dvora není v pramenech dostatečně objasněn, jisté je pouze to, že se celá záležitost značně protahovala. Za ditrichsteinskou vrchnost vedl jednání hejtman hranického panství a hlavní úředník Hospodářského úřadu Karl Johann Neumann. Ovšem až v roce 1776, 31. května podepsal kníže Karel Maxmilián z Ditrichsteina smlouvu s 12 německými kolonisty, kterým poskytl pozemky čerstvě rozpuštěného blahutovického dvora (Plattendorfer Hoff).⁷⁾ Za nově vzniklou ves „Graffen Dörfel“ podepsali smlouvu rychtář Anton Richter a stavitel Josef Bayer.⁸⁾ Vedle úřední pečeti vrchnosti připojili svůj podpis purkrabí hranického panství Dr. Václav Anton Kaupa a obroční písař Josef Karl Kopp. Vrchnostenská správa přiznala osadníkům ve smlouvě poměrně velkou volnost a na pozemcích bývalého dvora si mohli stavět vlastní statky, obhospodařovat k nim příslušná pole, lesy a louky. Daní za tuto svobodu byla dávka 50 zlatých (poplatek za stavební místo), kterou byli poddaní osvobozeni od dalších odvodů a poddaných robot. Areál blahutovického dvora sestávající se z polí, luk a zahrad měl být rozdělen na 12 ideálních částí, což se shodovalo s počtem přichozích kolonistů.⁹⁾

Necelé dva měsíce po podepsání smlouvy, 29. srpna roku 1776 přijela do obce opět vrchnostenská delegace složená z hejtmana, obročního a lesního pojezdného (Johann Maeyer), vedena hlavním úředníkem ditrichsteinských panství Johannem Jakobem Brauerem. Za vesnickou samosprávu jednali kromě rychtáře Antona Richtera také obecní přísežní Matthias Dittrich a Georg Tittl. Hlavním pořadem jednání bylo slavnostní vymezení hranic nové obce, což se vázalo na v Kravařsku tradiční zvyk tzv. Pritschens, zcela specifického zasazení a „poznámenání“ hraničních kamenů. První kámen označený číslem 1 tvořil výchozí bod pro vymezení východní hranice mezi novou obcí a vesnicí Německý Jeseník.¹⁰⁾ Do vyhloubené jámy nasypali kousky černého uhlí a na ně vložili kamenný hranečník.¹¹⁾ Když syn hrabětického rychtáře Johann Richter uložil kámen (hraničník/mezník), přistoupil k němu vrchní úředník panství

Johann Jakob Brauer a třemi slavnostními úde-ry dřevěnou plácačkou (tzv. Pritsche), udělenými ve jménu Nejsvětější Trojice, ztvrdil tento právní akt. Výše popsany rituál byl na Kravařsku tradiční součástí slavnostního vymezování hranic a ono „gepritscht werden“ bylo poměrně čestnou záležitostí.¹²⁾ Mladému muži byly tři úde-ry vyplaceny ve jménu Nejsvětější Trojice a vždy se muselo jednat o manželského syna. Tato ritualizace právního aktu byla svérázným způsobem pojištění v případě eventuálních budoucích hraničních sporů, protože výpověď vyplaceného nebo jeho dětí byla vždy směrodatná.¹³⁾

Účast na tomto starodávném zvyku nebyla záležitostí pouze Hrabětických, ale v tomto srpno-ém dni se v nově vznikající obci sešlo množství vesničanů z Německého Jeseníku, Blahutovic a Vražného. Výše zmíněna procedura se opako-ovala i u následujících hraničních kamenů a vrch-nostenští úředníci hranického panství vypláceli

další syny hrabětických osadníků.¹⁴⁾ Po nich přišli na řadu také potomci vesničanů z Blahutovic (Michael Kolich), Velkého Vražného (Michael Fritsch) a konečně Německého Jeseníku.¹⁵⁾ Zvolení synové občanů okolních vsí se ceremonie účastnili z titulu styku svých pozemků s hranicemi nově vznikající obce.

Dokumenty z památného srpno-ého jednání roku 1776 se nedochovaly, ovšem definitivní rozloha a konkrétní rozložení jednotlivých hraničních ka-menů je patrné z parcelního protokolu obce Hrabětice vypracovaného roku 1833.¹⁶⁾ Protokol stavebních parcel obsahuje také podrobný po-pis hranic obce a je dobovým obrazem vesnice z první poloviny 19. století. Katastr měl tehdy od východu na západ 2 438 sáhů a od severní k jižní části jej dělilo 1 689 sáhů. Hlavní hraniční kámen, od něž se počítal v 30. letech 19. století začátek obce, stál na rozhraní luk hrabětické-ho Johanna Blaschkeho (dům čp. 10), Vavřince

Hrabětice (Grafendorf) o okolí na mapě 2. vojenského mapování (1836–1840), výřez.

Richtera z Velkého Vražného (dům čp. 46) a konečně Thomase Kalicha z Německého Jeseníku (dům čp. 24). V těchto místech se protínala hranice mezi třemi obcemi a současně zde stál tzv. „Ordinären Stein“, výchozí hranečník oznamující začátek obce.¹⁷⁾ Již matrika výnosů (Grund Ertrags Matrickel der Steuergemeinde Grafendorf) z roku 1820 potvrzuje rozdělení obce na čtyři místní části, což se ovšem v mladším popisu katastru obce neobjevilo.¹⁸⁾ Popis vesnického katastru z roku 1833 je prostým výčtem hranečníků s údaji o vzdálenostech mezi jednotlivými kameny.

Mnohem plastičtější obraz obce na prahu 19. století zachytily jednotlivé topografické práce věnované Moravskému markrabství. Zatímco Schwoyova¹⁹⁾ i Wolného topografie jsou poměrně stručné, nahrazuje jejich úsečnost popis vsi z pera fulneckého rodáka a kravařského patriota Felixe Jaschkeho. Kronikář se neomezil pouze na popis hranic, ale v duchu vzrůstajícího etnografického zájmu popsal jazyk, zvyky a zaměstnání Hrabětických. V roce 1817 bylo podle Jaschkeho v obci: „5 koní a 21 krav. Z řemeslníků jeden krejčí a jeden švec. Mnozí z těchto osadníků jsou tkalci, kteří vyrábí hrubé a středně jakostní plátno. To se však děje pouze v zimních měsících. P celé léto jsou všichni zaměstnáni na poli. Ti, kteří nemají koně, zapřahají za pluh své krávy, což všichni provozují s dobrým prospěchem a užitkem. Ačkoliv se tito osadníci shromáždili z rozličných končin, tak všichni mluví německým kravařským jazykem, jsou to pilní a majetní lidé, přiznávají se ke katolickému náboženství a jsou přifařeni do Německého Jeseníku“.²⁰⁾

V roce 1841, 13. září zavítal do obce Hrabětice zástupce vrchnostenské správy hranického velkostatku Joseph Haraschin. Hejtman hranického panství přijel s pověřením detailně prohlédnout katastr nové vsi a společně s místní komisí projít obecní pole, lesy, pastviny, louky a zahrady. V obci se setkal se zbývajícími členy oceňovací komise složené výlučně z členů místní samosprávy v čele s hrabětickým rychtářem Johannem Dietrichem a zástupci vesnické obce Johannem Scheiterem, Johannem Richterem a Johannem Baierem. Cílem takto ustanovené komise bylo rozčlenit území hrabětické obce na jednotlivé kulturní typy půdy a vytvořit tak předpoklad pro práci odhadních komisařů, kteří by spočítali čistý výnos z daného pozemku pro potřeby nového zdanění. Členové komise prošli obec s přilehlými pozemky a v protokolu rozparcelovali ves Hrabětice na pole, louky, zahrady, pastviny, nízké a vysoké lesy.²¹⁾

Tento zápis z počátku 40. let 19. století je svědectvím o prvním z řady dalších jednání, které se v obci scházely s cílem připravit hospodářské podklady pro zpracování tzv. vceňovacích operátů. Práce distriktivních vceňovacích komisí, na jejichž konci stály vceňovací operáty (Catastral

Schätzungs-Operat) probíhaly na moravském venkově v letech 1841–1850 a jejich výsledky jsou dodnes důležitou informační bází pro studium hospodářských a sociálních proměn moravské vesnice v první polovině 19. století.²²⁾ Přípravné práce byly svěřeny dvorské kanceláři již v srpnu roku 1806 a o jedenáct let později, 23. prosince 1817 vychází patent císaře Františka I., který představuje základní souhrn pravidel pro založení nového katastru.²³⁾ Komise měly inventarizovat všechny obecní pozemky, ať již hospodářsky obdělávané či ležící ladem. Plodné pozemky komise třídila do jednotlivých jakostních tříd (bonity), z nichž se potom stanovoval čistý výnos půdy jako základ pro stanovení výše daně. Výsledkem tohoto úsilí byly nejen mapy stabilního katastru, autentický a relativně nejpřesnější obraz vesnické zástavby před proměnami prostředí na přelomu 19. a 20. století, ale také bohatý písemný materiál poskytující plastický obraz hospodářského a sociálního života na moravském venkově.

V katastrálním odhadním operátu se dochoval také obraz Hrabětic, tak, jak jej zachytili úředníci hranického velkostatku v zářijových dnech roku 1841. Malá vesnice byla položena na rovinatém terénu a od severu k jihu ji protínala jediná cesta. Při všech usedlostech byly zahrady. Pole se rozkládaly zpravidla na rovině nebo v mírném sklonu. Lepší louky ležely jižně, zatímco horší společně s pastvinami severně od vsi v kotlinách a na mírných svazích. Podnebí bylo mírné a vhodné pro pěstování všech druhů obilovin. Obvyklou stravou místních lidí byly brambory, zelí, luštěniny, moučná jídla, mléko, máslo, sýr a pouze občas maso.²⁴⁾ Ve 40. letech 19. století chovali hrabětičtí Hrabětičtí celkem 22 krav, 16 jalovic a 12 prasat. Skot nakupovali vesničané „ze středně velikého, silného a krásného kravařského plemene“, zatímco vepřový dobytek pocházel z „nějakého malého polského chovu a byl nakoupen od potulných obchodníků“.²⁵⁾ Obyvatelé Hrabětic navštěvovali každou sobotu týdenní trh v Novém Jičíně vzdálený z obce jednu míli a Oderský trh, který se konal vždy ve středu. V odhadním operátu se zachovala alespoň stručná zmínka o zdejší vesnické zástavbě, která poodhazuje urbanistický ráz této novodobé raabizační vsi: „Obytné budovy jsou přízemní, postavené z cihel a kamene kryté šindelem a nachází se v dobrém stavu, hospodářské budovy jsou dřevěné opatřené doškovými střechami, právě tak v dobrém stavu, pojištěna není žádná budova“.²⁶⁾

Hrabětice byly v 70. letech 18. století založeny jako raabizační, resp. dominikální ves parcelací již nevýnosného blahutovického dvora. Neprosadila se zde ovšem nějaká nová půdorysná či urbanistická formace, ale nově vznikající obec v podstatě respektovala zakládací schéma původních středověkých lánových vsí.²⁷⁾ Důslednou parcelaci zemědělské půdy mezi jednotlivé přichozí kolonisty

požadovala již ditrichsteinská vrchnost v smlouvě z roku 1776²⁸⁾ a sedlákům byly rozděleny pole rovným dílem (v roce 1776 to bylo 12:12). Podle údajů Otto Sehorsche měly přidělované lány šířku cca. 100 m, což mělo kolonistům zajistit klidnou polohu jejich usedlosti v dostatečné vzdálenosti od souseda.²⁹⁾ Půdorysné schéma Hrabětic se v první polovině 19. století tedy blížilo principu parcelace tradičních lánových vsí. Každý dům měl zahradu orientovanou na jih, obvykle zasahující až 80 metrů do hloubky pásu za usedlostí. Zahradu byla obehnaná buď laťovým plotem nebo bukovým houštím, které vytvářelo přirozený živý plot. Na zahradu navazovala kolmo veřejná pěšina „za ploty“ (Hinterm Zaun) a až na tuto stezku navazovaly v pravém úhlu jednotlivé lány, pole označované „za domem“ (Hinterm Haus).³⁰⁾ V pruhu za usedlostí se nacházel obvyklý sled půdních kultur, který postupoval v pořadí zahrada, pole, louky a les.³¹⁾

Tabulka č. 1: Přehled výnosů podle jednotlivých kultur a bonitních tříd k roku 1851³²⁾

Typ půdy	Tříd	Rozloha			Čistý výnos		Celkem			
		třída	jitro	sáh	zl.	kr.	výměra		Čistý výnos	
							jitra	sáhy	zl.	kr.
pole	3	I.	35	1033	376	3				
		II.	33	1049	235	35				
		III.	31	582	130	41	100	1334	742	19
louky	2	I.	4	1167	51	14				
		II.	25	998	145	12	30	565	196	26
zahrady	1		4	1450	51	31	4	1450	51	31
pastviny	1		4	1270	6	-	4	1270	6	-
vysoký les	2	I.	184	1090	430	55				
		II.	413	790	895	54	598	280	1326	49
nízký les	1		12	420	30	39	12	420	30	39

Z činnosti tzv. hospodářské komise lze získat údaje především o stavu polního hospodářství. Pole byla v Hraběticích rozdělena do třech bonitních tříd, přičemž první a nejvýnosnější část rolí byla pokryta 9 palců hlubokou vrstvou výživné hlíny, která spočívala na hubeném bílém jílu („...haben einen 9 Zoll tiefen kräftigen Lehm auf magere weißen Lehm“).³³⁾ Na těchto polích pěstovali Hrabětičtí oves, brambory a pouze výjimečně ječmen a pšenici. Pole druhé třídy mají východní a jižní polohu s dostatečně hlubokou, silně prokypřenou hlinitou půdou a vesničané na nich pěstovali stejné plodiny jako v případě první bonitní třídy. Do třetí třídy zařadila komise pole s mírně svažitou východní a severovýchodní polohou, položené při okrajích lesních ploch.³⁴⁾

Z výše uvedené tabulky je patrné, že v polovině 19. století patřilo lesní hospodářství mezi nejvýnosnější zemědělské odvětví. Na základě údajů uvedených v příloze k všeobecnému parcelnímu

katastru Hrabětic (1851) je zřejmé, že celkový výnos z obhospodařování všech nelesních kultur (pole, louky, zahrady, pastviny) byl téměř o jednu třetinu nižší, než výtěžek každoroční těžby dřeva. Detailnější údaje o stavu polního i lesního hospodářství udávají pro první polovinu 19. století vceňovací operáty, konkrétně se jedná o elaborát o hrubém výnosu zjištěný tzv. hospodářskou komisí a stejný protokol vzešlý z činnosti lesní komise. Právě posledně zmiňovaný dokument dokládá, že lesní hospodářství tvořilo ještě v polovině 19. století výraznou složku zdejších příjmů. Stejně jako v případě jiných vsí hranického panství rozkládajících se na okrajích velkých lesních ploch, i život v Hraběticích byl ovlivňován po staletí přetrvávající vazbou místní vesnické komunity k okolnímu Hrabětickému lesu.

Zdeněk Orlita, Odry

Poznámky:

- Otto SEHORSCH, Erinnerungen an Grafendorf. Von Werden und Vergehen einer sudetendeutschen Gemeinde 1776–1946, s. 20. K založení vsi Hrabětic srov. také Václav SEVERA, Vlastivěda moravská. Novojičínský okres. Brno 1933, s. 270; Pavel ŠUSTA-LA, Archiv obce Hrabětic 1820–1944. Inventář. SOKA Nový Jičín 2003; Karel CHOBOT a kol., Okres Nový Jičín. Místopis obcí 2 díl. Nový Jičín 1998, s. 59; Ladislav HOSÁK, Historický místopis země Moravskoslezské. Praha 1938 (Reprint Academia 2004), s. 622.
- K raabizačním vším v kontextu vesnického urbanismu Jiří ŠKABRADA, Lidové stavby. Architektura českého venkova. Praha 2003, s. 73–76.
- O. SEHORSCH, Erinnerungen an Grafendorf, s. 20.
- V. SEVERA, Novojičínský okres, s. 269–270.
- Vzhledem ke skutečnosti, že lovu byla tehdy přítomna také kněžna z Dittrichsteinu, mohla se tato „lovecká událost“ odehrát nejspíše roku 1764, protože kněžna Marie Anna Josepha umřela v říjnu 1764. O. SEHORSCH, Erinnerungen an Grafendorf, s. 20.
- Podobně postupovala hranická vrchnost při založení raabizačních vsí Novosady a Rybáře. V. BARTOVSKÝ, Hranický okres. Vlastivěda Moravská. Brno 1909.
- ZAO-OL, Vs Hranice, listina č. 9 (inv. č. 9, sign. 4a). Smlouva o vysazení a zřízení obce Hrabětic na polnostech dvora v Blahutovicích.
- O. SEHORSCH, Erinnerungen an Grafendorf, s. 23.
- Tamtéž, s. 23.
- Tamtéž, s. 24; V. SEVERA, Okres Novojičínský, s. 270.
- Při stavění tzv. umělých mezníků (kopy, dolíky, kameny) se pod hranečníky vkládali tzv. „svědkové“. Nemuselo se jednat vždy o černé uhlí a Chadt Ševětínský uvádí pro Čechy v průběhu 16.–17. století jednotlivé druhy těchto označení (kusy cihel, hřebíky, oblázky, knoflíky, peníze, sklo, kovářský škvarek). Jan Evnagelista CHADT – ŠEVĚTÍNSKÝ, Dějiny lesů a lesnictví (hospodářství lesního a hospodářského lesního zřízení či úpravy lesa – soustav) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Písek 1913, s. 632–633.
- Tamtéž, s. 25.
- Dřevěné „Pritschen“, používané onoho zakládajícího dne v Hraběticích, byly v obci uchovány ještě v roce 1873, když do vesnice zavítal vlastivědný badatel Weigel. Tamtéž, s. 24.
- Rituál „Pritschen“ podstoupili toho dne také synové Antona Blaschkeho, Frantze Latziny, Michaela Richtera, Martina Bayera, Johanna Blaschkeho a Antona Kubesche. Tamtéž, s. 24.
- Z obce Německý Jeseník se jednalo o syny Johann Hilschera, Johanna Dittricha, Johanna Schneidera a Daniela Fritsche. Tamtéž, s. 24.
- SOKA Nový Jičín, Archiv obce Hrabětic, inv.č. 3 (Grundparzellen Protocoll der Gemeinde Grafendorf mährisch Grafsdorf, Bezirk Weißkirch, Prerauer Kreis 1833).
- SOKA Nový Jičín, Archiv obce Hrabětic, inv. č. 3, nefoliováno.
- SOKA Nový Jičín, Archiv obce Hrabětic, inv. č. 2.
- Popis Josefa Schwoye zachycuje Hrabětic v roce 1791, ovšem jedná se o velmi stručnou zprávu, pouze letmo objasňující způsob založení vsi a zachycující počet domů (Grafendorf, ein auf Herrschaft

- Weißkirch vor einigen Jahren aus einem herrschaftlichen abseitigen Mayerhof neu angelegtes Dorf, enthält im Jahre 1791 15 Häuser, 19 Familien, 75 Seelen). Joseph SCHWOY, Topographische Schilderung des Markgrathum Mähren. 3 Band. Wien 1794, s. 199.
- 20) O. SEHORSCH, Erinnerungen an Grafendorf, s. 29.
- 21) Zápis z protokolu uložen v katastrálním odhadním operátu obce Hrabětice. MZA Brno, fond D 9 (Vceňovací operáty), inv. č. 589, karton č. 233. „Protocoll, welches am heutigen Tage über die Bestimmung welche Kulturgattungen im Umfange der Steuergemeinde Grafendorf vorkamen, nach der Anordnung des § 19 der Belehrung zur Vornahmen der vor arbeiten für die Grundertragsschätzung aufgenommen wurde“.
- 22) K vceňovacím operátům pro Moravu srov. A. KOČMAN a Kol., Průvodce po státním archivu v Brně, Brno 1954, s. 327–328.
- 23) Instruction zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Catasters in Folge des 8ten und 9ten Paragraphes des Allerhöchsten Patentes vom 23. December 1817 angeordneten Landes-Vermessung. Wien Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staats-Aerarial Druckerey 1824.
- 24) MZA Brno, fond D8, inv. č. 589, karton č. 233 (Catastral – Schätzungs-Elaborat der Gemeinde Grafendorf, § 1 Topographie, § 3 Bevölkerung).
- 25) Tamtéž, nefoliováno.
- 26) Tamtéž, nefoliováno.
- 27) K vesnickému urbanismu a sociální skladbě zástavby v středověké a raněnovověké vesnici Jiří ŠKABRADA, Lidové stavby, s. 55–76.
- 28) O. SEHORSCH, Erinnerungen an Grafendorf, s. 24.
- 29) Tamtéž, s. 31.
- 30) Tamtéž, s. 31.
- 31) Srov. Jiří ŠKABRADA, Lidové stavby, s. 60.
- 32) Tabulka byla sestavena na základě údajů v příloze k všeobecnému parcelnímu katastru obce Hrabětice z roku 1851 (Einlage des allgemeinen Katasters für die Steuer Gemeinde Grafendorf). SOKA Nový Jičín, fond Archiv obce Hrabětice, inv. č. 14, nefoliováno.
- 33) MZA Brno, fond D8, inv.č. 589, karton č. 233. Protocoll, Welches am heutigen Tage über die Klassifikation der Grundstücke in der Gemeinde Grafendorf nach der Anordnungen des § 38 der Belehrung zur Vornahmen der vor arbeiten für die Grundertragsschätzungen aufgenommen wurde.
- 34) MZA Brno, fond D8, inv. č. 589, karton č. 233, nefoliováno.

Hrabětice, mapa stabilního katastru z roku 1833 (výřez).

Osudy staveb jsou různé – pár příkladů z Poodří

Práce na časopise POODŘÍ mne přivádí na různá místa a mám možnost poznat osudy některých historických staveb v krajině kolem řeky Odry. Dovolte, abych pár z nich zmínil.

Někdy na počátku 90. let jsem se zúčastnil prohlídky **zámku v Kuníně**. Prohlídka určená veřejnosti byla jedním z prvních kroků směřujících k jeho záchraně. Měla upozornit na to, že je zde barokní skvost, který si zaslouží pozornost – jeho architektem byl slavný J. L. Hildenbrandt. Vstup po několika fošnách, oprýskané stěny, nevzhledné betonové příčky, vlhko, smutno. A pak se věci daly do pohybu, zámek získala obec Kunín, do rekonstrukce se zapojilo Vlastivědné muzeum Nový Jičín, Okresní úřad Nový Jičín, později Krajský úřad Moravskoslezského kraje a samozřejmě samotná obec. Především měl zámek štěstí na pár zapálených lidí, kterým se podařilo po značném úsilí to, v co na počátku asi věřil málokdo.

Rok 2009 – zámek nabízí prohlídky zařízených interiérů, byly obnoveny některé dříve zničené stavby v okolí, péče doznal i park. Zámek navštíví ročně tisíce lidí, často ze zahraničí přijíždí i dřívější šlechtičtí majitelé, pořádají se koncerty, výstavy,

obecní slavnosti, slavnostní mše apod. pod souhrnným názvem Rok na zámku.

V malé obci **Blahutovice** byl ještě na počátku 50. let 20. století malý vesnický **klášter**. Byl vybudován z usedlosti, kterou věnoval řádu sedlák Bayer. Nic velkého, ubytování, kaple. Osud ženských řeholí je dostatečně znám a výjimkou nebyl ani blahutovický, klášter byl zrušen a objekt chátral.

Pak se našlo pár zanícených lidí, založili občanské sdružení Bayerův odkaz s cílem klášter obnovit. Nikoliv přesně k původnímu účelu, ale jako komunitní centrum obce nabízející levné ubytování, knihovnu, prostory pro setkání a pořádání společenských akcí, dětské tábory a v plánu byla i obnova kaple.

Současnost – oprava kláštera pokročila, funguje knihovna, kaple má novou fasádu a ve věžičce je umístěn nový zvonek, opraveny jsou mnohé interiéry. Každý rok se zde koná celá řada menších akcí včetně Blahutovické živé vody.

Bydlím v Ostravě-Zábřehu, takže poslední příklad bude ze odtamtud. **Zábřežský zámek** potkal podobný osud jako zámek v Polance nad Odrou, o kterém bude následující příspěvek – byl využíván,

Demolice zámku v Odrách (Foto zapůjčil Z. Mateiciuc).

Bývalý zámek v Petřvaldě – průčelí s hlavním vchodem a střechou částečně poškozenou vichřicí (Foto z archivu obce Petřvald).

tuším, jako zemědělský sklad a chátral. A pak se objevili lidé, kteří přišli s myšlenkou jeho celkové opravy a přeměny na restauraci a hotel. Nákladná investice se dle mého názoru podařila mimořádně dobře a nyní jsem docela pyšný na to, že i u nás v Zábřehu máme zámek, který si toto pojmenování zaslouží. Ostatně přijďte se podívat...

Každý z uvedených příběhů je jiný – v prvním šlo o záchranu „perly moravského baroka“

Jiný pohled na zámek v Petřvaldě.

z Kunína, kde síly spojily, zjednodušeně řečeno, státní organizace, druhý – venkovský klášter, který pomáhá probudit k životu občanské sdružení a poslední je úspěšným podnikatelským záměrem s komerčním využitím.

A bylo by jich více. Teď mne napadá například probíhající obnova barokního **vodního mlýna** v místní části Oder, **v Loučkách** jeho majiteli.

Za vším ale byla prvotní chuť, odhodlání lidí jít za svým a mnohaleté úsilí.

A pak mohu nabídnout jiné případy – po požáru byl stržen zámek v Odrách, již není zámek v Petřvaldě, chátrá většina Starého zámku ve Studénce, nebyla dokončena oprava architektonicky cenné fary u katolického kostela v Suchdole nad Odrou.

A podobných příkladů by bylo bohužel ještě více.

Zaniknou-li, zaniknou na trvalo...

*Radim Jarošek
email: radim.jarosek@volny.cz*

Zámek v Polance jako dřívější šlechtické sídlo

Zámek v Polance nad Odrou se dostal na stránky časopisu POODŘÍ už podruhé; poprvé se jeho dějinám věnovali R. Jarošek a J. Král v roce 1999. Záměrem nynějších autorů je pokusit se o zhodnocení zámku jako staré stavby a součásti životního prostředí nás všech.

V současné době není zámek příliš nápadnou budovou, stojí v srdci obce a leckdo by si jej mohl při prvním pohledu splést se zemědělskou usedlostí. Ale už na druhý, bedlivější pohled spatří pozorovatel, který ovšem vidět chce, že rozložení hmot neodpovídá prosté zemědělské usedlosti a že vykazuje mnohem složitější strukturu. Zpod poškozené a opadané omítky je patrné různorodé zdivo – kámen, cihly menší i větší, světlejší i tmavší..., zkrátka známky toho, že byl zámek mnohokrát přestavován a má za sebou dlouhou existenci.

Mnohem jasnější a početnější jsou stopy stáří zámku vevnitř. Vstupy z nádvoří jsou osazeny půlkruhovými kamennými portály. Zámek má samozřejmě i sklepení, i když ne pod celým objektem. Sklepení ponuré, chladné a klenuté s proužky vytlačené malty po konstrukci z prken, na niž

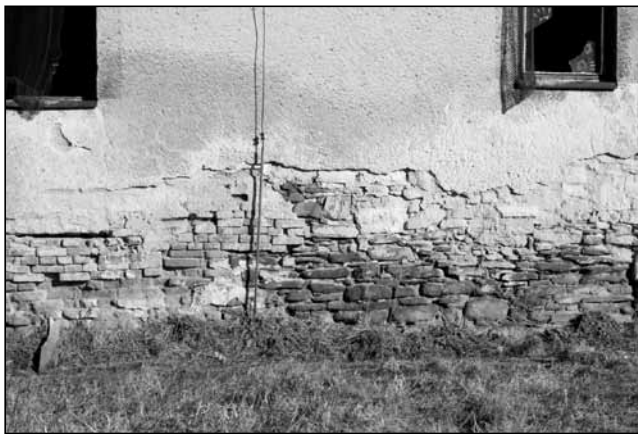
se klenulo – prostě přesně tak, jak rády vyprávějí průvodkyně ve sklepích hradů a zámků.

Ani v přízemí nevycházíme z údivu – je totiž převážně klenuté s lunetami různých tvarů a ke všemu vypadají jako vystřižené z Heroutových příruček v hesle renesance. Po hranách lunet procházejí omítkové hranky – hřebínky. A nejsou to ostré hřebínky, vytažené s technickou pravidelností, jaké nám většinou procházejí nad hlavou při posezení v novotou svítících zámeckých vinárnách nebo expozicích muzeí. Hřebínky kleneb na zámku v Polance mají nerovný průběh, jsou jakoby roztržené, na první pohled staré, snad ještě skutečně renesanční.

A překvapení pokračují; v přízemí je totiž téměř v úplnosti dochován dřevěný strop, jehož stropní trámy mají seříznuté hrany, jak prý dřívě tesaři maskovali, že se jim nemusí vždycky podařit rovný trám. V patře se už dnes chodí po nových deskách položených na staré trámy, ale starý záklop musel být podle vydlabaných drážek v trámech složen z desek a lišt, což bylo časté renesanční řešení (Rykl, M.: Posudek historické hodnoty zámku v Polance).

Zámek od jihu, foto 2009.

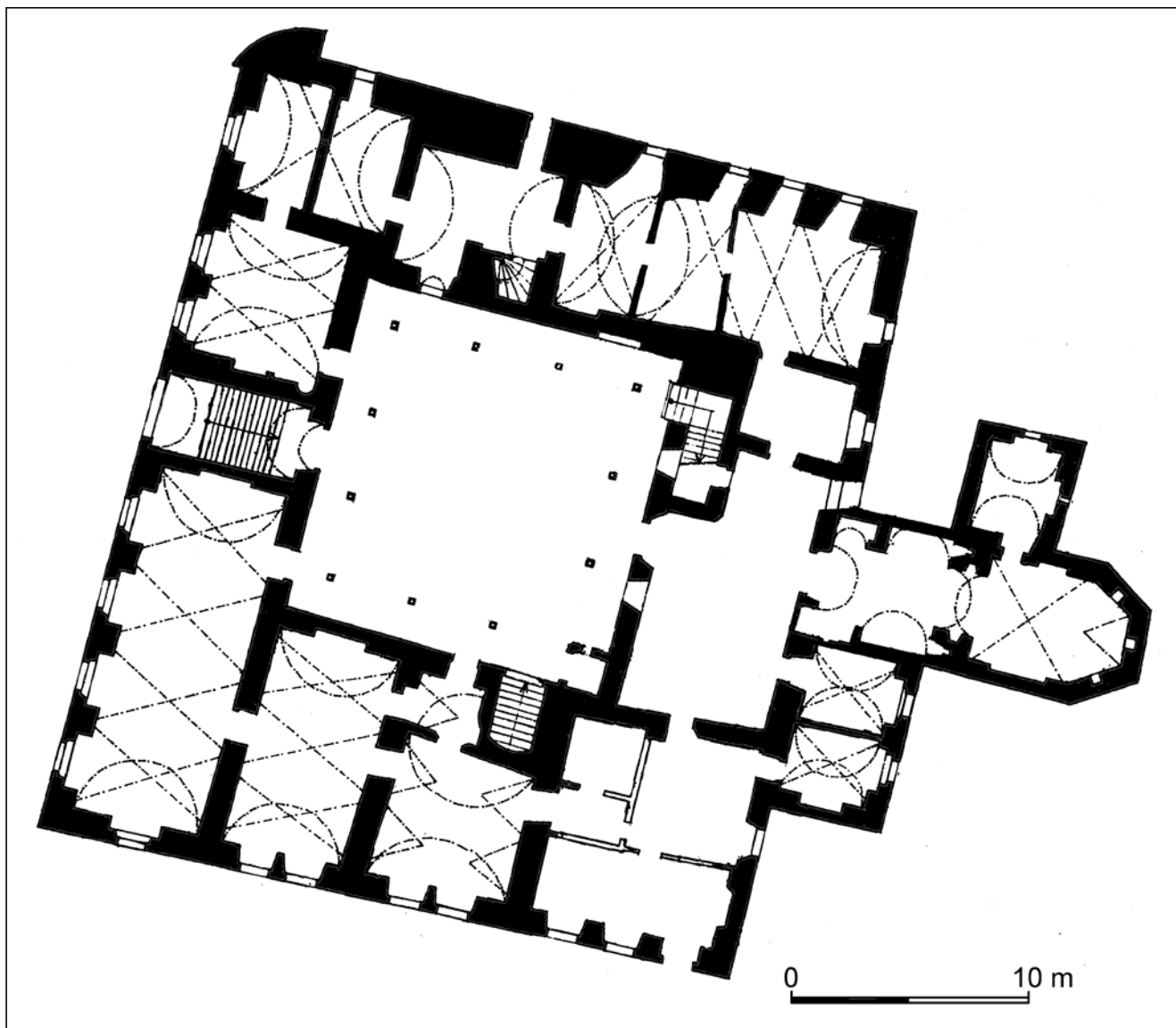
Detail zdiva z cihel a kamene na jižním průčelí jižního křídla, foto 2008.

Stropy v patře vypadají opět na první letmý pohled nově. Na ten druhý se dají rozeznat staré trámy, otočené jinak než původně, tak, že je možné vidět zářezy, do kterých se ukládaly desky tzv. překládaného záklopu, zřejmě barokního původu

(Rykl, M.: Posudek historické hodnoty zámku v Polance). Materiálem pro současné stropy nebyly jenom stropy starší, ale všechno vhodné dříví, které přišlo tesařům pod ruce, třeba starý krov, což se podle doc. Rykla dá poznat z dlabů.

Z půdorysu zámku je vidět, že se toho tak mnoho nezměnilo. Klenuté místnosti zřejmě renesanční se většinou zachovaly, z historických součástí zámku zanikla pouze stará kaple a pavlač okolo nádvoří, která ale nejspíš pocházela až z konce 19. století, z tzv. období historických slohů. V přízemí zámku se dokonce podle doc. Rykla dalo poznat, k čemu některé místnosti sloužily – tak byla „odhalena“ černá kuchyně a spíž s kruhy pro zavěšení potravin.

Jak shrnuje doc. Rykl z Fakulty architektury pražské ČVUT ve svém posudku historické hodnoty zámku: „Zámek v Polance, renesanční, se složitějším vývojem a rozšířením, rozhodně skýtá potenciál výpovědi historického pramene a tím splňuje zásadní kritérium, opravňující jej po-

Půdorys přízemí zámku před posledními úpravami, zaniklá zámecká kaple a pavlač okolo nádvoří.

Kamenný portál vstupu do nádvoří, foto 2009.

važovat za památku a tak postupovat i při jeho obnově. Dosud pouhé nahlédnutí do jeho mnohovrstvé výpovědi slibuje bohaté výsledky, z nichž může být nepochybně celá řada vděčným předmětem citlivé a poučené prezentace a vposledku i neopakovatelnou a přitažlivou hodnotou.“

I když jde jednoznačně o zámek s renesančním jádrem, jeho další osud může být špatný. Demoliční výměr byl již vydán! Přitom technický stav zámku není nijak tragický, a v tom smyslu se vyjádřili i stavební inženýři (Štěpánek, J. P.). Technický stav zámku v poslední době skutečně nikoho neznepokojoval, nebyl ani zařazen do soupisu zaniklých a ohrožených hradů, zámků a tvrzí (Musil, F. – Plaček, M., 2003). Nebo má snad Ostrava tolik zámků, že si může dovolit naprosto klidně jeden renesanční a v dobrém stavu zbořit?

Kamenný portál vstupu do suterénu, foto 2009

Přes naši snahu zjistit co nejvíc o vývoji zámku existuje v našem poznání jeho minulosti ještě mnoho bílých míst. Rádi bychom se stejnému tématu věnovali i dál. Ale bude i příště o čem psát?

*Radomír Zacios, Marie Černínová, občanské sdružení
Za hodnoty obce Polanka*

Další informace – www.ZAMEK-POLANKA.unas.cz.

Literatura:

- HEROUT, J.: Staletí kolem nás. Praha 1970.
 HEROUT, J.: Slabikář návštěvníků památek. Pardubice 1994.
 JAROŠEK, R. – KRÁL, J.: O bývalém polanském zámku, POODŘÍ 3/1999, s. 12–13.
 Kolektiv: Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 1983, s. 184, 185.
 Kolektiv: Dějiny Ostravy. Ostrava 1993, s. 543–547.
 MUSIL, F. – PLAČEK, M.: Zaniklé hradý, zámky a tvrze Moravy a Slezska.
 RYKL, M.: Vyžádaný posudek historické hodnoty zámku v Polance, 4. 5. 2009. Archiv občanského sdružení Za hodnoty obce Polanka.
 Stránky o zámku v Polance www.ZAMEK-POLANKA.unas.cz
 ŠTĚPÁNEK, J. P.: Technická zpráva 2008. Archiv občanského sdružení Za hodnoty obce Polanka.

Panorama historické části obce (škola, fara, kostel sv. Anny, zámek), foto 2009.

Klenutý suterén s lunetou, foto 2009.

Suterén s kamennou klenbou, foto 2009.

Klenba s lunetami v přízemí, foto 2009.

Klenba s lunetami v přízemí, foto 2009.

Klenba s lunetami v přízemí, foto 2009.

Klenba s hřebínky v přízemí, foto 2009.

Stropní trám vyrobený ze starého krovu v patře, foto 2009.

Dřívější spíž v přízemí, foto 2009.

Ochoťníci ve Vražném

Historický vývoj obce ve stručnosti nejlépe vystihuje úvod obecní kroniky Dolní Vražné založené sice až v roce 1945 v němž se uvádí:

„Kolik bylo obyvatel původně české obce nevíme. Obec byla dvakrát vypálena. V nejstarším latinském matričním zápise ve zdejší kostele z roku 1629 není žádný osadník českého jména. Jsou jen jména německá a to Němců přistěhovaných většinou z Bavor a jižního Německa. Stejný osud vypálení a zničení a opuštění osady českým obyvatelstvem potkal i Horní Vražné, Hynčice, Mankovice i Jeseník, ježto všechny tyto osady byly na důležitém místě, kudy táhla válečná vřava a odehrávaly se válečné události. První čeští osadníci jsou uváděni při sčítání v roce 1900, kdy bylo v obci 511 Němců a 2 Češi.“

Národnostní složení obyvatel se příliš nezměnilo ani po roce 1918, kdy v roce 1920 bylo 26 Čechů a v roce 1930 32 Čechů. Z těchto údajů je více než zřejmé, že českou divadelní aktivitu v těchto dobách nelze předpokládat. A to i když do roku 1938 se tento poměr české menšiny výrazně zvětšoval takže v roce 1945 se zhruba vyrovnal.

Po Mnichovské dohodě v roce 1938 se obec stala součástí Německé říše a byla spojena s obcemi Horní Vražné a Hynčice v jednu obec s názvem Heizendorf (Hynčice), aby údajně nezanikl název rodiště známého objevitele zákonů dědičnosti J. G. Mendela. Tato územní vazba v podstatě přetrvávala až do dnešních dnů.

Osvobození v roce 1945 přineslo výrazné posílení společenské aktivity českých obyvatel. Již v červenci byl ustaven místní Sbor dobrovolných hasičů a následně i Místní osvětová rada s divadelním a pěveckým kroužkem. Předsedou rady byl zvolen Maxim Horák, nově ustanovený správce místní školy. V září byla založena místní organizace Svazu české mládeže, jejímž předsedou byl František Lazecký, rolník z čp. 27. Členové ochotnického kroužku zrekonstruovali stávající trosky jeviště a zahájili nácvik divadelní hry. Rok 1945 se tak stal základem kulturních aktivit českých obyvatel.

Dne 7. října 1945 byla v místě otevřena česká jednotřídní škola s 34 žáky a už 9. prosince zahráli žáci této školy v hostinci „U Jansů“ (čp. 20) divadelní hru „Mikuláš ve třídě“. Režii měl ředitel školy Maxim Horák. Toto představení bylo tedy pravděpodobně první českou ochotnickou inscenací ve Vražném.

Prvním divadelním představením dospělých bylo drama J. M. Veselského „Národ pod křížem“, sehrané divadelním kroužkem Místní osvětové besedy 9. května 1946. Režii měl s největší pravděpodobností rovněž Maxim Horák.

V letech 1947–1950 nebyla zaznamenána žádná činnost tohoto divadelního kroužku, zřejmě z důvodu,

že hlavní iniciátor M. Horák v roce 1947 ze zdravotních důvodů odstoupil ze všech veřejných funkcí a v obci se nenašla osoba, která by v jeho činnosti pokračovala. Tato však nezanikla úplně díky ředitelce místní školy Anděly Lužové, která s dětmi své školy v roce 1950 nastudovala báchorku Viktora Nejedlého „Sirotek v Radhošti“. Hra byla sehrána 1. až 2. dubna 1950 v sále hostince „U Kavků“.

V roce 1951 jsou obecní kronikou zaznamenána tato divadelní představení:

18. února soubor osvětové besedy z Kletné hraje v sále „U Janíků“ veselohru Jána Skalky „Kozí mléko“. Režii měl ředitel školy Halašta.

7. a 8. dubna soubor osvětové besedy z D. Vražného inscenuje veselohru F. X. Svobody „Poslední muž“. Režisérem byl ředitel školy Rostislav Hradil.

9. dubna soubor osvětové besedy z heřmánek sehrál divadelní inscenaci jejíž autor a název nebyl zaznamenán.

Divadelní repertoár roku 1952 naplňuje odbor (zřejmě osvětové besedy) z Hynčic inscenacemi:

13., 20. a 26. ledna drama Miloslava Stehlíka „Mordová rokle“. Hráno dvakrát v Hor. Vražném v sále „U Kavků“ čp. 45 a jedenkrát v obci Veselí

9. března fraška K. S. Macháčka „Ženichové“. Hráno dvakrát v Hor. Vražném v sále „U Kavků“.

Dnem 1. září 1953 došlo ke sloučení obcí Dolní Vražné, Horní Vražné a Hynčice pod jednu obec – Vražné. Divadla se hrála na dvou místech. V sálech hostinců „U Jansů“ a „U Kavků“.

Ve dnech 28. a 29. března divadelní odbor místní osvětové besedy v sále „U Jansů“ uvádí hru J. K. Tyla „Paní Marjánka, matka pluku“. Hra je 4. dubna reprizována v Jakubčovicích. V souvislosti s tou hrou se domnívám, že v ní své divadelní ochotnické začátky absolvoval významný divadelní ochotník Poodří, režisér a herec Ivan Prašivka z Bernartic nad Odrou, který zde v té době byl učitelem na místní škole.

Dne 11. dubna pak divadelní kroužek z Dobešova sehrál v hostinci „U Kavků“ v Horním Vražném „Bačovu céru“ autora Miloše Kulišťáka.

V roce 1954 byla ve Vražném sehrána tato divadelní představení:

- 15. dubna Beskydské divadlo „Jessie jde o život“

- 25. dubna taktéž beskydské divadlo uvedlo komedii „Chameleón ve vaně“

- 1. a 8. května pak ochotnický kroužek Požárník ze Suchdolu nad Odrou vystoupil rovněž v hostinci „U Kavků“ s veselohrou od Karla Baláka „V požáru dýmu“.

V druhé polovině roku členové místního divadelního odboru občanské besedy spolu se členy místní organizace ČSM nastudovali za režijního vedení Miloše Hnily pohádku M. Holkové „Popelka“. Zápis v obecní kronice k této inscenaci poznamenává: „Hráli vesměs mladí nezkušení ochotníci. Pozoruhodný výkon v této hře podaly svazačky Božena Řepková, Marie Hradilová a Olga Smolková. Velmi dobře zahráli i starší ochotníci Oldřich Hnila a Rostislav Výkruta.“ Zápisu lze plně věřit, neboť kronikář, ředitel školy Rostislav Hradil, byl v místě významnou ochotnickou osobností a autoritou.

Začátkem roku 1955 sehrál místní soubor Moliérovu komedii „Chudák manžel“. Hra byla reprizovaná 20. února ve veselí, 27. února opět hrána ve Vražném a 8. března v Odrách.

Od 1. září 1955 je v místě první národní škola jako čtyřtřídní s ředitelem Rostislavem Hradilem a druhá škola v Hynčicích jako dvojtřídní, kde byl ředitelem J. Kolář. Že oba ředitelé měli velmi blízko k ochotnickému divadlu potvrzuje, jak jejich přímé zapojení v procesu divadelní tvorby, tak také i skutečnost, že divadlu přáli na svých školách. Dokazuje to například pohádka Jaroslava Průchy „Krakonošova medicína“ sehraná s velkým úspěchem 1. července 1956 žáky obou škol. Na režii se pravděpodobně podíleli oba ředitelé. Pro úplnost doplňme, že ještě před tímto vystoupením se zde 1. ledna 1956 prezentoval divadelní kroužek občanské besedy z Mankovic se hrou F. F. Šamberka „Jedenácté přikázání“.

Divadlo pro dospělé je v následujících letech registrováno až v roce 1958 zájezdovou veselohrou profesionálního Beskydského divadla odehranou

v sále hostince „U Orságů“, bez uvedení konkrétního data a názvu hry. Stejně tak není uveden název hry sehrané 9. dubna 1959 ochotnickým souborem z Heřmáněk v témže hostinci.

Kronikářské záznamy z let po roce 1960 žádnou divadelní aktivitu nezaznamenávají s výjimkou školního představení „Pasáček vepřů“ sehraného v roce 1964. Při tom Miloslav Baláš ve své publikaci „Kulturní místopis Novojičínska“ vydané v roce 1967 uvádí, že ve Vražném existuje v rámci osvětové besedy dramatický kroužek avšak bez dalších údajů. Je tedy možné, že zdejší divadelní soubor formálně existoval, ale konkrétní činnost nevyvíjel nebo jeho činnost ušla obecné pozornosti, což je v obcích s poměrně malým počtem obyvatel velmi nepravděpodobné. Pravdě se blíží spíše první alternativa, neboť podle šetření v okolních obcích nejsou zaznamenána žádná vystoupení tohoto souboru.

V roce 1969 se sice vyskytuje poznámka o divadelním představení hry „Kaviár nebo čočka“, ale není však uvedeno datum konání ani který soubor hrál. Pravděpodobně šlo o zájezdové představení některé profesionální scény.

Nečinnost souboru divadelních ochotníků svým způsobem dokládá kronikářský záznam z roku 1978, kde je konstatováno, že v rámci osvětové besedy pracují tři kroužky – estrádní, recitační a národopisný.

Od 1. ledna 1979 se Vražné stalo součástí města Oder a veškeré kulturní dění mělo být evidováno tam.

Divadelní aktivity po osamostatnění obce v roce 1995 nebyly již šetřeny.

Stanislav Macek, Studénka

Historie divadelního spolku „Divadelníci“ ve Vražném

Nápad zahrát divadlo vzešel v roce 1989 z úst Miroslavy Chodurové na schůzi Sdružení rodičů a přátel školy při Základní škole Vražné, když se připravoval tradiční Dětský den na hřišti ve Vražném. Dva týdny před konáním Dětského dne se sešla skupina rodičů na tehdejší Agitačním středisku ve Vražném, aby nazkoušela pohádku Kalina Malina. Scénář přinesla Miroslava Chodurová a ujala se i režie.

Hráli: M. Chodurová, A. Baďuříková, A. Horáková, D. Scholasterová, E. Kvitová, L. Mitášová, A. Janíková, M. Leskovjanová, E. Weirichová, E. Proklová, B. Prokl, J. Šuba, L. Šubová a J. Polášková. Tato divadelní prvotina sklídila velký úspěch přesto, že nikdo neměl s hraním ani režii žádné zkušenosti. Kostýmy jsme si za vlastní peníze půjčili z divadla v Novém Jičíně, některé jsme si ušili sami, taktéž rekvizity a kulisy jsme si vyrobili sami.

V roce 1990 se konal opět v červnu Dětský den. Za režie pana ředitele školy Františka Mikulce jsme nacvičili loutkovou pohádku O panence, která tence plakala, v poněkud menším obsazení. Hrál se opět na hřišti, na pódiu pro muzikanty, ale loutky nebyly příliš vidět ani slyšet, proto jsme od hraní s loutkami upustili.

V roce 1991 se již divadlo stalo tradicí a rozhodli jsme se nacvičit pohádku Sněhurka a sedm trpaslíků. Scénář upravila podle filmové pohádky A. Baďuříková, která se ujala i režie. Zde si vedle svých rodičů zahráli role trpaslíků a zvířátek i jejich děti – J. Baďuříková, J. Baďuřík, J. Proklová, K. P. E. Werichovy, J. Šuba, L. a K. Horákovy. I nadále jsme si kostýmy šili sami, kulisy maloval B. Prokl. V této pohádce přijel dokonce princ na živém koni, kterého vedl štolba V. Chodura. Pohádka opět sklídila velký úspěch a „Divadelníci“

začali uvažovat, co budou hrát příští rok. Dokonce jsme s ní vyjeli do okolních vesnic Polomu a Mankovic. V Mankovicích v mateřské škole jsme hráli v dopoledních hodinách, takže si někteří z nás museli vzít dovolenou, ale nikomu to nevadilo, protože jsme to dělali rádi.

V roce 1992 se režie pohádky Pasáček vepřů opět ujal pan F. Mikulec, někteří členové souboru se vyměnili. Přibyli L. Kučerová, E. Lašáková a manželé Rudolovi. Tentokrát jsme také hráli v sále v Mankovicích.

V následujícím roce jsme pod vedením pana F. Mikulce nacvičili na Velikonoce Estrádu, se kterou jsme dokonce vyjeli i do okolních vesnic Heřmanic, Jakubčovic, Polomi, Mankovic a Jeseníku nad Odrou. Doma jsme samozřejmě vystupovali v obou pohostinstvích. Přibyl nám J. Mitáš a M. Spáčil.

Na červnový Dětský den jsme nacvičili pohádku Mrazík. Scénář sepsala a upravila podle filmové pohádky E. Proklová, která se ujala i režie. Naše hřiště bylo postupně zaplňováno nejen obyvateli naší obce, ale i jejich příbuznými a přáteli a občany z okolních vesnic.

Všichni se těšili, co nového jsme si připravili a jak se s tím vypořádáme. Kostýmy jsme si už úplně všechny šili sami. Hlavní představitel Mrazíka J. Rudol se dokonce musel naučit zpívat,

ač do té doby snad nikdy nezpíval. Nastěnka L. Horáková pletla ponožky rychleji než ta filmová. Opět jsme vyjeli do Polomi a Mankovic. Přibyla nám P. Janošová a A. Orságová

V roce 1994 jsme nacvičili pohádku Dvě Maričky, scénář přinesla a režie se ujala A. Baďuřiková. Tuto pohádku jsme také hráli v Domově důchodců v Odrách a v ZŠ Pohořská Odry. Paní Pavla Hájková nám namalovala kulisy na prostěradla. Jelikož na jednom plátně byla namalována vesnická chalupa a na druhém zámek, používali jsme je i v dalších pohádkách – jen s malými obměnami. Kostýmy jsme si i nadále šili sami a velkou pomocí nám byly staré, vyřazené divadelní kostýmy, které přivezla M. Rudolová od své maminky z jižních Čech. Krále a prince používáme dodnes. Ani psaní scénářů nebylo jednoduché. Nejdříve jsme si je opisovali ručně, později na psacím stroji a od roku 1995 nám je přepisovala a tiskla na počítači paní M. Rudolová.

V roce 1995 jsme sehráli pohádku O chytré Bětce, podle scénáře, který našla M. Rudolová, režie se ujala E. Proklová, jakož i dalších pohádek. Nacvičovali jsme, kde se dalo, protože od roku 1995 fungoval na místě Agitačního střediska Obecní úřad Vražné. Sportovci nám bezplatně poskytli společenskou místnost na hřišti TJ Sokol Vražné. Pro velké pracovní vyčerpání někteří herci

Z představení S čerty nejsou žerty.

dostávali tzv. „divadelní štětky“. Hlavně L. Horák téměř nechodil na zkoušky. Při premiéře vystoupil v roli kozy a sklídl největší aplaus. Takže i v našem divadle platí – není velkých a malých rolí.

V roce 1996 nám zemřela členka souboru A. Baďuříková, proto jsme nehráli.

V roce 1997 se hrála pohádka O Popelce, kde si hlavní roli zahrála L. Horáková. Přibyli S. Holubová s dcerou a P. Prokl, kteří hráli holuby, dále L. Vašíčková a A. Nippertová.

Taktéž naše děti si nacvičili vystoupení v té době jejich oblíbené skupiny Kelly Family pod vedením Marty Kostkové. Hráli: K. Maxová, M. Rudolová, J. Baďuříková, J. Proklová, Z. Kostková, K. Horáková, B. Chodurová D. Martinátová a N. Nippertová.

V roce 1998 napadlo starostu V. Nipperta uspořádat masopustní průvod s pochováváním basy. Divadelníci se tohoto nápadu ujali a nacvičili i zábavný program s pochováváním basy Barbory v místním Pohostinství u hřiště. Divadelní soubor se rozšířil o další členku B. Pilíškovou.

Pro velký úspěch program zopakovali i v pohostinství U Janíků, bez pochovávání basy. Při těchto estrádních vystoupeních se herci vybičovali do takových exhibičních vystoupení, že se tomu až sami divili. Toto se stalo tradicí po několik let. Jednou dokonce pochovával basu Barboru sám náš rodák J. G. Mendel v podání J. Šuby. Sály pohostinství byly vždy plně obsazené a zábavný program lidi srdečně pobavil. Toto vystoupení jsme předvedli i v Dělnickém domě v Odrách. Téhož roku jsme nacvičili pohádku Princezna se zlatou hvězdou na čele podle filmového scénáře. Scénáře jsme někdy upravovali až „na place“, podle toho, jak se nám to hodilo, aby to šlo zahrát.

V roce 1999 opět pochovávání basy, tentokrát bez masopustního průvodu a pohádka Hrátky s čertem – opět podle filmového scénáře napsali a upravili manželé Proklovi. Noví herci byli S. Kristová a R. Vašíček, který se do role čerta Lucia tak vžil, že mluvil opravdu jako když bičem mrská. Čerti A. Janíková a S. Kristková se naučili i čertovskou mariášovou hantýrku.

V roce 2000 se opět konalo Pochovávání basy a k tomu navíc i pálení čarodějnic 30. dubna s čarodějnickými soutěžemi a prodejem čarodějnických specialit. Např. žabí dříst, kanonýrský guláš, horký pes a další. V červnu obnovená premiéra pohádky Mrazík v pozmeněném obsazení. Role Ťapky a Mourka si zahrály sestry Kristkovy, oživlé stromy P. Prokl a J. Mitáš. Také nám pan Zdráhala zapůjčil své živé holuby, které si vysloužila Marfuša u Mrazíka. Pro velký úspěch jsme byli pozváni na Divadelní pouť do Oder, kde jsme sklídili také velký úspěch, dokonce o nás psali i v novinách. Hráli jsme i v Tošovicích a v Domově důchodců v Odrách. Nacvičovali jsme a hráli nepřetržitě více jak půl roku.

V dalším roce nechybělo Pochovávání basy a Pálení čarodějnic a dále pak pohádka Sůl nad zlato. Byli jsme čím dál lepší ve vymýšlení různých efektů. Kynoucí těsto jsme udělali pomocí bublinkové koupele, bezednou slánku pomocí vlny a rostoucí kopy soli pomocí prostěradla a vrátku. Opět velký úspěch, novým členem byla M. Kostková. Opět jsme byli pozváni na divadelní pouť do Oder, které jsme nemohli přijmout pro vysoké stádium těhotenství hlavní představitelky Marušky.

Rok 2002 – Pochovávání basy, Pálení čarodějnic a pohádka Zlatovláska s hlavní představitelkou Martinou Rudolovou. Také nám přibyli další herci z řad naší mládeže, kteří si zahráli 11 sester. Byli to T. Divín, P. Scholaster, J. Šuba, J. Proklová, J. Baďuříková, J. Baďuřík, D. Martinátová, T. Mikala, M. Majer, E. Weirichová a M. Rudolová. Pohádka se velmi povedla. Představitelka zlaté ryby A. Horáková dostala ocenění od samotného starosty V. Nipperta, který na Den obce předal obecního Oskara za nejlepší herecký výkon. Role krkavců si zahráli sourozenci Vašíčkovi. Ovládnout takového množství asi dvaceti herců bylo tak vyčerpávající, že jsme si v dalším roce udělali pohádkovou přestávku.

Rok 2003 byl ve znamení Pochovávání basy, Pálení čarodějnic. Se zábavným programem jsme vystoupili i na Dni města v Odrách.

V roce 2004 tradiční Pochovávání basy, Pálení čarodějnic a k tomu pohádka Pyšná princezna, novou tvář byla S. Žyrková

Následující rok jsme předvedli Pochovávání basy, Pálení čarodějnic a také pohádku Za humny je drak, které jsme se velmi úspěšně zhostili. Dětskou roli si zahrál B. Krkoška. Jelikož na zkoušení hercům zbývalo čím dál méně času, rozhodli jsme se na čas hraní přerušit. Nejdéle vydrželi hrát manželé Proklovi, Rudolovi, Horákovi, Vašíčkovi, A. Janíková, L. Černická, M. Kostková, L. Kučerová a dvě poslední představení si zahrála S. Žyrková. Stále nám však chodí nabídky na účinkování, lidé se stále ptají, kdy bude Pochovávání basy a pohádka. Ještě ten správný čas nedozrál.

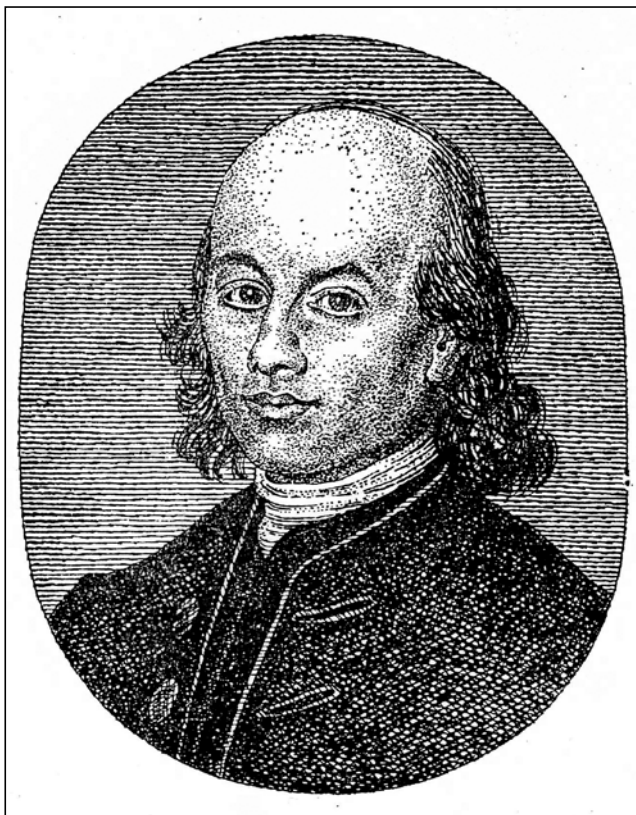
Přesto děkujeme všem hercům za obětavost a pevné nervy, jejich rodinám za leckdy menší i větší pochopení pro naši zálibu, sportovcům za pronájem hřiště, panu starostovi Vladimíru Nippertovi za velkou podporu a propagaci, paní Rudolové za přepisování leckdy nečitelných scénářů a paní Žyrkové za sponzorské dary formou zajímavých kostýmů a látek, našim mužským kolegům za vyrábění leckdy nevyrobitelných rekvizit a efektů a divákům za přízeň a hojnou návštěvnost představení. Historie našeho divadla a tzv. historek z natáčení by vydalo na celou knihu, ale to snad až někdy příště...

*Erika Proklová, Marie Rudolová,
Jaromír Rudol, Anežka Horáková*

Čím Poodří vstupuje do světových dějin. Příspěvek k dějinám Moravských bratří, XIV. část

Kunwaldan Georg Schmidt mezi Hotentoty

Georg Schmidt (1709–1785).

Georg Schmidt je jeden z nejznámějších a nejpopulárnějších Moravských bratří našeho Kravařska. Narodil se před 300 lety v Kuníně 10. 10. 1709. Údajně byl ze smíšeného česko-německého manželství nejmladší ze čtyř dětí z chudých poměrů. V sedmnácti letech za velkého duchovního probuzení a po všech výslechových akcích na panství kunewaldském, emigroval do Herrnhutu. V květnu 1728 se vypravil na nebezpečnou cestu se svým přítelem z mládí Melchiorem Nitschmannem k pronásledovaným protestantům v Salcburgu. Prošli Kladskem a zamířili na jih na Moravu. Nedošli daleko, ve vsi Březná na Šumpersku byli chyceni, když kázali ve shromáždění asi třiceti místním tajným evangelíkům. Prožil tam pak 6 let v těžkém žaláři v nedalekých Štitech. Melchior velice brzy na to r. 1729 ve vězení skončil. Protože se jej jako kacíře nikdo nesměl dotknout, Georg jej musel vyvézt na rasovské káře za město a pohřbít pod šibenicí.

V r. 1734 se vrátil do Herrnhutu, podniknul ještě jednu cestu do Švýcarska a připravoval se pro misii. Ačkoliv ochranovští vysílali na misijní pole vždy dva bratry, Georg Schmidt odchází dne 14. února 1736 sám. Vypravil se do Jižní Afriky

– holandské kolonie. Doplul do Kapského Města a po několikaměsíční aklimatizaci putoval dál asi 150 kilometrů na severovýchod mezi Hotentoty. Byl to jeden z nejpopulárnějších afrických národů, žijící na úrovni doby kamenné, o němž se vedly učené debaty, zda to jsou vůbec lidé. Těch se ujal. Usadil se se souhlasem koloniální vlády v Údolí paviánů a založil osadu, později nazvanou Genadendal (Údolí milosti). Získal tlumočníka a začal se učit jejich řeč, soustředil kolem sebe několik desítek domorodců, které vyučoval evangelium. Křesťanství mezi Hotentoty začalo zapouštět kořeny, byl to počátek kultivace těch, kteří byli všem jen pro posměch. Vybudoval školu, domy, zúrodnil pole, kde učil domorodce zasévat a sklízet. Vyskytla se však překážka. Nebyl ordinovaným kazatelem, nesměl tudíž pokřtít ty, kteří se chtěli stát křesťany. Biskup Zinzendorf jej ordinoval prostřednictvím listu, ve kterém mu r. 1742 uděluje ordinaci a pověření k duchovenské službě. Poté pokřtil první Hotentoty a sbor černých bratří Jednoty bratrské na jihu Afriky začal růst. Jeho úspěšná práce však netrvala dlouho.

Když se holandsští reformovaní duchovní dozvěděli, že Schmidt laik bez teologického vzdělání křtí domorodce, vznesli proti němu ke koloniální vládě stížnosti, které jej přinutily práce zanechat. Po písemném souhlase Jednoty 4. 3. 1744 opustil Afriku. Zanechal zde 26 pokřtěných Hotentotů, členů Jednoty a řadu dalších, kteří na přijetí křtu čekali. Dorazil 22. června do Amsterdamu a 19. července do Marienbornu, který byl v té době jedním z hlavních středisek Jednoty. Nezůstal v Africe jen legendou. Jeho práce byla postavena na pevných základech a pevných rozhodnutích domorodců.

Pokusy hraběte Zinzendorfa vymoci mu povolení k návratu byly marné. Sám taktéž navštívil vedení Východoindické společnosti, ale s nepořízenou se vrátil v lednu 1746 do Marienbornu. Odešel do Herrnhutu a působil v česko-slezsko-saském pohraničí, kde kázal Čechům a Lužickým Srbům, tedy slovansky hovořícím národům. Ve svých 37 letech se oženil 28. 7. 1746 s Marií Wahovskou a narodily se mu syn a dcera, kteří však zemřeli v dětském věku. Definitivně se r. 1752 usadil nedaleko odtud ve sboru Niesky, jehož původní název zněl krásně slovansky Nízské. Tam si postavil domek a živil se prostou nádenickou prací. Stále byl velice činný v Jednotě a stále Jednotu nabádal „Nezapomínejte na Afriku!“ Obnovení práce se již nedožil. Ve věku 76 let dne 2. 8. 1785 zemřel.

Až v roce 1792 byli z Herrnhutu vysláni tři bratři do Jižní Afriky, kteří dostali povolení od Holandsko-východoindické společnosti misii obnovit na místě,

Památník Georgu Schmidtovi v Genadendal.

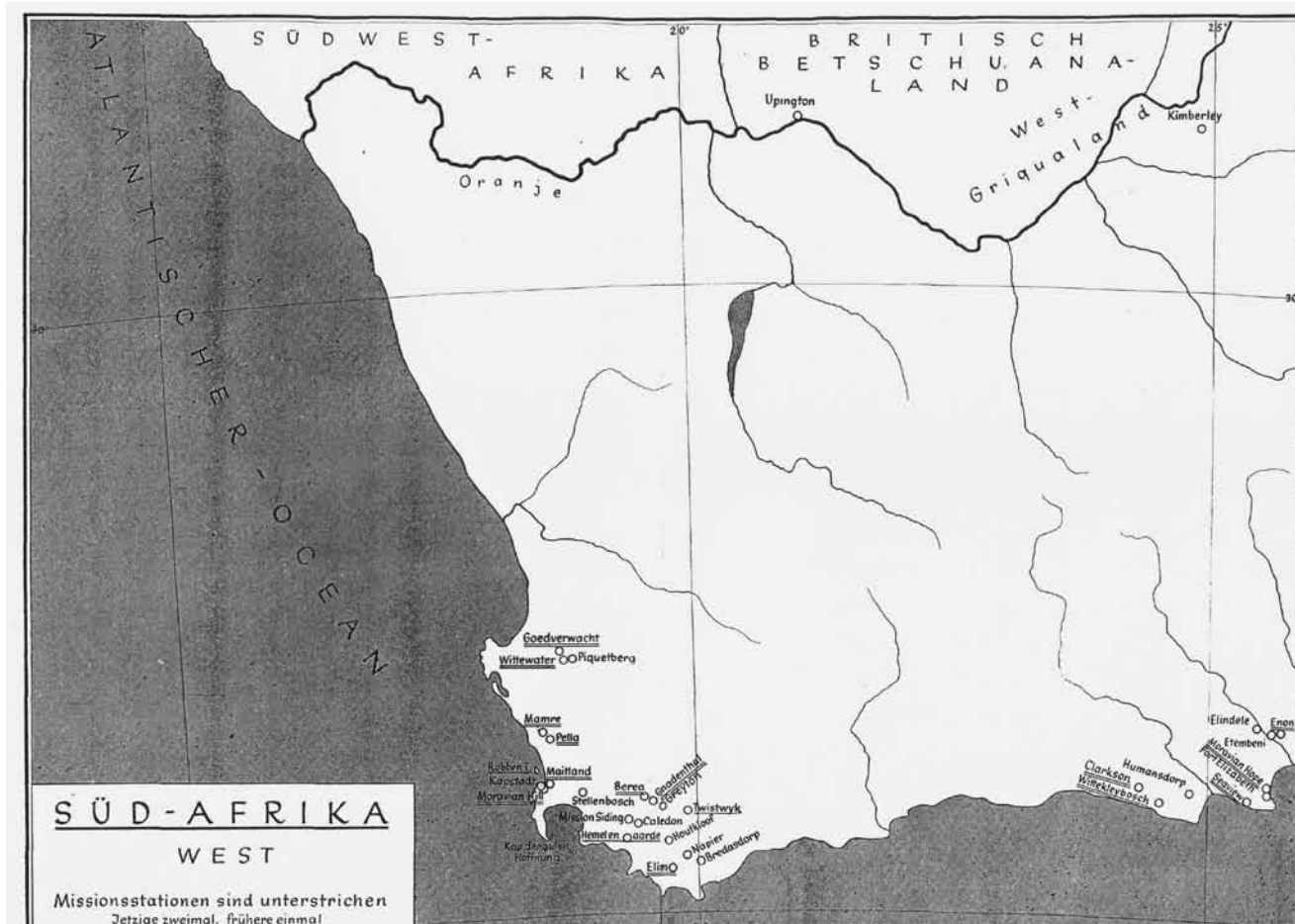
kde před půlstoletím působil Schmidt. Tam nalezi nejen zbytky domu, ale i starou černošku Lénu, kterou Schmidt pokřtil. Jako vzácný poklad měla dosud jeho dar – Nový Zákon. S úžasem sledovali, že z něj četla sobě i svým blízkým. Nalezli zde i hrušeň, kterou Schmidt zasadil.

V krátké době zde byla vybudována osada, která o 15 let později měla 3 000 obyvatel. Postupně byla vybudována škola, mateřská škola, řemesnické dílny, tiskárna, sociální ústavy. Z malých počátků vyrostlo mnoho misijních stanic a pozdějších sborů Jednoty bratrské, ze kterých by měl náš Komenský velikou radost. Tady se naplnilo jeho prorocké slovo: „...pro jaký cíl vše činí ten moudrý a dobrý Bůh, jmenovitě že boří svůj vlastní dům malý, aby místo připravil většímu? Shnilý a padající aby vzdělal, jiný pevný, krásný skvělý a slavný etc. To jest, místo malé sobě milé jednoty, aby vyzdvihl velikou sobě milejší nejen v celé vlasti, ale po všech národech země...“

Jednota bratrská přestála několik místních válek a válečných konfliktů, rozpad kolonialismu, apartheid i současnou bídu Afriky. Slouží svým černým bratřím. Kristovo evangelium přináší bohaté ovoce.

Jednota bratrská v Jižní Africe vytvořila samostatnou provincii o 100 000 členech, v dalších stoletích se rozšířila do Západní Afriky, kde vznikly další 4 provincie. Rozvinula úspěšně práci mezi mnoha dalšími místními etniky, takže Moravanů je v Africe asi 800 000, její místní název je Kanisa la Moravian.

Návštěvníci Jižní Afriky zde mohou nalézt řadu památek na Moravy. V Genadendalu jsou dosud

Dobová mapa se sbory Jednoty bratrské a jejími misiemi.

ovocné stromy, které pocházejí z těch, které vysázel Kunwaldan Georg Schmidt; v místním muzeu si můžete prohlédnout Bibli staré Lény a předměty jako svědky skromných počátků, které byly 8. 2. 1991 prohlášeny za národní poklad. V 15 místnostech se nachází unikátní sbírka památek na průkopnické práce v oblasti vzdělání, hudby, tisku, lidové architektury, nábytku, průmyslu a pod. Dokonce i prezidentské sídlo bývalého prezidenta N. Mandely je protikladem koloniální architektury a nese název po honosných sídlech jiných velkých metropolí, ale nese od 1. 2. 1995 název Genadendal. Na památku obětavé práce Moravanů pro zotročené Afričany. Ve dvacátém století byla největší brzdou činnosti Jednoty nešťastná politika apartheidu. Některá území byla prohlášena za území bílých a černé obyvatelstvo se muselo vystěhovat. Jednota bratrská s politikou apartheidu nikdy nesouhlasila. Za svůj protirasistický postoj jeden z předních pracovníků církve, kazatel

Nový zákon staré Lény v muzeu v Genadendal.

Nelson Mandela a Dr. Balie při návštěvě muzea v Genadendal.

Martin Wessels byl dvakrát vězněn. Jeho příbuzný Christ Wessels v r. 2006 navštívil Schmidtův Kunín a Muzeum Moravských bratří v Suchdole n. O. Jako dar zde zanechal CD s mnoha fotografiemi z památných míst vztahujících se ke Schmidtovi. Mnoho informací o něm lze nalézt v archívech, ale i na internetu. Stačí zadat do vyhledávače Georg Schmidt, Genadendal.

Městečko Niesky v SRN – místo posledního odpočinku G. Schmidta – připravuje 27. září 2009 vzpomínkovou akci a 16.–18. října 2009 se uskuteční 5. mezinárodní konference Moravian v Suchdole n. O., kde bude tomuto Kunwaldanovi taktéž věnována náležitá pozornost. Jihoafrická Jednota bratrská vysílá na tyto vzpomínkové akce svého zástupce, ředitele muzea v Genadendal Dr. Isaaca Balie. Z jeho úst se dozvíme o Schmidtovi na jihu Afriky mnohem více a přesněji.

Georg Schmidt nemá dosud na Moravě pamětní desku, ale přece něco! Nejdůstojnější pomník mu vybudovala spisovatelka Leontina Mašínová, která jeho životní příběhy zpracovala a vydala je v r. 1967 jako román pod názvem Moravané.

*Daniel Řičan, MORAVIAN,
Historicko-vlastivědná společnost*

Zdroje:

- Kalfus, Radim – Mašínová, Leontina. Moravané, Praha 1967
- Moschler, Felix. Alte Herrnhuter Familien, Herrnhut, 1922
- Rodokmen podle G. A. Řičana, L. Mašínová
- Rev. Daudi M. Nsweve: Mísie Moravských bratří ve světě, 1996 – strojopis (přeložila L. Kucová)
- Soukr. archiv: Pozůstalost G. A. Řičana: Výpisy z matrik
- Soukr. archiv: Pozůstalost G. A. Řičana: Životopisy
- Soukr. archiv: Pozůstalost G. A. Řičana: Životopis Melchiora Nitschmanna, strojopis
- Soukr. archiv D. Řičan: Kunewald, Schmidt

Mauric Remeš

- příběh muže, který povznesl moravskou paleontologii a otevřel dveře tohoto oboru široké veřejnosti

Otec Bedřich Remeš.

V posledních několika letech byl připomínán v pracích dvou olomouckých historiků Mgr. Jiřího Glonka a Mgr. Lubomíra Novotného, kteří se jako první začali zabírat historickou materií uloženou ve Vědecké knihovně v Olomouci, označenou jako fond Mořic Remeš. Pozůstalost roztřídili, a ač je fond doposud označen jako plně nezpracovaný, je možno využívat jejich práce, které byly vydány např. v Kulturně historické revui Střední Morava (č. 26/2008) pod názvem Život a vzpomínky Mořice Remeše (1867–1959). Příklad vědecké a kulturní elity Olomouce (autoři Jiří Glonek, Lubomír Novotný). Dále je to příspěvek Mgr. L. Novotného: Svědek umírajícího času. Pozůstalost Mořice Remeše ve fondech Vědecké knihovny v Olomouci a konečně od téhož autora: Konzervativce po druhé světové válce – poválečná Olomouc a Československo očima Mořice Remeše.

Tyto studie popisují Remeše, jeho život a práci hlavně v kontextu jeho žití v Olomouci, i když neopomínají ani jiné oblasti, které byly nedílnou součástí jeho života. Jedinečným pramenem pro poznání života Maurice Remeše je životopisná studie od Dr. Miloslava Matouška: Mudr. a RnDr. h. c. Mořic Remeš, vydaná v Praze v roce 1960, která si všímá hlavně Remešovy lékařské kariéry.

M. Remeš je mnohdy označován jako otec moravské paleontologie, bohužel doposud chybí

obsáhlejší práce, která by byla s to v plné šíři zachytit tuto výraznou etapu jeho života. V této souvislosti je vyzdvihován jeho přínos vždy tehdy, kdy se dožívá kulatých narozenin, např. příspěvek Význam MUDr. Mořice Remeše pro moravskou paleontologii a geologii (věnováno k jeho osmdesátým narozeninám) od Doc. Dr. Ferdinanda Prantla uveřejněný v Časopise vlasteneckého spolku musejního v Olomouci (roč. 56, r. 1947) nebo od Radima Kettnera: Dr. M. Remeš a moravská paleontologie (k devadesátinám nestora českých paleontologů), který byl otištěn v Časopise pro mineralogii a geologii (roč. 1957, č. 3, svazek II).

M. Remeš, který skonal v roce 1959, a jehož padesáté výročí úmrtí si letos připomínáme, byl muž širokého záběru.

Základní životopisná data:

1867 – 21. 7. narozen v Příboře, otec Bedřich (*1837, †1917), matka Amálie roz. Sklenovská (*1840, †1872)

1872 – začíná navštěvovat školu v Příboře, první návštěva babičky a dědy v Litomyšli, umírá matka Amálie

Matka Amálie roz. Sklenovská.

- 1875 – poprvé v Novém Jičíně u fotografa (ateliér A. Thiery)
- 1876 – dán do přípravky
- 1880 – navštěvuje zámek v Kuníně, jak sám píše – cituji: „Jednou jsem byl s paní hraběnkou a Evaristem v Kunewaldě v tamním zámečku u lantkraběnky Fürstenberkové. Vyšli jsme ráno brzy po snídani pěšky z Bartošovic. V Kunewaldě nás velmi pěkně přivítala paní lantkraběnka. Se mnou se bavila česky. Byla prý rodilá Pražanka, měšťanského rodu, dáma velmi milá, sympatická. Obědvali jsme v letní jídelně hned u vchodu do zámku. Po obědě nás vozil v člunu po rybníku kandidát profesury Lancziczki, o kterém píše na jiném místě. K večeru nás dovezli kočárem do Bartošovic. Pan lantkrabě (bratr arcibiskupa) a jeho syn (mladý Fritz) nebyli doma.“
- 1881 – ukončil 4. třídu gymnázia, odjíždí studovat do Terstu, tesknota po domovu ho vede k návratu zpět domů, odchází zpět studovat do Litomyšle
- 1883 – poprvé cestuje do Prahy, kde navštěvuje svého bratra Bedřicha (*1863, †1952) a poté společně odchází na představení do Národního divadla, je to jeho první návštěva

Společně se svým bratrem Karlem (vlevo).

Remeš v době studií.

- 1885 – maturuje v Litomyšli a rozhoduje se studovat lékařství ve Vídni
- 1886 – stává se členem Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci – první literární vystoupení, jde o článek „Dopis z Příbora“, byl to popis tzv. trnavského kříže
- 1887 – časopis Vesmír uveřejnil jeho článek „Victoria regia“
- 1889 – článek na lékařské téma „Morbus Malorus Wehofii“
- 1891 – 21. 3. promován na doktora lékařství ve Vídni, absolvuje jednoroční vojenskou službu, půl roku je v Brně a poté v Praze
- 1892 – po ukončení vojenské služby v březnu cestuje zpět do Příbora, duben – působí jako externista v Brně, pouze dva měsíce, poté se opět vrací zpět do Příbora, kde se dozvídá o uprázdněném místě sekundáře v olomoucké nemocnici, září – stává se sekundářem vnitřního oddělení nemocnice v Olomouci
- 1894 – přechází jako sekundář na chirurgické oddělení, poté na oční a posléze na porodnické oddělení
- 1895 – první článek o paleontologii „Příspěvky ku poznání koryšů vrstev štramberských“, nedostal souhlas se zastáváním místa sekundáře, opouští tedy zemskou nemocnici a zakládá si soukromou lékařskou praxi, 26. 4. uzavírá sňatek s Marií roz. Nešverovou v metropo-

Jeho rodný dům na náměstí v Příboře (kolem roku 1870).

- litním chrámu Páně sv. Václava v Olomouci (v manželství se narodily dvě děti, prvorozený syn Miloslav umírá v roce 1899 ve věku nedožitých dvou let, sestra Marie (*1900, †1933))
- 1900 – stává se železničním lékařem v Olomouci s fixním platem cestuje do Krakova a Wielicky
- 1901 – nastává jeho cestovatelské období, mezi léty 1901 až 1914 navštěvuje například Berlín, Malmö, Bari, Athény, Korfu, Terst, Alžírsko, Švýcarsko, Benátky, Miláno, Korsiku, Belgii, Anglii, severní Španělsko, Dalmátské ostrovy, Mostar, Sarajevo, Itálii, Elbu, Bašku a ostrov Krk
- 1903 – dostává se do sporu s redaktorem časopisu vydávaného Vlasteneckým spolkem v Olomouci, což vede k přerušení jeho publikační činnosti v této tiskovině. Do normálu se věci vrátily až po ukončení I. světové války
- 1907 – publikuje svoji významnou práci „Mořská nemoc“
- 1920 – stává se šéflékařem železničních lékařů a dostává plat, který mu umožňuje omezit lékařskou praxi, má více času se věnovat vědecké a publikační činnosti
- 1925 – duben: poslední cesta do N. Jičína u příležitosti návštěvy nevlastní matky v nemocnici
- 1931 – ministr železnic mu uděluje titul „vrchní zdravotní rada“, s účinností od 1. 1. 1931 odchází do penze a zanechává i své soukromé praxe
- 1933 – vydává učebnici „Zdravověda pro učitelské ústavy“, tragicky umírá jeho dcera Marie (byla provdána za Radima Kettnera, významného českého geologa). Tato událost Remeše zasahuje natolik, že sepisuje svoji závěť.
- 1936 – společně s Josefem Augustou vydávají první učebnici paleontologie „Úvod do všeobecné paleontologie“ a taktéž publikuje pod různými pseudonymy, např. M. Reis, M. Příborský a R. Mařík
- 1938 – při výletu na Malé Hradisko se dovídá o okupaci Československa
- 1939 – válečné období tráví převážně v universitní knihovně v Olomouci
- 1940 – uveřejňuje práci „Z dějin přírodovědy na Moravě a ve Slezsku“, kterou pak dokončuje v roce 1946
- 1945 – 11. 7. se stal zakládajícím členem České astronomické společnosti, po osvobození se soustřeďuje na práce o historii lékařství
- 1947 – byl mu udělen čestný doktorát přírodních věd na Karlově univerzitě
- 1952 – publikuje studii Adrian van den Spiegel, 17. 9. umírá jeho milovaná manželka Marie ve věku 73 let, zdravotní stav M. Remeše se zhoršuje, začíná i hůře slyšet
- 1956 – dokončuje studii „Z dějin očního lékařství na Moravě a ve Slezsku“
- 1958 – uveřejněno jeho sdělení „Incipit tractatus de virtutibus herbarum“
- 1959 – 19. července ve 14 hodin umírá po delší nemoci, poslední rozloučení se uskutečnilo 23. července v 15 hodin, po skončení obřadu byl uložen do rodinné hrobky na olomouckém hřbitově (skupina H8/78)

Jeho celoživotní práce zahrnuje na 550 různých článků, studií či děl, jež vyšly nebo jsou strojopisně zpracovány.

Remeš uvažoval o tom, že by měl sepsat své paměti, ale jak sám píše. Cituji: „*Myšlenka napsati svoje memoáry napadla mne dávno, ale otálel jsem dlouho s jejím provedením. Myslel jsem si totiž, že by byla neskromnost, kdybych já, člověk obyčejný chtěl psáti o svém životě, tedy chtěl provésti něco co činí jenom lidé zvláště vynikající jako: státníci, vojevůdcové atd. Potom dospěl jsem v uvažování k jinému závěru:*

žádný člověk není tak nepatrný, aby sepsání toho jak žil, co zkusil, s kým se stýkal bylo bez zajímavosti. Životopis svůj měl by napsati každý. To by pak bylo příspěvků ku poznání života a záhad ducha lidského!“

Byl také připraven na to, že někdo bude pročitat jeho poznámky, kdy některé jeho myšlenky, či postřehy jsou velmi zajímavé. Cituji: „Nevím, jak jsem se dostal na tento svět. Nevím, kdo a proč proti mé vůli mne sem postavil. Nevím, odkud jsem přišel a kam jdu. Vím jen, že jsem se kdysi musil octnouti v plné nevědomosti na zemi a že moji rodičové byli nástroji vyšší vůle, která chtěla, abych přišel na svět a žil. Byl jsem úplně bezbranný, bezmocný a nebyti rodičů, kteří o mne pečovali – byl bych jistě zahynul. V této čisté zvířecí existenci začalo poznenáhlu probleskovati světlo poznání, začal jsem chápati, co se kolem mne děje. Světla přibývalo, až jsem poznal, že tu jsem. Začal jsem mysliti...“ (905/83, fond M. Remeš, Příbor). Často jsem říkával: „Považuji za velký dar od Boha, že se umím na přírodu dívat.“ (916/83, fond M. Remeš, Příbor). „Jestli někdo po mé smrti bude se v těchto listech probírat a uzná za dobré některé z nich uveřejniti, budiž! Mne to nebude už boleti, kdyby se pak někdo na mne ještě sápal a moji práci v povýšenosti kritické strhal“ (905/83). „Je to tak divné, smutné a bolestné býti úplně cizím, neznámým v městě, kde po dlouhou řadu let nás a naši rodinu každý znal. Když přijedu nyní do Příbora, mám většinou vzpomínky trpké.“ (905/83).

Z února 1953 pochází velmi zajímavý materiál, uložený ve Vědecké knihovně v Olomouci, ve výše zmiňovaném fondu M. Remeš, který je nazván „Moje paleontologická sbírka“, jedná se o sedm hustě rukou popsaných stran. Určitě by stálo za to, otisknout tento jedinečný vypovídající materiál jako celek, ale bohužel nedostatek místa, mne nutí vytáhnout jen ta nejzásadnější sdělení.

Celý text je jakousi vzpomínkou na to, co bylo. Cituji: „Pokud vím, je nyní umístěna v geologickém ústavu Karlovy university v Praze. Myslím, že stojí za povědění, jak vznikla.“

Základ k ní dal můj otec, který skoro celý svůj život prožil jako lékař v Příboře, její začátky sahají asi do konce šedesátých nebo sedmdesátých let minulého století ... První pěkné nerosty dostal

Remeš na geologické výpravě.

Společně s manželkou a rodiči, otec Bedřich s nevlastní matkou Marií roz. Peřinovou.

od Josefa Kořenovského, tehdy učitele na obecné škole v Litomyšli. Přivezli jsme mu je roku 1872, nebo 1873 s bratrem z Litomyšle, kde jsme byli u dědečka na prázdninách. Takový byl začátek otcových celoživotních sběrů přírodnin, ale všechna sběratelská činnost se soustředila znenáhla na sbírání zkamenělin ... Vážněji začal jsem se paleontologií zabývat na vyšším gymnáziu v Litomyšli, sbíral jsem v křídě, hlavně v březenských vrstvách na Maloučce, nálezy určoval mi s velkou ochotou profesor reálky Emanuel Bárta ... Za studia universitního odstavena moje paleontologie na druhou kolej, na první se zas dostala zároveň se službou v nemocnici a se zahájením samostatné lékařské praxe ... Otec mne upozorňoval, že v paleontologii otevírá se nám široké pole k vědecké práci, že je to věda, kterou čeká teprve velký rozkvět. Z té doby pochází moje první paleontologická práce (1894) o koryších štramberského tithonu, za jejíž publikaci v Rozpravách České akademie vděčím profesoru Antonínu Fričovi ... Otec byl z prvních, kteří si blíže všímal zkamenělin z tzv. červeného vápence kopřivnického a pilně jej sbíral ... Musím tedy říci, že značný štramberský materiál mé sbírky nastrádal téměř výhradně můj otec ... Musím říci, že paleontologická lokalita Čelechovice se mi hned napoprvé velmi zalíbila již svojí polohou, rázem krajiny a že jsem tam sbírat zkameněliny po celý svůj život nejráději jezdil. V té době byly už lomy na nejvyšších místech opuštěny až na I. patro erárního lomu, který byl v provozu a kterému jsem věnoval hlavní pozornost, zajímaly mne také Smyčkou uváděné lomy: Vysloužilů a malý lom východně Palackého pomníčku ... V době první republiky projížděl jsem celou zemi moravskoslezskou

Remešův hrob v Olomouci (Foto autor).

za účelem sběru zkamenělin. Uvádím jenom hlavní kraje, kde jsem sbíral: Kulm moravsko-slezský, ostravský karbon, jihomoravský terciér, mikulovsko, okolí Brna/terciér, Hády, Švédské šance), křída moravsko-česká (Třebovice-Č.Třebová, Šilperk-Kolínsko-Vysoké Mýto), terciér u Rudoltic. Za protektorátu byl jsem omezen hlavně na Olomoucko a Prostějovsko, ale sbírání bylo úspěšné. Roku 1931 odešel jsem do pense a stal se tak neomezeným pánem svého času, jehož jsem dobře zužitkoval, pokračuje v dřívějších pracích. Do Čelechovic dosud zajíždím, když ne do zcela opuštěných lomů Růžičkových, tedy alespoň k Ficnerovi, který je každé prázdniny navštěvuje a přináší mi od tamtud k výběru, co nalezne zajímavým a důležitým ... Celou svoji paleontologickou sbírku nashromáždil jsem z lásky k vědě a rodné zemi moravskoslezské, mi tak drahé, a myslím, že jsem ji nemohl lépe uložit než v geologickém ústavu Karlovy university, kde se jí dostává dokonale vědeckého zpracování. Byl bych velmi rád a spokojen, kdyby se mohlo plným právem říci, že dosavadní a v budoucnosti na základě toho materiálu vykonané práce hodně přispěly k rozkvětu naší domácí paleontologie a k bližšímu poznání mé vlasti ...“ (konec citace).

Je mnoho jmen, které je možno spojovat s Remešem. Byli to například A. Frič, F. Slavík, J. Jahn, A. Slavík, V. Procházka, J. Klvaňa a mnozí další.

Materiál napsaný M. Remešem je nesmírně bohatý a psát o tomto člověku je v mnoha ohledech z mého pohledu troufalé, ale má zarputilost

a trocha štěstí způsobila, že mi bylo umožněno navázat, nejprve jen písemný kontakt a posléze i tento posunout, na osobní setkávání s praneteří Maurice Remeše paní Evou Kreiselovou, který trvá již sedm let.

Materiály uložené v archívech jsou velmi důležité, ale pokud se badateli podaří navázat kontakt s někým, kdo si na popisovanou osobu pamatuje, neboť byl součástí jejího života, je to opravdu velké štěstí. Požádal jsem tedy tuto výjimečnou ženu, bývalou baletní umělkyni, později profesorku baletu, která zanechala výraznou stopu v místech svého působení (Pardubice, Ostrava, Olomouc), aby mi napsala vše, co si vzpomene v souvislosti s jejím prastrýčkem. Předkládám tedy útržky z jejich zápisků.

Cituji:

*„Strýčku drahý, hodně zdraví
přeje k svátku Evička.
Při tabuli ať ti voní
tato kytička.“*

Toto přání složené mou babičkou jsem přednesla svému prastrýci dr. Maurici Remešovi 21. 9. 1940. Bylo mi tehdy čtyři a půl roku. Manželka dr. Remeše teta Mařenka, jak jsme jí vždy říkali, byla sestrou mého dědečka Karla Nešvery. Naše rodiny se velmi úzce stýkaly. Myslím, že dědeček byl největším přítelem strýčka v osobním životě. Jejich přátelství vzniklo již za I. světové války, kdy spolu cestovali do Alžiru, Turecka a Francie (Biaritz) i s babičkou Valérií... Na velikonoční úterý jsem ho chodívala vymrskat – schovával se přede mnou a jednou s dr. Kettnerem

Praneteř Eva s manželem Jiřím a pejskem Hokim na zámku v Kuněně (Foto autor).

Seznam zkamenělin pojmenovaných po Remešovi. VK Olomouc.

klekali a prosili o milost. Velkého strýce Radima jsem se ze začátku bála, připadal mi obrovský, když mne zvedl na ramena, byla jsem u stropu. Pak jsem však jemu i strýčkovi Mauricovi věnovala své kresby, které oba velmi oceňovali ... Sedával u svého psacího stolu, který byl plný knih a výpisků, pod obrazem Davida s Goliášem v proutěném křesílku. Vyprávěli jsme si hlavně o divadle, ale také o paleontologii, botanice a astronomii. Strýčkovým dalekohledem jsem poprvé viděla čtyři z měsíců Jupiterových a náš měsíc zblízka ... Naposledy jsem ho viděla, když byl již nemocen, přesto se neustále zajímal o všechno dění ve světě a humor neztratil. Nakonec jeden z jeho oblíbených vtipů z Hané: Hanák se topí v Moravě a prosí „Panenko Maria, zachraň mňa, kópím tě velikó svíco.“ Podaří se mu zachytit se o kořen a říká „A h...o tě dám!“ Kořen se vytrhne a on se topí znova: „Ale Panenko Maria, copak ty nerozomíš špáso?“... (konec citace, osobní archiv autora).

Paleontologie je věda, která je vědou komplexní a M. Remeš k ní měl výrazné předpoklady, které uplatnil ve svých pracích a je velkou škodou, že ač z jeho strany byl předán rukopis „Štramberský vápenec a jeho zkameněliny“ v roce 1933 městu Štramberk, které si tuto práci u něj objednalo, nedošlo ze strany města vlivem hospodářské krize k završení – tedy, že tato práce nevyšla tiskem.

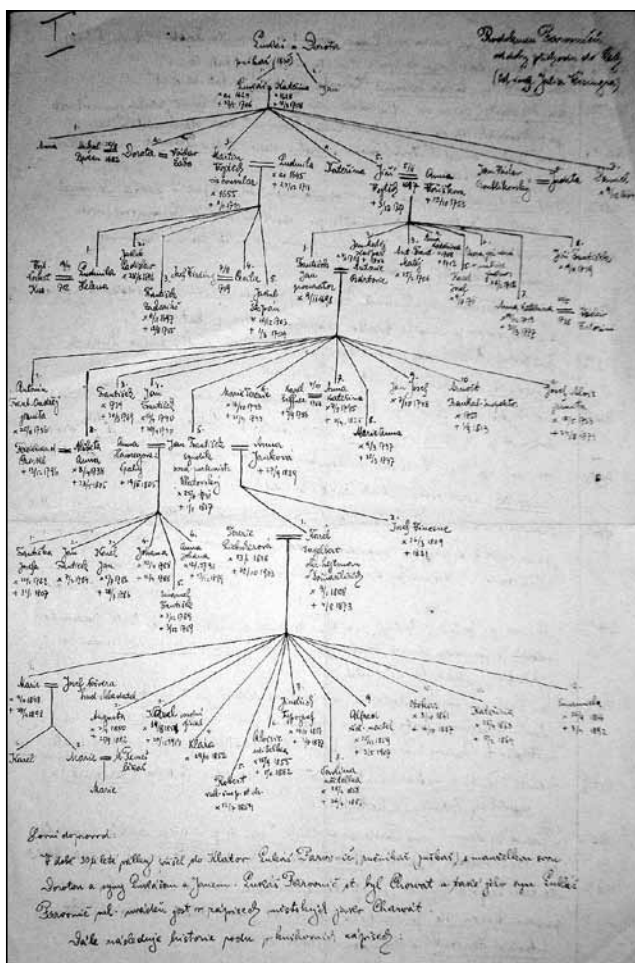
A vše co se poté dělo kolem tohoto rukopisu –, který byl dokonce, jak se píše ve Vlastivědném

přehledu Novojicka na straně 76 u jména Bohuslav Blažek. Citují: ... „Připravoval k vydání práci Dr. Mořice Remeše: „Zkameněliny štramberské“ s kresbami učitele Eduarda Talafanta. Rukopis se za okupace ztratil, uchovaly se jen kresby s popisem.“ – bylo obestřeno tajemstvím. Když jsem se začal více zajímat o vše, co je spojeno s Remešem, začal jsem i pátrat po oněch kresbách, zjistil jsem, že rukopis ztracen není a je uložen v Příboře v muzeu ve fondu M. Remeš pod číslem 114/86. Ale bohužel se zmíněné originály kreseb nepodařilo dohledat. Existují naštěstí jejich kopie, i když nikoliv všech tabulí.

Práce, které jsou spojeny s tímto mužem nelze jen tak jednoduše ukončit; stále je co objevovat. Rozloučím se tedy slovy tohoto velikána: „Čím činnější jsem byl, tím častěji jsem mohl chybiti. Toť přirozené!“ (905/83).

Bronislav Novosad, Kunín

Muzeum Novojičína, pobočka Příbor, karton: Dr. Remeš, spisy, poznámky, životopis, doklady 114/85–140/85, př. č. 115/85/ 1–30 a pozůstalost Mořice Remeše uložená ve Vědecké knihovně v Olomouci.

Remešův rodokmen – ukázka jeho genealogické práce.

Jan Lukášek – malý velký muž

Je to už několik měsíců co jsme se rozloučili s Janem Ivanem Lukášekem, plk. v. v. Zemřel 28. února 2009 v nedožitých 86 letech.

Honza Lukášek se narodil 2. května 1923 v Bratislavě českým rodičům. Tady také prožil své dětství a jinošská léta. Za 2. světové války byl aktivně zapojen v odboji proti německým okupantům, dvakrát se dostal do zajetí a dvakrát z něho uprchl. Po válce působil v armádě, byl přidělen k výsadkovému vojsku a brzy již působil jako zkušební výsadkář, instruktor. Během svého působení v armádě prošel řadou významných velitelských funkcí.

Po okupaci ČSSR vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968 se dostává do ostrého konfliktu s tehdejšími stranickým a vojenským vedením na letišti v Mošnově a je nejprve odvolán z funkce zástupce velitele a o pár měsíců později je z armády propuštěn. Honza Lukášek má však velikou oporu ve své manželce Boženě a v celé rodině, a tak se s touto situací vyrovnává a jde pracovat do civilního sektoru.

Tady více než kdy jindy platí, že vše zlé je k něčemu dobré, pokud by Honza Lukášek pokračoval ve vojenské kariéře zřejmě nikdy by jsem se s ním neseznámil a nespřátelil a velmi by byla ochuzena také ochrana přírody a to nejen ta dobrovolná. Honza Lukášek měl bezesporu přírodu v krvi již od mládí, ale je přímo neskutečné s jakou vervou se pustil do ochranařiny v relativně pozdním věku. V roce 1981 spoluzakládá novou organizaci ČSOP ve Štramberku a na dlouhá léta se stává jejím předsedou. V roce 1987 nastupuje na poloviční úvazek na oddělení státní památkové péče a ochrany přírody v Okresním vlastivědném muzeu v Novém Jičíně. Rychle se vzdělává v botanice, zoologii a ekologii.

Miloval práci s dětmi, zakládá také oddíly Mladých ochránců přírody, měsíčník „Tam-Tam“, který tiskne a sestavuje z vlastních prostředků. Na školách v okolí Štramberku měl v klubech přes 450 dětí, získal s nimi řadu vítězství a ocenění na různých soutěžích. Velký kus práce odvedl také při ochranařském mapování a řadu let byl aktivní i na ústřední úrovni Českého svazu ochránců přírody, jako člen komise ochrany přírody a odborný garant.

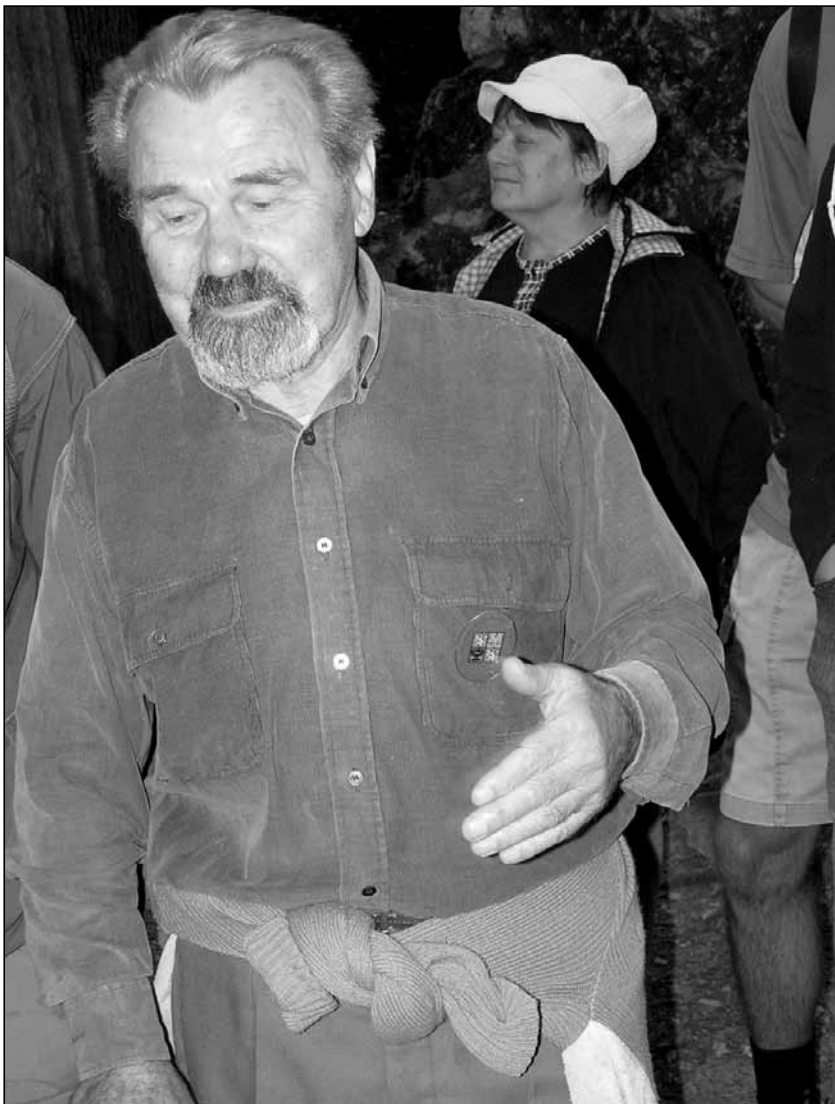
Nejvíce se asi v myslích ochranařské veřejnosti zapsal díky úspěšnému projektu repatriace jasoně červenookého do unikátní štramberské přírody. Při této velmi obtížné práci bylo nejlépe vidět jaké obrovské úsilí, trpělivost a vytrvalost umí Honza Lukášek vyvinout, aby dosáhl kýženého výsledku. Dozvalo se mu uznání předních entomologů z Evropy. Je nositelem čtyř pamětních medailí „Příroda děkuje“, ceny Josefa Velka a Jana Šmardy, cenu ministra životního prostředí obdržel v roce 2007.

Mé osobní vzpomínky na plk. v. v. Jana Ivana Lukáška jsou velmi osobní a silné, jsem vděčný za společné hodiny strávené na cestách, kdy jsem mohl nerušeně poslouchat jeho životní příběhy. Byl to můj životní učitel, „Guru“.

Honza byl malý, velký muž, člověk s obrovským srdcem, na kterého nelze zapomenout.

Petr Orel

Foto PaedDr. Jan Eichler

Poslední tři zimy byly teplejší

V roce 1969 vydal Hydrometeorologický ústav třetí díl Podnebí Československé republiky. V osmi kapitolách zde najdete rozbor jednotlivých klimatologických prvků. V kapitole věnované teplotě vzduchu je mimo jiné uvedena nejvyšší a nejnižší průměrná teplota jednotlivých kalendářních měsíců, tříměsíčních ročních období a kalendářních roků za šedesátileté období 1901–1960 z deseti vybraných meteorologických stanic Čech a Moravy a pěti stanic Slovenska.

Čtenář, který něco četl nebo slyšel od svých předků o strašné zimě 1928–29, by mohl mít dojem, že tato zima byla nejtuzší na celém území bývalého Československa v minulém století. Je až s podivem, že i na tak malém kousku Evropy figuruje na různých pozorovacích místech jako nejstudenější celkem pět ročníků!

Nejnižší průměrnou teplotu za prosinec–únor má nejčastěji zima 1939–40, na Moravě a jihu Slovenska vítězí zima 1928–29, ale třeba na horách byla nejstudenější zima v roce 1942 nebo 1947. Poněkud se vymyká Lučenec s největší zimou v sezoně 1908–09.

Kdyby bylo zpracováno jen o něco delší období, možná by se našlo někde první místo i pro velmi studenou zimu 1962–63. Vzpomínám si, že jsem se kdysi dočetl, že v roce 1963 zamrzlo jedinkrát v minulém století Bodamské jezero.

Já jako amatér si mohu dovolit hodnocení klimatologických prvků provádět jiným způsobem. Tak třeba zimu hodnotím jako rozšířené období čtyř nejchladnějších kalendářních měsíců sezony. Jinak by totiž nevyunikala zima 1986–87, kdy první polovina března měla neskutečný průměr minus osm stupňů a podíváme-li se jinam, tak na Plzeňsku klesla teplota ještě v březnu po čtyři noci v rozmezí 20 až 28 stupňů pod nulou! V polských přístavech byl ještě v půli března 1987 až metr tlustý led.

Dále považuji za klimatický standard 80leté období 1901–1980. V těchto letech bylo počasí normální pro naše předky nebo pro současnou starší generaci. Světová meteorologická organizace zvolila za standardní klimatické období třicet let 1961–1990, nový Atlas podnebí Česka (2007) rozšířil standard na 40 let 1961–2000.

Je třeba si ale uvědomit, že v roce 1988 došlo k významné dílčí klimatické změně přinejmenším ve středoevropském prostoru. V posledních 22 letech totiž jasně převažovaly teplejší zimy a do loňska kalendářní roky s teplotou vyšší než 8,4 stupně v mírné pahorkatině našeho regionu. Pokud tedy informuji zájemce o počasí nebo čtenáře POODŘÍ, pak srovnávám současnou teplotu s klimatickým standardem vzdálenější minulosti, případně s teplotou dvanáctiletého období 1997–2008,

kdy byla odchylka obzvláště pozoruhodná, více jak jeden stupeň.

V následujících řádcích srovnávám svá osobní kritéria pro normální zimu s teplotou největších zim 20. století a teplotou posledních tří ročníků:

Během normální zimy by měla klesnout teplota v Hladkých Životicích alespoň jednou na minus 18 stupňů nebo níže. V první polovině února 1929 ale poklesla teplota v našem regionu celkem po deset nocí v rozmezí minus 25 až 35 stupňů.

V posledních třech letech jsem zaznamenal nejnižší teplotu 3. ledna 2009, a to minus 15,8 stupně.

Celodenní průměrnou teplotu nižší než minus 10 stupňů bych měl zaznamenat ve třech až pěti dnech.

Nejvyšší počet takto chladných dnů byl v zimě 1946–47, a to 37! Zima století 1928–29 měla takových dnů „jenom“ 32, ovšem v sedmi dnech byl průměr minus 20 až 27 stupňů.

V posledních třech letech jsem zaznamenal nejnižší 24hodinový průměr opět letos 3. ledna s hodnotou minus 9,7 stupně.

Alespoň jeden den během zimy by měl být arktický. Znamená to, že po celých 24 hodin zůstane teplota níže než minus 10 stupňů. Tady mohu nabídnout srovnání pouze z vlastního pozorování za posledních 37 roků. Zima 1984–85 měla osm arktických dnů. Největší zima 1929 měla pravděpodobně 11 arktických dnů, určitě ale po sedm dní setrvala teplota i odpoledne v rozmezí -17 až -22 stupňů.

Během posledních tří zim byla nejnižší maximální teplota letos 6. ledna, po celý den se držela na minus sedmi stupních.

Arktický den, na který nelze zapomenout, byl 23. ledna 2006, kdy jsem za čerstvého větru zaznamenal odpoledne -17,5 stupně. Ještě krutější byl mráz -19 stupňů s čerstvým větrem po celé dva dny 11. a 12. ledna 1987.

Na jednu zimu připadalo v minulosti 30 ledových dnů. Znamená to, že teplota zůstane po celý den pod nulou. Více zimních sezon mělo i přes 60 ledových dnů. A nemusíme ani pátrat příliš v minulosti. Vždyť zima 1995–96, která už je dávno zapomenuta, vykazala v Hladkých Životicích 69 ledových dnů.

Poslední zima 2009 měla právě 30 ledových dnů, takže v jediném měřítku odpovídala normálu.

Moje poslední měřítko pro zařazení zimy je mrazový index, tedy součet celodenních průměrů se znaménkem minus. Normální zima mívá index 250, největší zima 1929 měla index 823, letošní pak 175. Velmi dlouhá zima 2006 vykazala index 418, nejteplejší zima 2007 měla pouze 39, další teplá zima 2008 vykazuje index 123.

Zřejmě nejtěžší zima v novověku připadá na sezonu 1739–40. Dobové prameny je vylíčily následovně: *Dne 4. listopadu, po neuvěřitelně horkém létě začala mimořádně krutá zima. Tato dosáhla svého nejstrašnějšího stupně dne 6. ledna 1740, ovšem 9. leden je možno považovat vůbec za nejstudenější den celého 18. století. Cestující i postilioni mrzli přímo ve vozech a koně umírali sotva dorazili k městským branám. Venku se vůbec nedalo mluvit, neboť ústa ihned zamrzala a kůže na obličej praskala. Krávy mrzly ve stájích ve stoje, v ovčinech za noc pomrzlo 40 i 60 ovcí najednou, husy a kachny ležely v kurnících bez hnutí, lesní pernatá zvěř se dala chytat do rukou. Dobytek musel být po třicet týdnů krměn a ustájen. Na mnohých místech byly zkrmeny i došky ze střech. Ještě začátkem dubna se dopravovalo na saních.*

V naší pozorovací řadě jsou tři zřetelné epizody s převahou teplejších zim (viz grafy). V letech 1910–1921 bylo devět zim teplejších a jen tři chladnější, sedmileté období 1972–1978 mělo jednu zimu průměrnou a šest teplejších, poslední epizoda trvala velmi dlouhých 22 roků, jak ukazuje následující graf. Ještě taky pětileté období 1948–1952 mělo všechny zimy teplotně nadprůměrné.

Některé prognózy předpokládají, že období nadprůměrných teplot pomalu končí

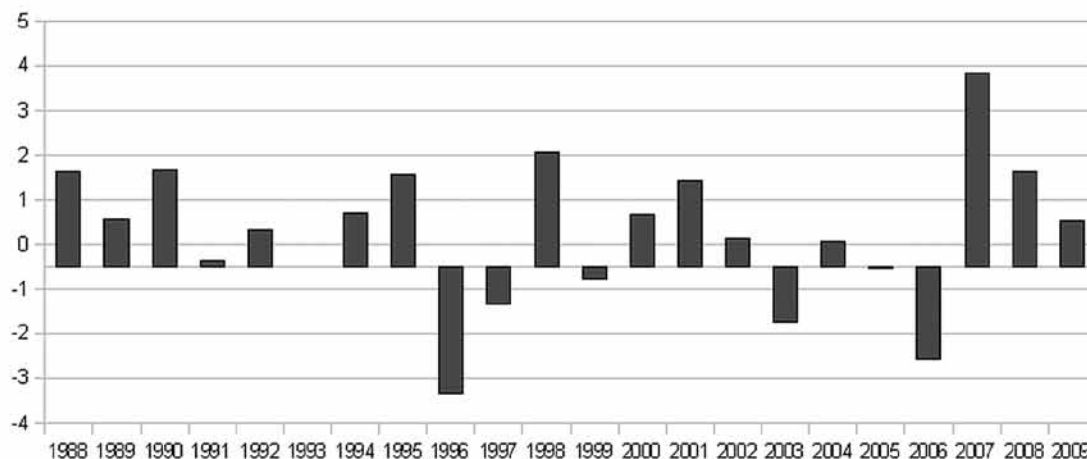
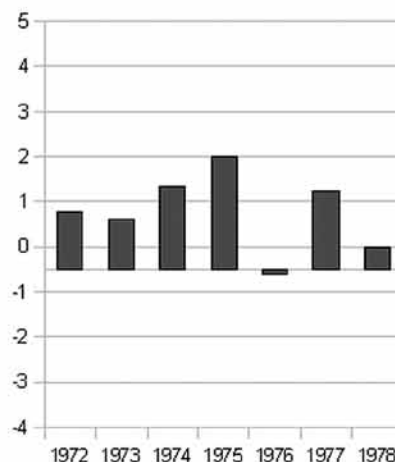
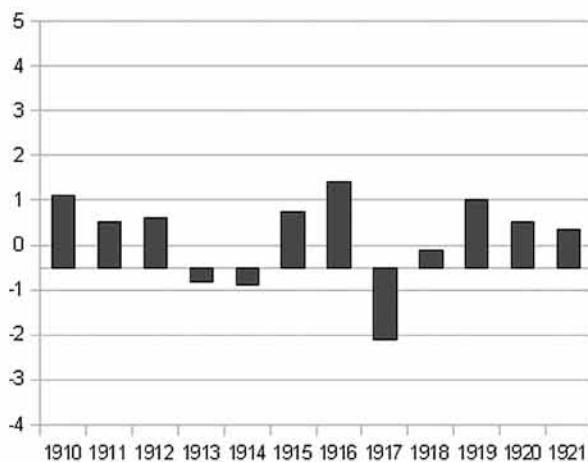
Duben byl nejteplejší od roku 1920

Po velké kladné teplotní odchylce, která začala v dubnu 2006, měl letošní leden teplotu odpovídající průměru 1901–1980, další čtyři měsíce byly ale teplejší. Duben s kladnou odchylkou 4,7 stupně vychází jako nejteplejší za posledních 89 roků. Dne 28. května začalo relativně chladné období, byl to předčasný nástup Medarda. Pro medardovské období je totiž více charakteristické ochlazení než nástup dešťů. V tomto čase dochází k přestavbě tlakových útvarů na severní polokouli. V severní Americe se posouvá frontální zóna k severu, nad Sibiří se rozpadá anticyklona a v Evropě se mění teplé jihozápadní proudění na chladnější severozápadní.

Zásluhou teplých nocí ke konci června se průměrná teplota šestého měsíce vyrovnala dlouhodobému průměru.

Sněhová pokrývka a atmosférické srážky

Přestože zima byla teplotně mírná, sněhu jsme si užili dostatek i v relativně suché lokalitě v okolí Hladkých Životic. Souvislá sněhová pokrývka ležela

celkem 37 dní a v dalších celkem 27 dnech jsem zaznamenal poprašek nebo nesouvislou sněhovou pokrývku, případně napadlo více sněhu a ten za několik hodin roztál. Poprvé sněžilo 19. listopadu a naposledy 25. března. V Hladkých Živicích bylo nejvíce sněhu 23. února, a to 18 cm.

V dubnu spadlo v Hladkých Živicích pouze 7 mm vláhy! Větší sucho na jaře jsme zažili před dvěma roky a na vláhu byl tenkrát chudý i červen. Letošní březen i květen však byly měsíce na vláhu bohaté a v červnu spadlo v Hladkých Živicích 181 mm srážek, což je více než dvojnásobek měsíčního normálu.

Vydatné přívalové srážky v květnu i červnu přinášely spoustu zeminy ze svažitých lánů za Fulnekem. Vlivem intenzivního zemědělství a rozsáhlých pozemků tak mizí milimetr po milimetru orná půda.

Ladislav Rošlapil, klimatolog-amatér, Hladké Životice

Povodně...

V noci ze středy 24. června 2009 na čtvrtek vyvolaly mohutné přívalové srážky na Novojičínsku a v dalších částech severní Moravy bleskové povodně.

V Poodří byly nejvíce zasaženy Jeseník nad Odrou, Kunín, Polouvsí, ale i Bernartice nad Odrou, Hůrka a další obce, kdy se během několika desítek minut rozvodnily Luha a Jičínka a vystoupily ze svých břehů místy až do výšky několika metrů. Mnohé domy byly zaplaveny i vodou přímo stékající ze svahů. Rozsah škod byl mnohde větší než v roce 1997.

Nechceme se k těmto událostem s tragickými následky vracet. Bylo o nich již napsáno mnoho, asi už není co podstatného dodat. Hlavně však nechceme připomínat onu osudnou noc a jít tak zlé zážitky.

Sluší se však především vzpomenout na oběti záplav a držet palce všem, kteří byli červnovou povodní zasaženi, při opětovném návratu k normálnímu životu.

A také poděkovat těm, kteří přijeli pomáhat. Na chvíli jsem se zastavil na zámku v Kuníně a bylo hodně příjemné vidět, jak přijíždějí dobrovolníci pomoci při úklidu a odstraňování škod. Jiní se ozývali s nabídkou finanční nebo materiální pomoci a nebylo tomu tak, myslím, jen tam.

Nezištný zájem o ty, kteří jsou v tísní, byl asi to jediné pozitivní, co velká voda přinesla. Na druhé straně kdyby vydržel, tak by to nebylo zase tak málo.

Radim Jarošek

Desáté Obecní slavnosti ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Historická „Jízda kole obila“

Již podesáté probíhaly 29. a 30. května 2009 ve Staré Vsi nad Ondřejnicí obecní slavnosti. Jak a proč před deseti lety začaly? 6. prosince 1999 předal ve Sněmovně v Praze její předseda Václav Klaus v doprovodu místopředsedkyně Petry Buzkové zástupcům obce – starostovi Daliboru Dvořákovi, místostarostovi Jaroslavu Máchovi a kronikáři Jaromíru Chvostkovi – dekret o udělení znaku a praporu pro Starou Ves nad Ondřejnicí. Obecní rada následně rozhodla, že na počest tohoto významného historického aktu uspořádá v první polovině roku 2000 obecní slavnost, na níž budou obecní symboly představeny veřejnosti. Tak se také stalo.

V následujícím roce došlo k dalšímu ocenění snahy zastupitelstva o zvelebení obce a obohacení života občanů udělením titulu Vesnice roku 2001 Moravskoslezského kraje. 26. února 2002 prezident republiky Václav Havel tento titul předal na Hradě starostovi jako ocenění práce a úspěchů, kterých obec dosáhla.

A tak byl opět důvod k oslavám, které se od té doby konají každoročně a zcela záměrně byly spojeny s obnovením historické tradice „Jízda kole obila“. Ta byla v obci pořádána od nepaměti

Starosta D. Dvořák a místostarosta J. Mácha před praporem obce (2002).

Zastávka jízdy na Horním konci Staré Vsi (2003).

a jen světová válka, okupace a jiné okolnosti ji na čas přerušily. Po 2. světové válce tuto tradici obnovil tehdejší předseda MNV František Tyleček. Místní zemědělci jeho výzvu vyslyšeli a na vyšňořených koních objížděli hranice obecního katastru. Slavnostní „Jízda kole obila“ se pak konala u příležitosti oslav 700. výročí založení Staré Vsi 25. května 1969.

Pro vysvětlení k roku oslav nutno uvést: Před lety byl považován za rok založení obce (přesněji by bylo za první zmínku o její existenci) rok 1269 podle tzv. zakládací listiny města Brušperka - údajně z 6. prosince 1269. Teprve pozdější historikové ztotožnili Starou Ves s Brunneswerde, jak ji jmenuje biskup Bruno ze Schauenburka v závěti datované dnem 29. listopadu 1267. A jak probíhala „Jízda kole obila“ v roce 1969?

V obecní kronice čteme: „Za krásného počasí se před více než 400 diváky seřadil průvod 43 koní z obce i okolí. Po půl druhé odpoledne uvádějí fanfáry slavnostní projev zámeckého purkrabího Františka Tylečka. Průvod za doprovodu hudby směřuje ke kostelu, u mostu zatáčí do polí, po Delfínově cestě směřuje k dukelské kapli a dále ke Krmelínu, kolem Lištince se obrací k hornímu mlýnu. Tam po proslovu purkrabího následuje potřebné občerstvení koní i jezdců. Průvod se pak ubírá k Trní podél Březin na Záhumení, nad Hůrkou jej vítají družičky a duchovní Hrazdil. Stovky lidí pak čekají na příjezd kolem hostince U Mostu a v okolí školy. Poté se hudba s částí průvodu odebrá na pobožnost do kostela a po ukončení v 18.00 hodin se přítomní odebrali za zvuku

Zámecká kapela.

Drábové vyplácejí selské synky lískovým prutem.

pochodu Šly panenky do sálu hostince U Mostu, kde následovala taneční „koňská“ zábava“.

Autentický projev Františka Tylečka o původu tohoto zvyku říká: „Ve Staré Vsi nad Ondřejnicí jezdíval o svatodušním pondělí průvod koňmo do polí (v místním nářečí se jelo kole obila). Původ tohoto zvyku není přesně znám a vysvětluje se ve třech variantách:

- Za třicetileté války obsadili obec Švédové za velení generála Torstensonova, avšak byli zdejšími obyvateli vyhnáni. Část poražených se po nějaký čas skrývala v místních lesích, které pak byly koňmo prohledávány a utíkající Švédové pronásledováni. Na paměť osvobození obce od Švédů koná se prý tato místní slavnost.

- Tato verze říká, že v dřívějších dobách, kdy majetková držba nebyla tak pevně určena, označena a v katastrálních operátech tak zaznamenána jako v období od Marie Terezie až do nedávné doby, objížděly se každoročně hranice obecního katastru, zda nebyly porušeny. Při té příležitosti byli prý mladí občané u hlavních hraničních míst šleháni pruty, aby jim poloha hranic lépe utkvěla v paměti.

- Poslední verze označuje tuto vyjíždku koňmo jako procesí rázu čistě náboženského. Jedna ze starých písemných zmínek je z roku 1869, kdy v knize „Brušperk a jeho okolí“ popisuje kněz František Pinkava tento zvyk takto: O svatodušním pondělí vyhlásí p. farář na žádost obce představenstva, že konati se bude průvod koňmo, aby dle slov žalmisty Páně, nejen rozumné stvoření, ale i nerozumná hovádka Boha chválila, aby Bůh na prosby věřících veškeré polní ourody, které právě teď v největším rozvoji stojí a oku lahodí, žehnatí a od všeliké nehody milostivě chrániti ráčil, by nejen lidem, ale i zvířatům k prospěchu a užitku sloužily.“

Současné obecní slavnosti pořádané obecním úřadem mají bohatou kulturně společenskou náplň. Jsou konány v zámku a v přilehlém zámečném parku. Jsou zahajovány fanfárami muzikantů

Zámecké kapely z věže zámku a výzvou písaře, aby se občané pěší i koňmo shromáždili před zámkem k uvítání vrchnosti. Ze zámku vychází zámecký pán z rodu Podstatských s chotí. Je uvítán kasací místního rektora a školních dítek, písařem, farářem a fojtem. Ten pak seznamuje majitele panství se vším, co se ve vsi během roku událo. Panstvo v dobových krojích pak nasedá do kočárů, ostatní v průvodu na vyšňořených koních v čele s fojtem – současným starostou obce pak projíždějí obcí a celý program opakují též na horním konci obce a v přilehlé Košatce, která patří do Staré Vsi. Součástí „Jizdy“ je vyplácení selských synků, kteří bývají na pomezních kamelech po starodávném způsobu pruty šleháni, aby jim „tako znalost jakož i šetrnost stávajících pozemků v paměť hluboce vštípena byla“.

Po návratu „Jizdy“ pokračuje program na pódiu v zámečném parku. Letos předstoupily před panstvo delegace všech zájmových organizací obce nejen se svou veršovanou zdravicí, s typickými dary, ale i se svými požadavky. Dostavily se i zahraniční delegace z Bavorska, Skotska, Vietnamu, Afriky a Japonska (v podání členů Klubu důchodců) v tamních typických krojích. O překlad z cizích jazyků se musel postarat panský písař, který se toho zhostil pohotově a skutečně osobitě. Nápaditá, mnohdy veršovaná vystoupení byla nejen výrazem smyslu pro humor, ale hlavně výrazem výborné spolupráce staroveských ve všech oblastech společenského a veřejného života v obci. Scénář místostarosty a kronikáře obce Mgr. Jaromíra Chvostka a předsedy stavební komise Ing. Radislava Foly si zaslouží uznání. (A připočteme-li k tomu sponzorské dary některých místních podnikatelů, je to nejcennější deviza, s níž může vedení obce počítat. A to není málo).

Po této ceremonii pokračoval program na pódiu vystoupením dětí mateřské a základní školy, představil se místní Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica, cimbálová muzika Ondřejnica a cim-

Vystoupení na zámečkových arkádách v programu Festivalu Poodří F. Lýska (2006).

Vystoupení souboru Ondřejnice před zámkem (2007).

Fojt (starosta D. Dvořák) vyjíždí v čele průvodu na obhlídku obce (2007).

bálová muzika Fojt z Brušperka i místní dechovka Zámecká kapela. Hosty byly národopisné soubory Hlubinka z Ostravy, SLPT Valašský vojvoda z Kozlovic a Zespol Piesni i Tanca Silesiane z Katovic. Zájmu diváků se těšilo pohádkové divadelní představení dětí z Košatky. Večerní program zpestřil zpěvák a imitátor Vladimír Hron svou „Abecedou hvězd“.

Ve svých stáncích se v parku představili též vyznavači dochovaných řemesel i letečtí modeláři. Večer se u zámku rozzářila ohňová show předváděná skupinou historického šermu Keltik a pak

si návštěvníci mohli zvolit buď besedu u cimbálu na zámeckém arkádovém nádvoří, nebo country hudbu Paďouři v amfiteátru. V minulých letech se při vystoupeních vystřídaly desítky souborů různých žánrů – např. Swingový orchestr Zdeňka Pukovce z Příbora, Divadlo „M“ manželů Petrovských z Duchcova, folklorní soubory z Dánska, Polska, Polska či mládežnická dechovka z Jistebníku a německé Kostnice.

Hrabata z rodu Podstatských (Y. Dvořáková, J. Chvostek) vítají „poddané“ (2007).

„Panstvo“ zdraví „poddané“ (2007).

Doprovodnými akcemi obecních slavností bývají výstavy v zámecké galerii. Letos to byly krajino-malby spolku Mlejn z Ostravy a práce místních výtvarníků paní Hany Kumalové a dřevořezby pana Kamila Kopřivy. V předešlých letech zde vystavoval akademický malíř pan Vladimír Neuwirt, fotografové pan Vítězslav Jurečka z Hukvald a pan Jan Lipina z Jistebníku. Jedna z výstav byla věnována Krajině domova v malbě a fotografii místního rodáka Jiřího Ševčíka. Zdařilá byla též výstava dokumentů k 740. výročí obce či výstava dochovaných předmětů „Pomocníci našich před-

ků“. Bohaté jsou tradice společenského života ve Staré Vsi. Vždy zde zněla hudba a zpěv, vždy se zde sportovalo, vždy se našly ochotné ruce i mozky ke spolupráci. Záleží na všech občanech, aby tomu tak bylo i nadále.

V roce 2004 vznikl díky iniciativě vedení Lašského souboru písní a tanců Ondřejnica Festival Poodří Františka Lýska (FPFL). Ten začíná v dubnu v Proskovicích, pokračuje v květnu ve Staré Vsi n. O. (už v předvečer Obecních slavností pod názvem „Staroveské zámecké arkády“, které využívají výbornou akustiku zámeckého arkádového nádvoří k prezentaci sborového zpěvu). A končí v červnu v Jistebníku. V roce 2007 pak vzniklo Občanské sdružení FPFL, které festival organizuje a zve k vystoupení folklórní soubory a interprety sborového zpěvu.

Lze s jistotou říci, že Poodří je nejen krajem kvetoucích luk a rybníků, ale že jeho krajina je místem, kde vznikly a dále žijí bohaté kulturní a hudební tradice. Ať tedy vzkvétá Poodří a rozvíjí se spolupráce zdejších obyvatel! Obecní slavnosti a FPFL představují ve Staré Vsi nad Ondřejnicí velmi zdařilé novodobé slavnosti, která se těší návštěvnosti diváků z širokého okolí.

Alena Ševčíková

Japonský pozdrav – gejša ze souboru Keltik (2009).

Ohlédnutí za 6. ročníkem Festivalu Poodří Františka Lýska (24. dubna – 20. června 2009)

Příspěvky o Festivalu Poodří Františka Lýska (dále též FPFL) mají v POODŘÍ již svou stálou rubriku. Domnívám se, že si ji zaslouží, jde jistě o výjimečnou akci, na niž můžeme být pyšní. Texty v předešlých číslech měly především informační charakter, nyní jsme zvolili jinou, reportážní formu poskládanou ze „střípků a postřehů“ Mgr. Jiřiny Matějové z Jistebníka. Začněme tedy nejprve krátkou vzpomínkou Jistebnického zpěváčka Aloise Hýla, o němž jsme psali v minulém čísle. Níže publikovanou vzpomínku napsal po letech A. Hýl jako ředitel školy v. v. (1993).

Jistebnická škola se v letech 1928–1930

buduje na kopečku s pohledem na rybníky, železniční trať a v dáli se rýsují Beskydy. Do ní jsme se stěhovali na jaře 1930, sami jsme se na stavbě podíleli, i když se to panu řediteli nelíbilo. Tu brigádu vybojoval učitel uměleckých rukou pan učitel Lýsek. A nosili jsme lavice, pomůcky a nakonec byla sláva, pódium před školou, slavnost otevření nové školy s hrdým titulem – škola TGM. Oživme ještě obrazy z hostince „U Matěje“.

Je to obraz kruté zimy v r. 1929. Přicházíme zkrehlí do vytopené třídy, je dávno po osmé hodině a paní učitelka Moslerová nám ve studené vodě tři namrzlé ruce. Jsou mrazy přes 30 stupňů, žádné uhelné prázdniny, pan ředitel Ubelaker však dává od čtvrtku volno. Je jaro, povodeň. Odra vylitá z břehů. Louky a cesta jsou pod vodou – od mostu k hrázi chatrná uzoučká lávka – bože, jak krásně jsme se báli, když pod námi hučela hnědá záplava. To uvádím jen jako zasvěcený úvod vzpomínek na nejslavnější období jistebnické školy. Byl jsem žákem třídy, která se stala základnou sboru Jistebnických zpěváčků.

Z té naší nejstarší éry jsou nezapomenutelné vzpomínky na vystoupení v Petřvaldě, Hrušově, Slezské Ostravě, Staré Vsi a nezapomenutelný zájezd na Oravu, do Dolného Kubína. A což první vystoupení v ostravském rozhlase? Žádný playback, zpívalo se přímo, živě a rozhlasové vlny začaly roznášet jistebnickou slávu. Byla i řevnivost, bylo nepochopení, bylo třeba rozbít představu, že děti nejsou schopny vytvářet umění. Do doby Lýskovy éry byl dětský pěvecký sbor na škole pojmem neznámým. Za deset let bylo v Československu 329 dětských pěveckých kroužků a sborů.

Dost mě a nejen mě mrzí, že v rodné obci Františka Lýska jakoby zapomínali. Je známo, že doma je málokdo prorokem, možná že převládají více vzpomínky na přísnost, nekompromisnost, kázeň nad velikostí celoživotního díla proskovického rodáka. Vyslovuji proto otázku

do Proskovic: vzpomenete v příštím roce devadesátin svého rodáka? Jistě je nás dost, kteří bychom se rádi zúčastnili. O Jistebnických zpěváčcích by bylo možno snést nescíselně mnoho vzpomínek, historek, dojmů, ale to bych musel moc doširoka – a o to tu dnes přece nejde.

Končím vzpomínkou na rok 1974. Tehdy jsme se sešli v kulturním domě v Ostravě, bylo to u příležitosti 70. narozenin pana učitele Františka Lýska. Tehdy, po 30 letech, jsme se, bývalí Jistebničtí zpěváčci, postavili na jeviště a beze zkoušky, pod gesty svého učitele a slavného sbormistra jsme zazpívali Když se večer stmívá a Vlastovičky. Ještě dvakrát jsme si zazpívali, už bez p. učitele Lýska, naposled před devíti lety v Jistebníku. Kolik by nás ještě mohlo zazpívat. Nezkusíme to?

Střípky a postřehy z 6. FPFL 2009

1) Pátek 24. dubna 2009. ZŠ Proskovice. Slavnostní zahájení festivalu

Přijíždím s Janou Ottovou ke škole v Proskovicích, všude je cítit slavnostní nálada, zahrady plné květin, slavnostně upravení lidé spěchající k místu konání. Před budovou se scházejí návštěvníci i malé předškolní děti se svými učitelkami. Těšíme se na setkání s pozvanými hosty a na program, proběhne v tělocvičně opravené a rozšířené školní budovy právě o tělocvičnu a vstupní areál.

Přicházíme včas na zahájení. Slavnostní slovo má starosta obce Jiří Matěj a ředitelka festivalu Eliška Krejčíčková. Vítají nás tóny dechové hudby a usměvavé tváře organizátorek, Květuše Lepilová-Lýsková z Lýskova nadačního fondu v Brně, ředitel ostravského studia České televize Ilja Racek, akademický sochař Miroslav Rybička z Jistebníka a místní obyvatelé. Všichni stojíme u busty F. Lýska, zakladatele novodobého dětského sborového zpěvu.

Program se odehrává v prostorách školní budovy. Výstavka dobových fotografií a vyzdobená tělocvična nabitá posluchači. Zdraví nás dětský pěvecký sbor Proskovjáček, asi tři desítky usměvavých dětí s velkou chutí zpívají lidové i umělé písně. Radost se roznáší k posluchačům. Po nich je to soubor Pěvci ze ZUŠ L. Janáčka z Ostravy-Vítkovic. Zpívají jednohlasé i dvojhlasé písně. Pak vystupují děti z folklorního souboru Malý Gruník z Ostravice. Zajímavý program lidových pohybových kreačí a písní: děti od 5 do 11 let se pohybují po ploše tělocvičny bez trémy a s jistotou profesionálních tanečníků a zpěváčků.

Oficiální zahájení festivalu se uskutečnilo, účastníci se rozcházejí s dobrou náladou. Ještě krátké setkání pořadatelů s hosty ve slunné třídě pestré školičky. Spontánní debata. K. Lepilová vzpomíná na vztah otce k rodné obci, chválí Poodří pro přírodní krásu i zpěvnost dětí a mládeže. Milé byly i vzpomínky na Jistebník, kde v útlém dětství poznala Jistebnické zpěváčky a připomněla i dům, kde bydlel sbormistr s rodinou u kolegy Josefa Vavrečky.

Loučíme se s tím, že se brzy uvidíme na pokračování trojjediného festivalu. A proč trojjediného? Protože se odehrává v rozmezí tří měsíců ve třech vesnicích – Proskovicích, Staré Vsi nad Ondřejnicí a Jistebníku v měsících dubnu, květnu a červnu.

Sdružení hudebníků Proskovice při slavnostním zahájení v Proskovicích.

Pěvci ze ZUŠ L. Janáčka, Ostrava-Vitkovice.

2) Sobota 25. dubna 2009. Restaurace U Psoty. Proskovice

Festival pokračuje. Jubilantům obce zazpívají děti ze souboru Proskovjáček. Hlavní program spočívá na Souboru lidových písní a tanců Ostravica z Frýdku-Místku. Lidové písně, tance v lidových krojích, muži, ženy, mladí i zralí tanečníci a pěvci, vzbudili vynikající atmosféru. I po rozloučení se souborem občané Proskovic zůstávají, debatují mezi sebou. Výborná nálada stále zůstává v pro-

storách nevelkého sálu, vyzdobeného fotografiemi z Poodří, vytvořenými Zdeňkem Lýskem, příbuzným prof. Františka Lýska. Fotografie řeky Odry,

Proskovjáček.

Soubor lidových písní a tanců Ostravica z Frýdku-Místku.

jistebnických rybníků i zákoutí s lučnými květy. To všechno je nádherné Poodří.

Po slavnostním zahájení festivalu proběhl 23. května v tělocvičně ZŠ Ostrava-Proskovice již V. seminář FPFL „Metodika vedení zkoušky tanečního souboru“.

Lektorkou semináře byla Mgr. Helena Skálová, vedoucí taneční složky souboru Hlubina – Ostrava, předsedkyně Folklorního sdružení Ostravy a Laška

Ze semináře „Metodika vedení zkoušky tanečního souboru“.

(FOSO), žačka profesorky Zdeny Kyselé, známé ostravské choreografky.

3) Pátek 29. května 2009, Staroveské zámecké arkády. Stará Ves nad Ondřejnicí

Začátek Staroveských zámeckých arkád byl naplánován na 18. hodinu. Účastníky koncertu přivítalo krásné prostředí staroveského zámku. Kdo ještě neměl to štěstí navštívit zámek, byl mile překvapen čtvercovým atriem a arkádami ve dvou patrech nad sebou.

To, co následovalo, předčilo veškeré očekávání. Hustě obsazené každé místo k sezení pod arkádami i ve spleti káblů ke kamerám a zvukové technice. Slavnostní přivítání hostů měla za úkol Věra Zavidčáková, předsedkyně kulturní komise v obci. Jako hosta neopomněla také přivítat nejstarší bývalou členku Jistebnických zpěváček (1929–1938) žijící v obci, dvaosmdesátiletou Dagmar Foltovou. A pochopitelně všechny štědré sponzory, přítomné zástupce všech tří obcí a zástupce médií.

Jako první zazpíval Pěvecký sbor ostravských učitelek, který právem sklidil obdiv a potlesk. Pak nastoupil dětský pěvecký sbor Meandry z Havířova pod vedením dvou mladých vitálních sbormistryň.

Ale nebylo to jen zpívání, co děti čekalo. Ze zatažené oblohy se spustil silný hustý déšť a donutil zpívající, aby utekli pod arkády. A nemalé starosti měli i organizátoři, aby zajistili techniku před nebezpečnou vlhkostí. Zpěváčci se deštivého počasí nezalekli a pokračovali ve vystoupení a na výkonu to nebylo znát.

Pak jako švihnutí kouzelným proutkem se počasí umoudřilo, ale jen na chvíli. Mohl vystoupit komorní dívčí sbor Canto amabile ze Staré Vsi n. O. a dva sborečky malých zpěváček ze ZŠ této obce. I tyto zpěváčky byla radost poslouchat. Vyvrcholením podvečera ovšem bylo vystoupení opavského sboru Křížkovský. I tento soubor se musel potýkat s nepřízní počasí. Za předvedený výkon sklidil od posluchačů zasloužený potlesk.

Komorní dívčí sbor Canto amabile ze Staré Vsi n. O.

Na přítomné čekal ještě jeden program pátečního večera: Křest a prezentace DVD o minulosti a současnosti obce Stará Ves n. O. Poděkování patří autorovi H. Ohnheiserovi, který snímek vytvořil bez nároků na honorář.

Opavský sbor Křížkovský.

4) Sobota 30. května 2009. Stará Ves n. O. Festival Poodří F. Lýska. 10. Obecní slavnosti

Dnes v noci a celé ráno přšelo, zvedají se toky okolních potoků. Ve vzduchu je problém: nevylije se z břehů Ondřejnice? Zrovna dnes? Před půl jedenáctou se scházejí pozvaní hosté do obřadní síně obecního úřadu. Ředitelka FPFL Eliška Krejčíčková, starosta Ing. Dalibor Dvořák a předsedkyně kulturní komise obce Věra Zavidčáková vítají oficiální hosty: náměstkyně hejtmanky Moravskoslezského kraje pro sociální věci a kulturu Svatomíra Recmana (zástupce hejtmanky MSK Jaroslava Palase), Tomáše Moravce (zastupujícího poslance Jiřího Carbola), Ing. Milana Balabána, spoluzakladatele FPFL a čestného člena festivalové rady, místopředsedu Folklorního sdružení ČR Josefa Langeru a ředitele ČT, studio Ostrava Ilju Racka. K významným hostům patří i akademický sochař Miroslav Rybička, čestný člen rady FPFL, přítomni jsou také předsedkyně regionálního folklorního sdružení Ostravy a Lašska Helena Skálová, ředitel ZŠ Pavel Plečka, ředitelka ZUŠ Veronika Talpová, organizační vedoucí souboru Ondřejnice Pavla Hranická a vedoucí dětských skupin Jana Paličková, Adéla Adamusová, Adéla Sýkorová a Ivona Francová. V odpoledních hodinách festival navštíví také předseda FoS ČR Zdeněk Pšenica. V informačním centru zámku probíhá výstava výtvarníků spolku Mlejn „Obrazy z Poodří“ a v obřadní síni jsou vystaveny výtvarné a řezbářské práce (Hana Kumalová a Kamil Kopřiva), součástí programu je také ukázka leteckých modelů na sportovním hřišti a jarmark lidových řemeslníků.

Program festivalu a Obecních slavností zahajuje „Jízda kole obila“ – slavnostní objezd veškerých

hranic staroveských. Vše probíhá před zraky diváků, kteří jsou chráněni obrovským stanem a mohou sledovat divadelní scénu: v historických kostýmech předvedené Slovo k poddaným a vyplácení selských synků během návštěvy vrchnosti. Dobrou náladu budí komické splétání historie se současnými aktualitami v obci (včelaři, chovatelé, házenkáři, hasiči, děti z mateřské školy aj.).

Odpolední program FPFL na podiu v zámeckém parku zahajuje Malá Ondřejnica, cimbálová muzika Fojt ZUŠ Brušperk a taneční soubor Hlubinka-Ostrava. Zpívá se, tančí a hraje s takovou chutí ve všech dětských kategoriích, že se snadno nakazí ke zpěvu a tanci publikum. Vtipným slovem provázejí celý program sourozenci Ivona a Michal Francovi. Děti z Košatky pod vedením Ivy Chmelíčkové zahrály půvabnou pohádku O Sněhurce. Na pódiu předvádějí svůj program i děti z MŠ a ZŠ ze Staré Vsi nad Ondřejnicí. Po jejich vystoupení se znovu se rozezvučí tóny lidové hudby. Cimbálová muzika doprovází ladnou, houpavou a měkkou chůzi zkušených tanečnicků ze souboru Valašský vojvoda z Kozlovic. Následuje polský soubor lidových tanců a písní Silesianie z Katovic. Písně s tematikou láska, manželství a příběhy všedního dne i tance polského souboru velmi zaujaly početné publikum. Bohatě nabitý program dne pokračuje na podiu i na nádvoří zámku. Opět vystupují soubory Ondřejnica, Silesianie a Valašský vojvoda se svými muzikami. Pestrá skladba lidových písní a tanců, tanečníci v nádherných krojích. Perfektní, profesionální výkony účinkujících. Program slavností uzavírá ohňová show, předvedená skupinou historického šermu Keltik. Spokojeně odjíždím domů do Jistebníku s tím, že máme vynikající sousedy, kteří umí, drží pospolu a jsou vynikající organizátoři.

Poděkování patří staroveským zastupitelům obce, členům kulturní komise a zaměstnancům obecního

Soubor Valašský vojvoda z Kozlovic.

úřadu, správní radě občanského sdružení FPFL, organizacím, které se podílely jako dozor na výstavách, při stavění a bourání celého amfiteátru i nočním hlídání, a mohl by následovat dlouhý seznam občanů, kteří přišli a pomohli, kde bylo třeba.

Díky patří i sponzorům, jejichž loga mohli diváci vidět během celého programu v blízkosti jeviště. Šestý ročník FPFL se konal ve spolupráci s Folklořním sdružením České republiky a s finanční podporou Moravskoslezského kraje, Nadace OKD a pořádajících obcí.

Soubor lidových tanců a písní Silesianie z Katovic.

5) Pátek 19. června 2009. Folklořní večer. Zámek ve Staré Vsi nad Ondřejnicí

V pátek 19. června 2009 bylo celé dopoledne velmi špatné počasí, jedna dešťová přeháňka následovala druhou. Organizátoři večerního programu

Cimbálová muzika Ondřejnica.

na starověském zámku měli plnou hlavu starostí. Zlepší se toto nevlídné počasí, anebo ne? Čtrnáctá rozhodla. Program bude přesunut do jídelny školní budovy. Začala šaráda se židlemi a stoly, brzy je vše připraveno a pokračování 6. ročníku FPFL bude mít opět důstojné prostředí.

Plná jídelna zvědavých hostů netrpělivě očekává po 18. hodině první účinkující. Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica, cimbálová muzika Ondřejnica letos předvádějí program zaměřený na to, čeho není v životě nikdy dost – na lásku. A je načas i dívat. Radovat se ze sólových písní, lidového vyprávění, tance a zpěvu. Jako další v programu vystupuje dětský folklorní soubor Kytice z Prahy. Přináší písně, říkadla a tance ze středních, jižních a východních Čech.

Vrcholem programu je vystoupení folklorního zahraničního souboru Agrinio, tentokrát z Řecka. Přiblížil řeckou melodiku a tanečnost. Jiná země, jiné zvyky a tradice, seznamujeme se s jinou kulturou země Evropské unie. Po působivém programu ve škole následuje neformální setkání milovníků hudby a písní v prostorách starověkého zámku – a zpívá se až do ranních hodin.

Řecký soubor Agrinio.

6) 20. června 2009 Jistebník, Kulturní dům. Náves Jistebnických zpěváků. Závěr FPFL.

Po deštivém pátku i v sobotu ráno to s počasím není růžové. Zamračeno, s dešťovými přeháňkami, atrakce určené dětem venku se asi nebudou moci uskutečnit. Probíhají poslední úpravy na sále a umístění poutače FPFL před kulturním domem. Před půl druhou se začaly shromažďovat soubory, aby si naladily hlasy poslední zkouškou před vystoupením. Přesně ve 14.30 hodin začal koncert

Amatérského sdružení hudebníků – Dechový orchestr mladých Jistebník na Návsi Jistebnických zpěváků. Právě profesionálové na správném místě. Hudba se dotkla oblaků a počasí se ustálilo, skádkla pro děti se začala chystat.

V 15.00 hodin přijíždí do zcela zaplněného Kulturního domu v Jistebníku Květuše Lepilová z Lýskova nadačního fondu v Brně, který založili r. 1994 na počest sbormistra F. Lýska jeho bývalí zpěváci: Jistebničtí zpěváci (1929–1938), Dětský sbor z Bažova (1938–1945) a Brněnský dětský sbor (1945–1977). Slavnostní zahájení řídí moderátorka pořadu Jiřina Matějová za účasti starostů obce Proskovic a Jistebníka, ředitelky FPFL Elišky Krejčíčkové, členek rady občanského sdružení FPFL Věry Zavidčákové ze Staré Vsi n. O. a Marie Matějové z Proskovic a čestného člena festivalu profesora Ostravské univerzity Jana Mazurka a dalších hostů.

Závěrečný koncert FPFL v Jistebníku zahajujeme nově – znělkou, úryvkem lidové písně k tanci Starodavny z Košatky (v provedení vedoucích Orchestru mladých Jistebník Petra Habernala a Martina Halaty), pak vyhodnocuje Jan Lipina fotosoutěž „Poodří očima dětí“ (Zuzka Lipinová, Michaela Mikulová a Jana Šichorová dostávají hodnotné ceny a jejich fotografie jsou součástí výstavy v prostorách Kulturního domu). Autorem další výstavy fotografií Poodří je ředitel ZŠ TGM v Jistebníku Jaromír Sládeček.

A už vítáme prvního hosta programu – Pěvecké sdružení města Klimkovic. Úvodní skladba je v doprovodu Jistebnické třináctky. Verdiho Nabucco dodává slavnostní náladu. Komorní sbor DAJŠ Ostrava pod vedením Jiřího Šimáčka získává publikum mistrovským výkonem ve skladbách starých i současných autorů. Během přestávky se uskutečnilo neformální setkání doc. Lepilové s nejstarší zpěvačkou z Jistebnických zpěváků, Libuši Dreslerovou, stále čilou a vitální občankou Jistebníka i s Dagmar Foltovou ze Staré Vsi, nejmladší z Jistebnických zpěváků.

Po přestávce svým zpěvem festival zdraví třemi skladbami v úpravě F. Lýska a Láskou opravdivou L. Janáčka Komorní ženský sbor Jistebník za doprovodu elektronického klavíru Aleny Myškové. Sklidily bouřlivý potlesk. Následuje vystoupení Dětského pěveckého sboru Jistebníček, tvoří ho děti 1.–5. ročníku ZŠ TGM Jistebník. Ve spolupráci s jejich učitelkami Andreou Karáskovou, Evou Smoleňovou, Šárkou Storzzerovou a Ivou Součkovou se podařilo v rekordně krátkém čase vytvořit tento třicetičlenný sbor, děti zpívaly s obrovskou chutí. Po vystoupení jistebnických dětí nastupuje Ostravský dětský sbor ZUŠ E. Marhuly se sbormistrem Milanem Chromíkem. Sbor založil Jaromír Richter, jehož ženou se stala proslulá sólistka Jistebnických zpěváků Mařenka (Blahetová), dosud žijící v Krásném Poli.

Pěvecké sdružení města Klimkovic.

Před rozloučením s publikem ještě zazněl závěrečný pozdrav obci Jistebník od K. Lepilové-Lýskové: několik slov nad knihou F. Lýska „Život s dětským zpěvem“. Sbormistr v ní s díky vzpomíná na své „učentlivé, trpělivé a obětavé Jistebnické zpěváčky“. Odborníci pak oceňují skutečně epochální přínos Jistebnických zpěváček ve třicátých letech 20. století. Dne 1. září 2009 tomu bude už 80 let, co sbor vznikl a prosadil možnost veřejně vystupovat mimo školu, inspiroval skladaatele k původní tvorbě pro dětské sbory a zahájil slavnou éru dnešní renesance dětského sborové pěveckého umění, proslulého na domácích a zahraničních soutěžích a festivalech.

O historii Jistebnických zpěváček svědčila i Výstava historických fotografií a dokumentů v prostorách Kulturního domu, k ní směřovala i společná beseda představitelů zúčastněných obcí, čestných členů festivalu, vedení FPFL se sbormistry a hosty. Byla poslední tečkou trojediného festivalového

Jistebníček, ZŠ Jistebník.

maratónu se dvěma akcemi v Proskovicích, třemi ve Staré Vsi n. O. a jednou v Jistebníku. Odborné postřehy a diskuse o jednotlivých vystoupeních jsou pro všechny přínosem. Už víme, co se podařilo a co je nutné dále zlepšit. Následující den 21. června jako první letní den nás sice asi nezařhřeje, zato dobrý pocit ze závěrečného koncertu festivalu, jehož se účastnilo mnoho Jistebničanů, hřál u srdce. Organizátoři FPFL děkují za přízeň všem účastníkům koncertů a těší se na příští 7. ročník FPFL v roce 2010.

Mgr. Jiřina Matějová, Jistebník (redakčně upraveno)

*Autoři fotografií: Ladislav Švrček
(foto z Ostravy Proskovic),
Milan Sýkora (ze Staré Vsi n. O.),
Jan Lipina (z Jistebníka)
a Květuše Lepilová.*

6. ROČNÍK
FESTIVAL
POODŘÍ
FRANTIŠKA
LÝSKA

OSTRAVA-PROSKOVICE
STARÁ VES NAD ONDŘEJNICÍ
JISTEBNÍK

2009

Malý Gruník z Ostravice.

Pěvecký sbor ostravských učitelek na zámku ve Staré Vsi n. O.

Dětský pěvecký sbor Meandry z Havířova.

Malá Ondřejnica.

Cimbálová muzika souboru Hlubinka-Ostrava.

Dětský folklorní soubor Kytice z Prahy.

Ostravský dětský sbor.

Komorní ženský sbor Jistebník.

Z činnosti Regionu Poodří v 1. půlroce 2009

Výstava Regiontour 2009 v Brně

Region Poodří se rovněž v letošním roce zúčastnil ve dnech 15.–16. ledna v Brně tradičního veletrhu cestovního ruchu Regiontour 2009. Prezentace proběhla na stánku Moravskoslezského kraje v rámci expozice Moravského Kravařska. Pozvání do expozice přijal Ing. Jaroslav Palas, hejtman Moravskoslezského kraje, Ing. Jiří Vzientek, náměstek hejtmána MSK, Mgr. Michal Hašek, hejtman Jihomoravského kraje, Roman Onderka, primátor města Brna, Ing. Zdeněk Škromach, předseda výboru pro sociální politiku a další. Účast z předběžné statistiky na této výstavě byla 35 000 návštěvníků.

Výstava ITF Slovakiatour 2009 v Bratislavě

Ve dnech 22.–25. ledna se zástupci turistického regionu Moravské Kravařsko zúčastnili další výstavy – ITF Slovakiatour v Bratislavě. Výstavu v roce 2008 navštívilo 62 712 návštěvníků a letos to bylo 65 124. Moravské Kravařsko se na této výstavě prezentovalo poprvé v rámci výstavnického stánku Moravskoslezského kraje o ploše 40 m². Naši expozici navštívil kromě jiných významných hostů také prezident Slovenské republiky Ivan Gašparovič.

Výstava Holiday World 2009 v Praze

Ve dnech 5.–8. února se uskutečnila výstava Holiday World v Praze. Turistická oblast Moravské Kravařsko se výstavy, na kterou přišlo

28 037 návštěvníků, zúčastnila opět na stánku Moravskoslezského kraje. Výstavu navštívilo i několik osobností politického života, jako předseda ČSSD Jiří Paroubek a další.

Projekty POV MSK 2009

Dne 12. února byl na Odbor regionálního rozvoje a cestovního ruchu Krajského úřadu Moravskoslezského kraje odevzdán projekt „Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří“ s celkovými náklady ve výši 500 tis. Kč a požadavkem na dotaci ve výši 300 tis. Kč. Dále pak projekt „Informační místa k zastavení v obcích Regionu Poodří“ s celkovými náklady 840 tis. Kč, ve kterém byl požadavek na dotaci ve výši 500 tis. Kč. Výstupem tohoto projektu je zřízení 21 informačních míst v členských obcích Regionu Poodří. Oba projekty byly rozhodnutím zastupitelstva Moravskoslezského kraje finančně podpořeny a jsou již v současnosti průběžně realizovány.

Projekt „Volnočasová aktivita obcí Region Poodří“

Počátkem letošního roku byly zahájeny práce na přípravě projektu „Volnočasová infrastruktura obcí Region Poodří“. Ke zpracování žádosti a projektové dokumentace byla vybrána firma Creative design, s. r. o. ze Šternberka. Do projektu se zapojilo celkem devět obcí Regionu – Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Kujavy, Mošnov, Pustějov, Sedlnice, Suchdol nad Odrou a Velké Albrechtice. Projekt řeší vybudování, popř. regeneraci, sedmi multifunkčních hřišť, tří rozběhových drah, pěti dětských hřišť a tří skate-parků v devíti obcích Regionu Poodří. Žádost o dotaci byla podána v rámci ROP NUTS II, Moravskoslezsko, prioritní osa 4 Rozvoj venkova, oblast podpory 4.1. Rozvoj venkova v celkové výši 25 913 589 Kč, předpokládaná výše dotace je 92,5 %. Žádost o dotaci byla podána dne 26. 5. 2009 na Regionální radě soudržnosti Moravskoslezsko. Na základě výzvy byly doplněny další podklady. Dle oznámení o výsledku kontroly formálních náležitostí ke dni 22. 6. 2009 projekt postupuje do další etapy hodnocení.

Jednání Destinačního managementu Moravského Kravařska

Dne 3. března proběhlo jednání Destinačního managementu, na kterém byla vyhodnocena účast turistické oblasti na výstavách v Brně, v Bratislavě a v Praze. Dále bylo projednáno zabezpečení výstavy Dovolená a Region 2009 ve dnech 13. až 15. března na Černé louce v Ostravě. Pozornost byla věnována společné prezentaci. Na základě výstupů z výstav a požadavků informačních center partnerských subjektů bylo dohodnuto vydání

Turistického průvodce Moravským Kravařskem v roce 2010.

Výstava Dovolena a Region 2009 v Ostravě

V době od 13. do 15. března se na výstavišti Černá louka uskutečnila výstava Dovolena a Region. Moravskoslezský kraj se výstavy zúčastnil se stánkem 100 m². Součástí výstavy v letošním roce bylo uspořádání konference na téma „Hospodářská krize – příležitost nebo hrozba pro cestovní ruch a tuzemské destinace?“, kterou uspořádal Destinační management Moravsko-Slezský, o. p. s. ve spolupráci s Moravskoslezským krajem a pod záštitou hejtmána kraje pana Ing. Jaroslava Palase.

Účast Regionu Poodří v mezinárodní soutěži EDEN

Svazek se přihlásil se žádostí do soutěže EDEN, kterou vyhlašuje od roku 2006 Evropská komise v rámci projektu zaměřeného na trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu. EDEN je zkratkou European Destinations of Excellence 2009.

Letos bylo téma zaměřeno na turistický produkt, který akceptuje zvláštnosti chráněných území a přináší rozvoj celé společnosti v souladu s principy udržitelného rozvoje. Svě projekty poslalo do soutěže 21 destinací z celé republiky. Historicky prvním nositelem titulu EDEN pro Českou republiku se stalo České Švýcarsko. Turistická oblast Moravské Kravařsko zastoupená Regionem Poodří se umístila na 8. místě. Naše nabídka byla zaměřena na školní výlety, rodiny s dětmi a zachovalou přírodu v rámci chráněné krajinné oblasti.

Dne 26. května 2009 se předsedkyně a místopředseda zúčastnili slavnostního ceremoniálu konaného u příležitosti vyhlášení této národní soutěže, který se uskutečnil v hotelu Voroněž v Brně za účasti ministra pro místní rozvoj Ing. Rostislava Vondrušky, zástupců Ministerstva životního prostředí a agentury CzechTourism.

Svou účastí v této soutěži jsme se nejenom zviditelnili, ale také vzorně reprezentovali Moravské Kravařsko a zapsali se o něco více do podvědomí lidí, kteří profesionálně organizují a zabezpečují cestovní ruch v České republice.

Vyhodnocení výstav 2009 na zámku v Bartošovicích

V pátek 17. dubna se na zdejším zámku uskutečnilo jednání Krajského úřadu Moravskoslezského kraje k problematice vyhodnocení účasti na veletrzích 2009 za účasti zástupců jednotlivých turistických oblastí a dalších vystavovatelů, kteří se prezentovali na stánku kraje na výstavách cestovního ruchu v roce 2009. Na organizaci se podílel svazek společně s odborem Regionálního rozvoje a cestovního ruchu Krajského úřadu Moravskoslezského kraje. Výsledkem bylo zhodnocení výstav v roce 2009 a příprava k účasti

na výstavách v roce 2010 se zaměřením na vzhled výstavnického stánku kraje s využitím nových forem a způsobů propagace.

Výstavy v roce 2010 budou jako v letošním roce hrazeny MSK v rámci projektu „Kraj mnoha barev a příležitostí II“ podpořeného Regionálním operačním programem.

8. ročník „Otevírání Poodří a pooderského koštování“

Dne 16. května se na zámku v Bartošovicích a v prostorách zámeckého parku uskutečnil v letošním roce již 8. ročník „Otevírání Poodří a pooderského koštování“. Zájemci měli možnost navštívit Záchranou stanici a centrum ekologické výchovy včetně výstavy „Lidé a příroda Poodří“. S průvodcem mohli absolvovat Zámeckou naučnou stezku včetně naslouchání ptačímu zpěvu, projet se na raftech na rybníce nebo absolvovat cyklistickou vyjížďku z Jistebníka do Bartošovic.

Ve 12.00 hodin započalo vlastní koštování. Celkem bylo dodáno 9 vzorků hruškovice, 13 vzorků slivovice a 13 vzorků jablečnice. Členové degustační komise měli rovněž v letošním roce nelehkou práci, protože kvalita jednotlivých pálenek byla opět na vysoké úrovni.

Na zámku měli možnost návštěvníci zhlédnout výstavu z činnosti Regionu Poodří a MAS Regionu Poodří, ukázky tvorby uměleckého řezbáře Františka Nedomlela z Bruntálu a kovářství studentů SSUŠ AVE ART Ostrava. Pernikářské výrobky prodávala firma paní Gilarové ze Skotnice, která je majitelkou označení „MORAVSKÉ KRAVAŘSKO regionální produkt®“.

V rámci „Otevírání“ se prezentoval svatební salón „Marry Me“ z Nového Jičína, vystoupila skupina BEATLES revival. Rovněž byl zpřístupněn bartošovický vodní mlýn, jehož interiéry si návštěvníci mohli prohlédnout spolu s výstavou fotografií „na šňůře“, kterou uspořádal Fotoklub Příbor při

Ze slavnostního zahájení výstavy v bartošovicím mlýně. Vlevo předseda Fotoklubu Příbor Rudolf Jarnot, uprostřed majitel mlýna Ing. Vladan Mácha a vpravo MVDr. Kateřina Křenková, starostka Bartošovic.

příležitosti svého šedesátiletého trvání. V letošním roce se „Otevírání“ zúčastnil exministr životního prostředí RNDr. Martin Bursík s poslankyní PhDr. Kateřinou Jacques. Exministr zahájil realizaci projektu „Likvidace křídlatky v povodí řeky Odry a jejích přítoků“, který je financován z Operačního programu Životní prostředí a je realizován ČSOP Salamandr ve spolupráci se Správou CHKO Poodří.

Krajský úřad MSK na „Otevírání“ v letošním roce zastupoval Ing. Jiří Vzientek, náměstek hejtmana kraje, který se účastnil vlastního koštování v degustační komisi.

A jak dopadlo vlastní regionální koštování pálenek a kdo se stal pooderským králem v roce 2009 v jednotlivých kategoriích:

hruškovice:

1. místo – Jaroslav Bílek, Skotnice
2. místo – Petr Okáč, Bernartice nad Odrou
3. místo – Roman Janečka, Jeseník nad Odrou

slivovice:

1. místo – Zdeněk Lys, Kateřinice
2. místo – Zdeněk Fusík, Bílov
3. místo – Ing. Leopold Machýček, Jeseník nad Odrou

jabkovice:

1. místo – JUDr. Jan Halm, Bartošovice
2. místo – Miroslava Turková, Kunín
3. místo – Miroslav Pavelec, Bílov

Každý účastník této tradiční pooderské akce mohl ochutnat zdarma místní „turistický produkt“, kterým je Pooderská jadernička.

Také v letošním roce se „Otevírání“ zúčastnilo partnerské občanské sdružení „Podpolanie“ v počtu šesti účastníků. Dva zástupci se opět aktivně zapojili do činnosti degustační komise. Hosté

ze Slovenska se prezentovali na stánku s ochutnávkou sýrů a pálenky, kterou nabízeli v krajích. V neděli pak hosté navštívili zámek v Kuníně za doprovodu paní starostky a po obědě následovalo loučení.

V současné době již jsou známy výsledky výběru Místních akčních skupin na Slovensku. Občanské sdružení Podpolanie bylo vybráno a získá statut MAS.

11. ročník „Her bez venkovských hranic“ v Kateřinicích

Dne 13. června 2009 se ve sportovním areálu v Kateřinicích uskutečnily tradiční sportovně-recesní „Hry bez venkovských hranic“. V letošním roce se konal již jedenáctý ročník této soutěže, do které se aktivně zapojilo celkem 14 obcí svazku – Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Bílov, Jeseník nad Odrou, Kateřinice, Kunín, Mošnov, Petřvald, Skotnice, Suchdol nad Odrou, Trnávka, Velké Albrechtice a Vražné. Také letos bylo složení soutěžících družstev 4 a 4, to znamená, že každé soutěžní družstvo mělo osm členů, vždy čtyři ženy a čtyři muže. Pro jednotlivé obce připravila hostitelská obec šest disciplín, které byly popsány v manuálu soutěží. Soutěže byly zaměřeny na život pořádající obce a každá byla charakterizována „libretem“ a byly pojmenovány: „Hasičská – Kyvadlová přeprava vody“, „Rybářská – Kolektivní rybolov“, „Fotbalová – Dáme gól“, „Zemědělská – Sklizeň obilí“, „Zahrádkářská – Sadíme rajčata“ a „Soutěžní hra – Obecní úřad - kvíz“.

V letošním roce byly soutěže náročnější především na pochopení pravidel, ale všichni si nakonec poradili.

A jak dopadlo soutěžní klání? Vyhrála obec Albrechtický, na druhém místě se umístily Velké Albrechtice, loni třetí a na třetím místě skončila Skotnice.

Pomyslný štafetový kolík a možnost pořádat 12. ročník „Her bez venkovských hranic“ v roce 2010 převzala starostka obce Kunín, Dagmar Novosadová.

Prezentace turistické oblasti Moravského Kravařska v IC v Praze

Ve dnech 11. až 18. června se uskutečnila prezentace Moravskoslezského kraje v Informačním centru na Staroměstském náměstí v Praze. Turistická oblast Moravského Kravařska se prezentovala od úterý 16. června do čtvrtku 18. června společně s oblastí Jeseníky a městem Ostravou. Za Moravské Kravařsko se této akce zúčastnil místopředseda svazku, který zároveň uskutečnil několik setkání k podpoře aktivit a činnosti Regionu Poodří.

Ukončení projektu „Rekonstrukce sakrálních staveb v obcích Regionu Poodří“

K datu 30. června 2009 byl ukončen projekt „Rekonstrukce sakrálních staveb v obcích Regionu Poodří“, který byl finančně podpořen dotací z Programu rozvoje a obnovy venkova Moravskoslezského kraje v roce 2008.

Drobné sakrální stavby stály a pořád ještě stojí na okraji zájmu společnosti i památkové péče. A to přes to, že na svém místě stojí desetiletí a staletí. Tyto stavby plnily funkci pamětní, vždyť jsou mnohé spojeny se zcela konkrétními událostmi či lidskými osudy, nesou v sobě pečeť pamětního místa. Význam těchto staveb je oproti původnímu poslání dnes v něčem jiném. Tyto stavby tvoří malebné jednotlivosti naší kulturní venkovské krajiny, vizuální dominanty či drobná a často i svébytná architektonická a sochařská díla.

V roce 2004 vydala Společnost přátel Poodří knihu „Opomíjené klenoty – drobné sakrální stavby v Poodří“ (autor B. Teichmann), která mapuje tyto stavby v obcích Poodří a upozorňuje na jejich mnohdy neutěšený stav.

Do projektu se zapojilo osm členských obcí svazku s 11 sakrálními stavbami:

- Kamenný kříž, Suchdol nad Odrou
- Žulový latinský kříž, Jeseník nad Odrou
- Pískovcový barokní kříž, Jeseník nad Odrou
- Kříž v Hraběticích, Jeseník nad Odrou
- Boží muka, Skotnice
- Zvonička, Emauzy-Vražné
- Pískovcový jetelový kříž, Kunín (viz foto)
- Hřbitovní jetelový kříž, Bartošovice
- Pískovcový kříž, Šenov u Nového Jičína
- Hrobka rodiny Peschelů, Šenov u N. Jičína
- Kamenný kříž, Velké Albrechtice

Celkové náklady projektu byly plánované ve výši 780 000 Kč, ale na základě dalšího podrobnějšího průzkumu a výběrového řízení na zhotovitele díla byly náklady navýšeny na částku 911 500 Kč. Dotace byla poskytnuta ve výši 468 000 Kč, tj. 51,3 % a spolufinancování obcí pak činilo 48,7 %, tj. 443 500 Kč.

Veřejná sbírka – povodeň 2009

Veřejná sbírka „Finanční pomoc obcím Regionu Poodří postižených povodněmi – červen 2009“ byla původně oznámena na období od 6. 7. 2009 do 21. 7. 2009.

Finanční dary lze posílat na zvláštní bankovní účet číslo 35-1769923319/0800, vedený u České spořitelny, a. s., pobočka Nový Jičín v termínu až do **30. září 2009**.

Děkujeme Vám za solidaritu a pomoc!

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda svazku

Nástěnný kalendář Regionu Poodří 2010.

Nové knihy

Helena Salichová Petr Pavlíňák

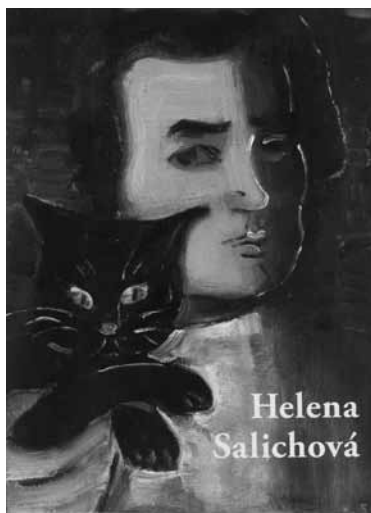
Výtvarné centrum Chagall připravilo na červenec a srpen 2009 rozsáhlý výstavní projekt věnovaný Heleně Salichové s názvem Slezský fenomén Helena Salichová.

Současně byla vydána reprezentativní monografie o životě a tvorbě autorky, která na 400 stranách a s 1 680 kvalitními reprodukcemi podrobně mapuje život a uměleckou tvorbu této malířky, spisovatelky a sběratelky lidového umění.

H. Salichová realizovala svou uměleckou práci ve třech okruzích: výtvarném, s důrazem na malířskou, grafickou a ilustrační práci; literárním, zahrnujícím pohádky, pověsti a publicistickou práci a etnografickém, se zájmem o lidovou hmotnou i nehmotnou kulturu, záznamy a dokumentaci slezských lidových písní, krojů a tradic.

Součástí knihy je soupis grafického a ilustračního díla, přehled malířské a kreslířské tvorby a rovněž podrobný přehled o sběratelském a literárním díle. Jde o zdaleka nejúplnější pohled na tuto výraznou

a mnohostranně zaměřenou osobnost, která velkou část svého života prožila v Poodří – v Polance nad Odrou. Monografie je velkým přínosem k poznání rozsahu díla H. Salichové a lze ji vřele doporučit všem zájemcům o výtvarné umění, lidovou slovesnost i historii Slezska.

Studénka 1959–2009 Střípky z historie města

Informační centrum ve Studénce připravilo k 50. výročí města brožurku sestavenou Jindřiškou Gurkovou jako výběr zajímavostí, střípků z kronik za období 1959 až 2008. Původně byla vytvořena pro Zpravodaj města Studénka, ale protože ne každý si obstaral (nebo ještě obstará) všechna čísla se „Střípky z historie“, je celá brožurka pro zájemce vytištěna a prodávána v informačním centru.

Brožurka je černobílá, formátu A5 a má celkem 40 stran.

Cena 30 Kč.

DVD Polanka nad Odrou

DVD bylo vydáno v květnu 2009 a jde o třicetiminutový záznam věnovaný historii Polanky nad Odrou až po současnost.

Scénář připravil Přemysl Kapřík, DVD natočil, sestříhal a vyrobil pan Tomáš Kusýn. Na hudebním podkladu se mimo jiných podílí i naši Polanští písničkáři a pan Jaroslav Král.

Součástí je pětiminutová sekvence leteckých záběrů na obec.

DVD je v prodeji na radnici v Polance nad Odrou za 100,- Kč + DPH.

DVD Stará Ves nad Ondřejnicí – Portrét obce

Myšlenka natočit DVD o obci není nová, s rozhodujícím podnětem přišel bývalý kameraman České televize Hermann Ohnheiser, který v obci prožil své dětství. Z původně zamýšleného pětiminutového dokumentu nakonec vznikl více než dvacetiminutový záznam s názvem Stará Ves nad Ondřejnicí – Portrét obce, seznamující s historií i současností obce. Dobové fotografie zachycují původní podobu zámku a jeho okolí, významné postavy z dějin obce, ze současnosti nechybějí záběry z obecních slavností, z vystoupení souboru Ondřejnica, zápasu národní házené ani z krásných koutů přírody Poodří.

Na vzniku DVD se podíleli svými komentáři Dagmar Misařová a Ivan Šedivý, výběr hudby obstarali otec a syn Rokytovi, hlavní díl zodpovědnosti převzal jako kameraman a režisér Hermann Ohnheiser.

DVD je k dostání na Obecním úřadu ve Staré Vsi n. O., cena je 200 Kč.

Pochop – symbol zachovalosti mokřadní krajiny

Foto Dušan Boucný (www.birdphoto.cz).

Ptačí tahy v Poodří

*Hejno kachny divoké (*Anas platyrhynchos*), v popředí dva samci a samice morčáka velkého (Foto Dušan Boucný).*

*Letící hejnko sedmi samců a samice hohola severního (*Bucephala clangula*). Foto Dušan Boucný.*

Ptačí tahy v Poodří

*Letící skupina morčáka velkého (*Mergus merganser*). Nahoře samci, pod nimi samice (Foto Dušan Boucný).*

*Samec čírky modré (*Anas querquedula*) ve svatebním šatě při sběru potravy (Foto Dušan Boucný).*

Děkujeme Dušanovi a Ludkovi Boucným za laskavé poskytnutí fotografií ptáků (www.birdphoto.cz).

Ptačí tahy v Poodří

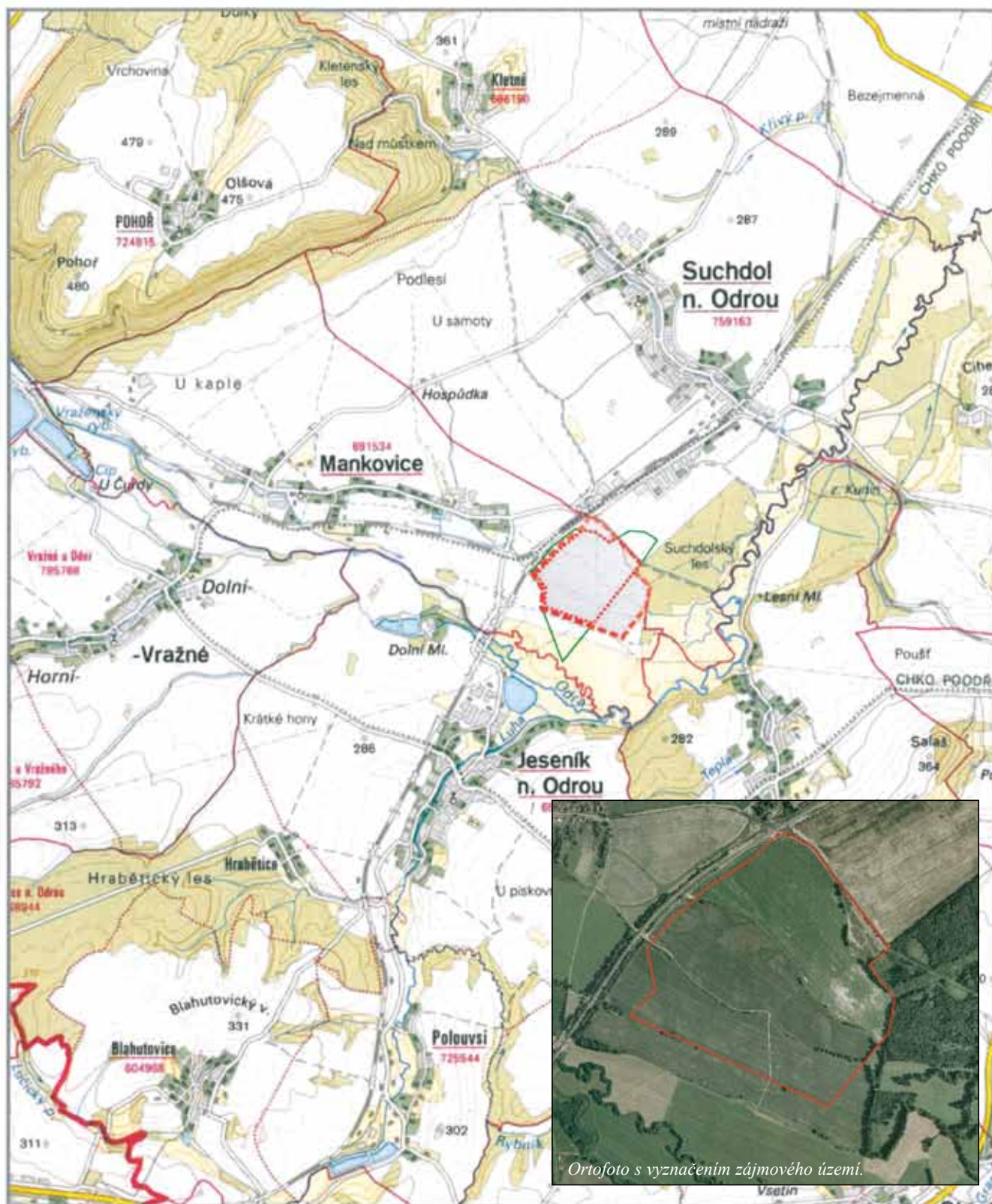

*Obrovské hejno husy polní (*Anser fabalis*) letící nad Horním bartošovickým rybníkem dne 14. 3. 2009 (Foto Karel Pavelka).*

*Snímek části obrovského hejna husy polní (*Anser fabalis*) dosedajícího na hladinu Horního bartošovického rybníka dne 14.3.2009 (Foto Karel Pavelka).*

Štěrkovna u Mankovic

LEGENDA:

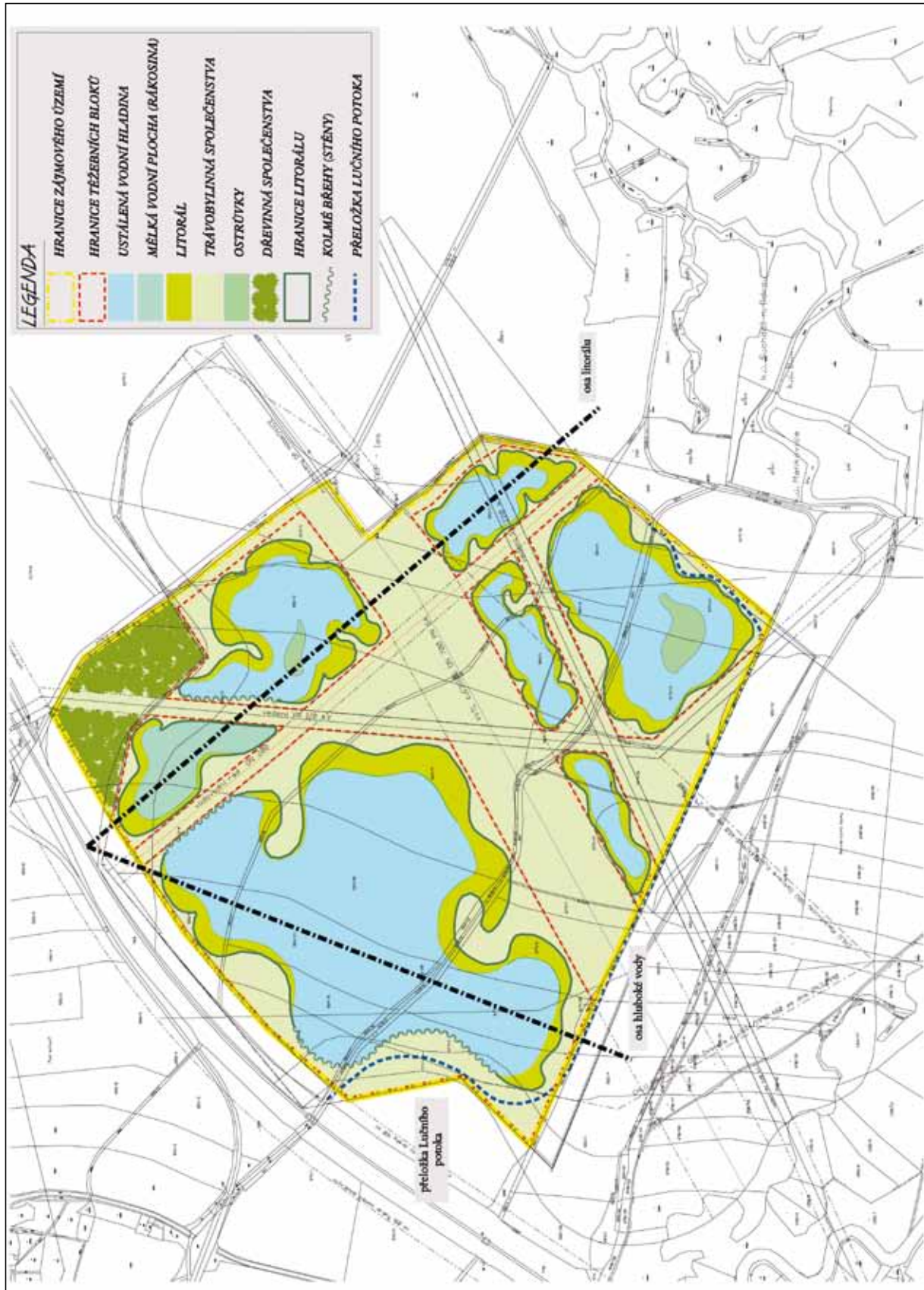
- hranice zájmového území (výhradní i nevýhradní část ložiska)
- hranice DP (dobyvací prostor)
- hranice CHLÚ (chráněné ložiskové území)

Lokalizace záměru těžby štěrkopísku u Mankovic

Ortofoto s vyznačením zájmového území.

měřítko 1:50 000

Štěrkovna u Mankovic

Cílový stav po provedení rekultivačních prací.

Netopýři ve starých důlních dílech v údolí Odry

Foto Josef Wagner

Mohutná komora po těžbě břidlic v dole zvaném Starooldřuvecký mlýn (Willibaldzeche) nebo též zvaný Nad zátočinou.

Nový svět (Flaschkův důl) u Oder – břidlicová zakládka.

Důl František (také Olověný). Pohled do asi 70 metrů hluboké šachtice, která vede na spodní patra dolu.

Netopýři ve starých důlních dílech v údolí Odry

Foto Josef Wagner

Netopýr černý (Barbastella barbastellus).

Netopýr brvitý (Myotis emarginatus).

Netopýr vodní (Myotis daubentonii).

Netopýr velký (Myotis myotis).

Netopýr ušatý (Plecotus auritus).

Vrápenec malý (Rhinolophus hipposideros).

Netopýr severní (Eptesicus nilssonii).

RWE Transgas Net. Blíž přírodě.

Nově představujeme veřejnosti dosud špatně přístupné zajímavé přírodní lokality ■ Podílíme se na environmentální osvětě pro děti a mládež ■ Přispíváme na obnovu významných funkcí ekosystému v Krušných horách ■ Usilujeme o zlepšení stavu biotopu tetřívka obecného v České republice ■ Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a projektu Revitalizace rašelinišť v Krušných horách.

RWE Transgas Net – Váš spolehlivý přepravce zemního plynu.

www.rwe-transgasnet.cz

RWE
Transgas Net